

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗΣ
ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2017-2018

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Νικολέτας Βασ. Γεωργούλα
Α.Μ.: 7340010917028

Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και Περιορισμός του από
Θεμελιώδη Δικαιώματα Εκζητουμένου

Επιβλέπων:

Αριστομένης Τζαννετής, Επίκουρος Καθηγητής

Αθήνα, Νοέμβριος 2018

Copyright © [Νικολέτα Γεωργούλα, 2018]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Στον Άγγελο και την Εβίτα

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες	6
A. Εισαγωγή	8
B. Ιστορική διαδρομή.....	10
1. Η γέννηση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης στον χώρο του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου	10
2. Η ενσωμάτωση και εφαρμογή της απόφασης-πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και η «υποδοχή» του από τα δικαστήρια των κρατών-μελών.....	14
3. Η επίδραση της Συνθήκης της Λισαβόνας.....	25
Γ. Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης	28
1. Επισκόπηση του Ν. 3251/2004 και της μεταφοράς της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ στην ελληνική έννομη τάξη	28
2. Σύγκριση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης με το θεσμό της έκδοσης	38
3. Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης	40
<i>α. Προς την καθιέρωση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές υποθέσεις.....</i>	<i>40</i>
<i>β. Περιεχόμενο της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης</i>	<i>43</i>
<i>γ. Ειδικότερα η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης.....</i>	<i>47</i>
<i>δ. Η αμοιβαία αναγνώριση στο νόμο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης.....</i>	<i>51</i>
Δ. Περιορισμός της εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης από θεμελιώδη δικαιώματα εκζητουμένου	57
1. Τα θεμελιώδη δικαιώματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση	57
2. Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο του θεσμού του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης.....	59
3. Η αρχή της αναλογικότητας ως «προστάτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων».....	65
4. Ειδικότερα τα δικονομικά δικαιώματα.....	72

5. Η νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα στο πλαίσιο εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης	82
α. Εισαγωγικά.....	82
β. Η απόφαση <i>Radu</i>	84
γ. Η απόφαση <i>Melloni</i>	88
δ. Οι συνεκδικαζόμενες υποθέσεις <i>Aranyosi και Căldăraru</i>	93
ε. Η απόφαση <i>L.M (C-216/2018)</i>	100
στ. Η απόφαση <i>M.L. (C-220/18)</i>	107
ζ. Συμπεράσματα από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης	112
Ε. Επίλογος	115
Ελληνική Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία.....	117
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία.....	124
Νομολογία	128

Συντομογραφίες

αρ. : άρθρο

αριθ.: αριθμό

ΑΠ: Άρειος Πάγος

βλ. : Βλέπε

ΔΕΕ : Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΕΚ : Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΔτΑ: Δικαιώματα του Ανθρώπου

εδ. : εδάφιο

ΕΔΔΑ : Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΕ : Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΕ: Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας

ΕΕΣ : Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης

ΕΣΕ : Ευρωπαϊκή Σύμβαση Έκδοσης

επ. : επόμενα (-ες)

ΕΣΔΑ : Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕφΔημΔικ: Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου

Europol : European Police Office

Interpol : International Police Organization

κ.α.: και άλλα

ΚΠΔ : Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

Ν. : Νόμος

ΝοΒ: Νομικό Βήμα

ο.π. : όπως παραπάνω

παρ. : παράγραφος

περ. : περίπτωση

ΠοινΔικ : Ποινική Δικαιοσύνη

ΠοινΛογ: Ποινικός Λόγος

ΠοινΧρ : Ποινικά Χρονικά

ΣΕΕ/Α : Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (εκδοχή μετά το Άμστερνταμ)

ΣΕΕ/Μ : Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (εκδοχή μετά το Μάαστριχτ)

ΣΕΕ : Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (εκδοχή μετά τη Λισαβόνα)

σελ. : Σελίδα

ΣΕΣΣ : Σύμβαση Εφαρμογής Συμφωνίας Σένγκεν

σκ. : σκέψη

ΣΛΕΕ : Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΠΣ : Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν

στ. : Στοιχείο

ΣυμβΕφΑθ : Συμβούλιο Εφετών Αθηνών

ΧΕΑΔ : Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης

ΧΘΔΕΕ : Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

A. Εισαγωγή

Η διατήρηση και η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, είχε καταστεί θεμελιώδης στόχος, ήδη από την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ το έτος 1992¹. Ο στόχος αυτός κατέστησε το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο σε έναν από τους πιο γρήγορα εξελισσόμενους, ιδιαίτερα σημαντικούς, αλλά και ταυτόχρονα, συχνά αμφισβητούμενους τομείς δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η δικαστική και αστυνομική συνεργασία των Κρατών Μελών έχει καταστεί μια πλήρως διαμορφωμένη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως εκ τούτου παρατηρείται μεγάλη αύξηση νομοθετικών και δικαστικών πρωτοβουλιών στον τομέα του Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης και εναρμόνισης των εθνικών δικαίων των Κρατών-Μελών, ενώ ακόμα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, κατέχει και διαδραματίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο σε μεγάλο αριθμό υποθέσεων, στον ευαίσθητο αυτό τομέα του ποινικού δικαίου. Η νομοθετική και δικαστική αυτή δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επέδρασε, και συνεχίζει να επιδρά, καταλυτικά τόσο στην εθνική κυριαρχία των Κρατών Μελών αλλά και στις σχέσεις πολίτη-κράτους, όσο και στον τομέα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καίτοι, διευκόλυνε και επιτάχυνε την διακρατική συνεργασία, μέσω της ανάπτυξης ενός συνεργατικού συστήματος αμοιβαίας αναγνώρισης, δημιούργησε, ωστόσο, μία αντίθεση μεταξύ της αρχής αυτής της αμοιβαίας αναγνώρισης, η οποία αφορά, ως επί το πλείστον, το κράτος και κατοχυρώνει τις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία από την πλευρά τους επικεντρώνονται εξ' ολοκλήρου στο άτομο.

Αντικείμενο της παρούσας αποτελεί μία από τις πλέον φιλόδοξες αλλά και αμφισβητούμενες πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό

¹ Βλ αρ. 2 ΣυνθΕΕ/Μ

Ένταλμα Σύλληψης², το οποίο συνιστά την πρώτη συγκεκριμένη εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης ποινικών αποφάσεων και υιοθετήθηκε με την με αριθμό 2002/584/ΔΕΥ απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου³, προκειμένου να διευκολυνθεί και να επιταχυνθεί η δικαστική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης. Το ΕΕΣ αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής, τόσο στη θεωρία όσο και στην νομολογία, καθώς βρίσκεται στο σημείο τομής του ποινικού, του ευρωπαϊκού, του διεθνούς και του συνταγματικού δικαίου. Στα πλαίσια της παρούσας, θα επιχειρηθεί μια αναφορά στις διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις που αφορούν στο ΕΕΣ, στην μεταφορά του στο εσωτερικό εθνικό δίκαιο των κρατών μελών και στις συνταγματικές τροποποιήσεις που αυτό προκάλεσε, στην διαμόρφωση της νομολογίας τόσο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, όσο και των εθνικών δικαστηρίων των Κρατών μελών. Περαιτέρω, θα εξεταστεί το ζήτημα της θέσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο του γενικού συστήματος αμοιβαίας αναγνώρισης στο ποινικό δίκαιο της ΕΕ, αλλά και ειδικότερα η αλληλεπίδρασή αλλά και η προστασία τους στο πλαίσιο του ΕΕΣ, και, ακολούθως, κατά πόσον πρέπει τα θεμελιώδη δικαιώματα να οριοθετούν την αυτόματη αμοιβαία αναγνώριση ή αν η αποδοχή της ύπαρξης αμοιβαίας εμπιστοσύνης δεν αφήνει περιθώρια για την εξέταση των συνεπειών των θεμελιωδών δικαιωμάτων, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις που αφορούν συγκεκριμένα άτομα που έχουν πληγεί.

² Στο εξής, χάριν συντομίας, ΕΕΣ

³ Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της 13ης.6.2002 «για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών» (2002/584/ΔΕΥ)

B. Ιστορική διαδρομή

1. Η γέννηση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης στον χώρο του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Έκδοση που υπεγράφη στο Παρίσι την 13η.12.1957⁴, στα πλαίσια των εργασιών του Συμβουλίου της Ευρώπης, θα μπορούσε να λεχθεί ότι ήταν ένα από τα θαύματα της ευρωπαϊκής ανάκαμψης μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και αποτελούσε όχι μόνο μια ταχύτερη και αποτελεσματικότερη μέθοδο έκδοσης αλλά και ένα σημάδι αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των συμβαλλομένων μερών. Η σύμβαση αυτή αποτελούσε τον σημαντικότερο, έως τότε, ίσως θεσμό διακρατικής δικαστικής συνεργασίας σε ζητήματα ποινικών υποθέσεων. Ακολούθως, υπεγράφησαν δύο πρόσθετα πρωτόκολλα⁵, καθώς και πολλές μικρότερες διμερείς ή πολυμερείς⁶ συμβάσεις που ρύθμιζαν τον θεσμό της έκδοσης⁷.

Η επιθυμία των ευρωπαϊκών κρατών για συνεργασία σε αστυνομικές και ποινικές υποθέσεις, κατέστη και πάλι σαφής το έτος 1975, στα πλαίσια των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, την 1-2 Δεκεμβρίου 1975, οπότε ιδρύθηκε το TREVI⁸, ένα διακυβερνητικό δίκτυο εθνικών αξιωματούχων με αντικείμενό του την καταπολέμηση της τρομοκρατίας⁹, ενώ ακόμη δεν πρέπει

⁴ Κυρώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το ν. 4165/1991

⁵ Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο της 15.10.1975 και το Δεύτερο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της 17.3.1978

⁶ Λ.χ. Nordic States Scheme, 1962

⁷ Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την καταστολή της Τρομοκρατίας που υπογράφηκε την 27η Ιανουαρίου 1977

⁸ **Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale**

⁹ Έναυσμα για την κίνηση αυτή αποτέλεσε, μεταξύ άλλων και, η λεγόμενη Σφαγή του Μονάχου, που έγινε κατά τη διάρκεια των Θερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 1972, όταν μέλη της Ισραηλινής αποστολής έπεσαν θύματα απαγωγής από την παλαιστινιακή τρομοκρατική οργάνωση Μαύρος Σεπτέμβρης. Η απαγωγή έληξε με αποτυχημένη επέμβαση της γερμανικής αστυνομίας, κατά την οποία σκοτώθηκαν 9 αθλητές, ένας αστυνομικός και πέντε από τους απαγωγείς. Μαζί με τους δυο αθλητές που είχαν δολοφονηθεί νωρίτερα, ο τελικός απολογισμός έφτασε τους 17 νεκρούς.

να παραβλεφθεί η Συμφωνία του Σένγκεν του 1985, η οποία συμπληρώθηκε με την Σύμβαση εφαρμογής της Συμφωνίας του Σένγκεν το 1990, όπου η συνεργασία σε αστυνομικές και ποινικές υποθέσεις κατέστη εμφανέστερη¹⁰.

Με την Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992 και άρχισε να ισχύει από την 1η Νοεμβρίου 1993, τα Κράτη Μέλη δημιούργησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία στηριζόταν στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες¹¹ και με την ταυτόχρονη δημιουργία του τρίτου πυλώνα, η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε επίσημη αρμοδιότητα, χωρίς αυτή να είναι αποφασιστική, στον τομέα της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων, στον οποίο συμπεριλαμβανόταν και η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις. Παρόλο που δεν εγκαταλείφθηκε η προηγούμενη αντίληψη ότι το ποινικό δίκαιο είναι ζήτημα που βρίσκεται στην αρμοδιότητα και των Κρατών Μελών και όχι της Κοινότητας, ωστόσο, έλαβαν χώρα οι πρώτες νομοθετικές πρωτοβουλίες με στόχο την εναρμόνιση των εθνικών κανόνων ποινικού δικαίου για την καταπολέμηση της απάτης σε βάρος του προϋπολογισμού της Ε.Ε.¹², της διακίνησης ναρκωτικών¹³, του οργανωμένου εγκλήματος¹⁴, αλλά και του ρατσισμού¹⁵.

Οι περιορισμένες και ασαφείς εξουσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της στον τομέα της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών υποθέσεων καθώς και η αύξηση του οργανωμένου εγκλήματος, οδήγησαν τα κράτη μέλη στη συμφωνία για την υφιστάμενη ανάγκη

¹⁰ Στη Συμφωνία του Σένγκεν προβλεπόταν δικαίωμα της αστυνομίας να καταδιώξει άτομα και έξω από τα σύνορα της χώρας, δημιουργία του συστήματος πληροφοριών Σένγκεν, το οποίο επιτρέπει σε αστυνομικά τμήματα να μοιράζονται κοινό τμήμα αρχείων καταζητούμενων και ανεπιθύμητων ανθρώπων καθώς και κλεμμένων αντικειμένων και ακόμα προσπάθειες των συμβαλλόμενων μερών για την καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών

¹¹ Αρ. 1 ΣΕΕ/Μ, και ειδικότερα της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας.

¹² Πράξη του Συμβουλίου της 26ης.07.1995.

¹³ Κοινή Δράση 96/750/ΔΕΥ της 17ης.12.1996.

¹⁴ Κοινή Δράση 98/733/ΔΕΥ της 21ης.12.1998.

¹⁵ Κοινή Δράση 96/443/ΔΕΥ της 15ης.07.1996.

βελτιστοποίησης της λήψης αποφάσεων στον τρίτο πυλώνα και θέσπισης νέων στόχων και νομοθετημάτων. Κατόπιν μακρών διαπραγματεύσεων, υπογράφηκε η Συνθήκη του Άμστερνταμ¹⁶, με την οποία ο «νέος» τρίτος πυλώνας περιλάμβανε πλέον ένα καινούργιο και ισχυρότερο μοντέλο συνεργασίας μεταξύ των Κρατών Μελών, με την πρόβλεψη διατάξεων για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, στα πλαίσια της δημιουργίας ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ενώ τα ζητήματα ασύλου και μετανάστευσης μεταφέρθηκαν στο ρυθμιστικό πλαίσιο του πρώτου πυλώνα. Με την Συνθήκη του Άμστερνταμ, εισήχθησαν νέα νομικά εργαλεία για την αποτελεσματική συνεργασία των Κρατών-Μελών εντός του τρίτου πυλώνα, καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 34 ΣΕΕ/Α¹⁷, τα νομοθετήματα που έχει στη διάθεση του το Συμβούλιο, είναι οι Κοινές Θέσεις, οι Αποφάσεις-Πλαίσιο, με σκοπό την προσέγγιση νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων, οι αποφάσεις και οι Συμβάσεις, τα οποία μπορούν να υιοθετηθούν από το Συμβούλιο με πρωτοβουλία της Επιτροπής ή Κράτους Μέλους, ενώ ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι συμβουλευτικός, με εξαίρεση τις κοινές θέσεις¹⁸. Τέλος, στο ΔΕΚ δόθηκε η αρμοδιότητα να αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις επί του κύρους και της ερμηνείας των αποφάσεων-πλαίσιο και των αποφάσεων, επί της ερμηνείας των συμβάσεων που καταρτίζονται βάσει του τίτλου VI και επί του κύρους και της ερμηνείας των μέτρων εφαρμογής τους.

Στις 15/16.10.1999 στο Τάμπερε της Φιλανδίας, πραγματοποιήθηκε μια ειδική σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, για τα ζητήματα των εσωτερικών υποθέσεων και δικαιοσύνης, η οποία επακολούθησε την προηγούμενη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Κάρντιφ, της 15ης/16.6.1998. Στη Σύνοδο του Τάμπερε, για πρώτη φορά διαμορφώθηκε η ιδέα μιας αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων των κρατών-μελών και προτάθηκε η δημιουργία

¹⁶ Υπογράφηκε στις 02-10-1997 και τέθηκε σε ισχύ την 01-05-1999.

¹⁷ Πρώην Κ.6

¹⁸ Αρ 39 ΣΕΕ/Α (πρωην Κ.11)

ενός «αυθεντικού» ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης¹⁹, ενώ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ενέκρινε «την αρχή της αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης η οποία, κατά τη γνώμη του, θα πρέπει να αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο της δικαστικής συνεργασίας τόσο σε αστικά όσο και σε ποινικά θέματα εντός της Ένωσης»²⁰. Καίτοι στην Σύνοδο του Τάμπερε, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο παρότρυνε τα κράτη μέλη να επικυρώσουν ταχέως τις συμβάσεις ΕΕ του 1995 και 1996 για την έκδοση, ωστόσο, έκρινε ότι θα πρέπει να καταργηθεί η τυπική διαδικασία της έκδοσης μεταξύ των κρατών μελών για πρόσωπα τα οποία διαφεύγουν της δικαιοσύνης αφού έχουν καταδικαστεί τελεσίδικα, και να αντικατασταθεί από την απλή μεταγωγή των προσώπων αυτών σύμφωνα με το άρθρο 6 της ΣΕΕ, ενώ ταυτόχρονα θα έπρεπε να εξεταστεί η δυνατότητα θέσπισης διαδικασιών ταχείας έκδοσης, λαμβανομένης υπόψη της συμφωνίας περί εφαρμογής του Σένγκεν²¹.

Οι συζητήσεις και οι διαδικασίες για μια νέα διαδικασία έκδοσης είχαν ήδη ξεκινήσει όταν κατέρρευσαν οι Δίδυμοι Πύργοι στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, την 11η Σεπτεμβρίου 2001. Παρόλο που το γεγονός αυτό συνέβη στις ΗΠΑ, όλες οι δυτικές χώρες, τόσο σε εθνικό όσο και σε ενωσιακό επίπεδο, ένιωσαν την απειλή από την εξάπλωση της παγκόσμιας εγκληματικότητας, δεδομένου ότι τα ανοιχτά σύνορα και τα διαφορετικά νομικά συστήματα εντός της Ένωσης επέτρεπαν την εύκολη μετακίνηση σε τρομοκράτες και άλλους εγκληματίες, την αποφυγή της σύλληψης και της ποινικής τους δίωξης.²² Για το λόγο αυτό, οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των Κρατών Μελών και των θεσμών της ΕΕ επισπεύστηκαν και στις 13 Ιουνίου 2002, το Συμβούλιο των Υπουργών Δικαιοσύνης εξέδωσε την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών-μελών

¹⁹ Όπως τιτλοφορείται το σχετικό κεφάλαιο των Συμπερασμάτων της Προεδρίας

²⁰ Συμπέρασμα της Προεδρίας αριθ. 33

²¹ Τα ανωτέρω συμπεράσματα αναφέρονται στις δύο πρώτες αιτιολογικές σκέψεις της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης

²² Oldrich Bures, EU Counterterrorism Policy: A Paper Tiger?, Ashgate Publishing, 2013, 151-152, στην ιστοσελίδα books.google.gr.

της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως χρονικό σημείο έναρξης της αντικατάστασης των προηγούμενων διαδικασιών έκδοσης μεταξύ των κρατών μελών ορίστηκε η 1η Ιανουαρίου 2004, καθώς προβλέφθηκε υποχρέωση των κρατών μελών να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την συμμόρφωση με την απόφαση πλαίσιο έως την 31η Δεκεμβρίου 2003.

Καθίσταται, εκ των ανωτέρω σαφές, ότι τα πρόσφατα τότε ιστορικά γεγονότα συνετέλεσαν στην επιτάχυνση της ως άνω συμφωνίας, χωρίς ωστόσο να μπορεί να θεωρηθεί ότι αυτά ώθησαν στην υιοθέτηση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης²³, δεδομένου ότι οι σχετικές διαδικασίες είχαν ξεκινήσει ένα χρόνο πριν²⁴. Η απόφαση πλαίσιο έχει χαρακτηριστεί ως «επανάσταση στο δίκαιο της έκδοσης»²⁵ και φαίνεται να είναι περισσότερο μία πολιτική απόφαση παρά δικαστική.²⁶

2. Η ενσωμάτωση και εφαρμογή της απόφασης-πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και η «υποδοχή» του από τα δικαστήρια των κρατών-μελών

Η ενσωμάτωση της απόφασης-πλαίσιο για το ΕΕΣ στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών καθυστέρησε σημαντικά σε αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ, παρόλο που, όπως προαναφέρθηκε, στο αρ.34 παρ.1 της απόφασης πλαίσιο, οριζόταν ως καταληκτική ημερομηνία λήψης των αναγκαίων μέτρων

²³Μουζάκης Δ. Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 85, Παπαχαλαράμπος Χ. , Το Ποινικό δίκαιο του «εχθρού»: Το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τρομοκρατία και έκτακτη αντιτρομοκρατική νομοθεσία στις ΗΠΑ, ΠοινΔικ 2002, σελ. 189 επ.

²⁴Payne D. (with G. Andreou/J. Kinnunen/ J O' Mahony), Political Collaboration under Pressure: Some lessons from the European Arrest Warrant, EUSA 2005, Austin Texas, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική σελίδα <http://aei.pitt.edu/3300/> , όπου γίνεται και λεπτομερής αναφορά των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου

²⁵Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Στοιχεία ενωσιακού ποινικού δικαίου και της ενσωμάτωσής του στην ελληνική έννομη τάξη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2016, σελ. 254, με τις εκεί βιβλιογραφικές αναφορές

²⁶Selma De Groot, «Mutual Trust in European Extradition Law» in Rob Bleckxtoon, Wouter Ballegooij (eds), Handbook on the European Arrest Warrant (Asser Press 2005), 84,

ενσωμάτωσής η 31η Δεκεμβρίου 2003.²⁷ Μόνο οκτώ εκ των κρατών μελών έθεσαν μεταξύ τους σε εφαρμογή τις διατάξεις του εντάλματος σύλληψης από την 1η Ιανουαρίου 2004²⁸, ο αριθμός των κρατών ανήλθε σε 16 την ημερομηνία της διεύρυνσης και σε 25 από τις 14.5.2005. Η Ελλάδα ενσωμάτωσε στην εθνική μας έννομη τάξη την ως άνω απόφαση πλαίσιο με τον ν. 3251/2004 (ΦΕΚ Α 127/9.7.2004).

Ο θεσμός του ΕΕΣ δέχθηκε πολλές επιθέσεις, τόσο σε πολιτικό επίπεδο ²⁹ όσο και σε δικαστικό, με ακυρώσεις του από δικαστήρια των κρατών-μελών της Ε.Ε., τα οποία κήρυξαν αντισυνταγματική την εθνική τους νομοθεσία που εφαρμόζε το ΕΕΣ. Ειδικότερα, στις 27 Απριλίου 2005 το Συνταγματικό Δικαστήριο της Πολωνίας έκρινε ότι ο νόμος για το ΕΕΣ παραβίαζε την απαγόρευση που έθετε το Πολωνικό Σύνταγμα για την έκδοση πολωνού πολίτη, με ειδικότερο ερώτημα αν η παράδοση, βάσει ΕΕΣ, συνιστά μια μορφή έκδοσης. Ερμηνεύοντας τον όρο «έκδοση» και συγκρίνοντάς τον με τον όρο «παράδοση», έκρινε ότι οι δύο θεσμοί δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες διαφορές, θεωρήθηκε δε ότι η «παράδοση» συνιστά μια ιδιαίτερη κατηγορία έκδοσης, ενώ έτι περαιτέρω, θεώρησε, ότι στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η παράδοση είναι θεσμός πιο «επώδυνος» από την έκδοση, εφόσον δεν εφαρμόζεται η αρχή του διττού αξιοποιήσιμου και επιβάλλεται εντός συντομότερων χρονικών ορίων και για

²⁷Βλ Έκθεση της Επιτροπής για την εφαρμογή της απόφασης-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002 για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών (αναθεωρημένη έκδοση), Βρυξέλλες, 24.1.2006 COM(2006) 8 τελικό

²⁸ Βέλγιο, Δανία, Ιρλανδία, Φινλανδία, Ισπανία, Σουηδία, Πορτογαλία και Ηνωμένο Βασίλειο

²⁹ Βλ. European Arrest Warrant—Recent Developments Report with Evidence, House Of Lords, European Union Committee, 30th Report of Session 2005–06, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldselect/lddeucom/156/156.pdf>, όπου οι επιφυλάξεις του Ην. Βασιλείου για την απόφαση πλαίσιο για το ΕΕΣ. Ακόμη στην Γαλλία, κινήθηκε η διαδικασία προληπτικού ελέγχου συνταγματικότητας της απόφασης-πλαίσιο, πριν την έκδοση του νόμου ενσωμάτωσης και το Conseil d'Etat γνωμοδότησε υπέρ της αντίθεσης των διατάξεων της απόφασης-πλαίσιο με την θεμελιώδη αρχή συνταγματική ισχύος για την άρνηση της έκδοσης για εγκλήματα πολιτικού χαρακτήρα, βλ. Μουκίου Χρ. Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Μια ενδυνάμωση της αυτονομίας των εθνικών συνταγματικών εννόμων τάξεων απέναντι στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενόψει της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ΕφΔημΔικ Ι/2006, σελ 84, με τις εκεί περαιτέρω βιβλιογραφικές αναφορές

όλους τους ανωτέρω λόγους έκρινε αντισυνταγματικό τον νόμο για το ΕΕΣ. Ακολούθησε μια περίοδος 18 μηνών, που τα πολωνικά δικαστήρια εφάρμοζαν την κριθείσα ως αντισυνταγματική διάταξη, κατόπιν της ρητής προς τούτο επιταγής του Συνταγματικού Δικαστηρίου, και στις 7 Νοεμβρίου 2006 πραγματοποιήθηκε συνταγματική αναθεώρηση, ώστε να εναρμονιστεί το Πολωνικό Σύνταγμα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία³⁰.

Επίσης, στην Γερμανία, ο νόμος για το ΕΕΣ αποτέλεσε αντικείμενο ελέγχου από το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, με αφορμή συνταγματική προσφυγή του Συριο-γερμανού υπηκόου Mamoun Darkazanli, του οποίου η έκδοση ζητείτο από την Ισπανία, με την κατηγορία ότι μετείχε στη διεθνή τρομοκρατική οργάνωση της Αλ-Κάιντα. Στην περίπτωση αυτή τέθηκε το ζήτημα της συμφωνίας του γερμανικού νόμου για το ΕΕΣ με το αρ. 16 παρ. 2 του θεμελιώδους νόμου περί απαγόρευσης έκδοσης ημεδαπού και το άρθρο 19 παρ. 4 αυτού, περί υποχρέωσης αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας έναντι πράξεων που ενέχουν άσκηση δημόσια εξουσίας. Το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, με την από 18.7.2005 απόφασή του, κήρυξε το γερμανικό νόμο εφαρμογής της απόφασης-πλαίσιο άκυρο και ανίσχυρο, με την αιτιολογία ότι δεν σεβόταν τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις δικονομικές εγγυήσεις και επομένως ήταν αντίθετος στο Γερμανικό Σύνταγμα. Η εν λόγω απόφαση, έκρινε αντισυνταγματικό το νόμο στο σύνολό του και όχι ως προς συγκεκριμένες διατάξεις, και ως εκ τούτου το ΕΕΣ δεν μπορούσε πλέον να εφαρμοστεί στη Γερμανία και ο ως άνω ύποπτος αφέθηκε ελεύθερος. Στις 2 Απριλίου 2006 τέθηκε σε ισχύ ο νέος νόμος ενσωμάτωσης του ΕΕΣ, ο οποίος συμπεριέλαβε κατά γράμμα ακόμα και ολόκληρες παραγράφους της απόφασης του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου και προέβλεπε δικαιώματα προσφυγής, νέους λόγους άρνησης και πιο σύνθετες διαδικασίες, παρέχοντας μεν μεγαλύτερη προστασία στον συλληφθέντα, αλλά, σε πολλές περιπτώσεις οι υιοθετηθείσες

³⁰ Καρανικόλας Σπ., Η επίδραση του Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου στην Ελληνική Έννομη Τάξη, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ 50

ρυθμίσεις φαίνονται αντίθετες προς τον σκοπό της απλοποιημένης διαδικασίας έκδοσης που διαπνέει την απόφαση-πλαίσιο.

Στις αποφάσεις που αφορούν την ενσωμάτωση του ΕΕΣ από τα κράτη-μέλη, πρέπει να προστεθεί και η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κυπριακής Δημοκρατίας της 7ης.11.2005, σε πλήρη Ολομέλεια, που αφορούσε την συμβατότητα του κυπριακού νόμου για την ενσωμάτωση του ΕΕΣ με το κυπριακό σύνταγμα που απαγόρευε την έκδοση πολίτη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η εν λόγω περίπτωση, αποτελούσε αίτημα παράδοσης με βάση ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, εκδοθέν από τις αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου, σε βάρος Κύπριου πολίτη για τα αδικήματα της συνωμοσίας για εξαπάτηση του δημοσίου ταμείου. Το Ανώτατο Δικαστήριο, δεν υιοθέτησε την άποψη του Γενικού Εισαγγελέα, ο οποίος υποστήριξε την υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου έναντι του Κυπριακού και επικουρικά ότι οι διατάξεις του κυπριακού νόμου για το ΕΕΣ πρέπει να ερμηνευτούν ότι είναι σύμφωνες με το κυπριακό σύνταγμα, καθώς η εκτέλεση του ΕΕΣ δεν αποτελεί έκδοση αλλά συνδέεται με την παράδοση συλληφθέντος στις αρμόδιες αρχές. Έτσι το Δικαστήριο έκρινε ότι η σύλληψη ατόμου στο πλαίσιο του ΕΕΣ δεν συγκαταλέγεται στους περιοριστικά αναφερόμενους στο κυπριακό Σύνταγμα λόγους σύλληψης, των οποίων ο σκοπός δεν ταυτίζεται με τον σκοπό του ΕΕΣ, ενώ ακόμα έκρινε ότι οι αποφάσεις-πλαίσιο έχουν δεσμευτικότητα ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά δεν τυγχάνουν άμεσης εφαρμογής και εφόσον η απόφαση-πλαίσιο δεν είχε τεθεί προσηκόντως στην κυπριακή έννομη τάξη, δεν μπορούσε να γίνει δεκτή ως νομοθεσία υπέρτερη του κυπριακού συντάγματος³¹. Και σε αυτή την περίπτωση, η απόφαση του εθνικού δικαστηρίου, οδήγησε στην αναθεώρηση του Κυπριακού Συντάγματος και σύμφωνα με το νέο άρθρο επιτρέπεται ρητά η έκδοση και εκτέλεση ΕΕΣ κατά κυπρίων πολιτών, ενώ ακόμα

³¹ Καρανικόλας Σπ. ο.π. σελ 54 με τις εκεί βιβλιογραφικές αναφορές, Μουζάκης Δ. Παρατηρήσεις στις αποφάσεις του Πολωνικού Δικαστηρίου (Απόφαση της 27ης Απριλίου 2005) και Βελγικού Συνταγματικού Δικαστηρίου (Απόφαση υπ' αριθ. 124/2005 της 13ης Ιουλίου 2005), ΠοινΛογ 3/2005, σελ 1061

προστέθηκε νέο άρθρο, με το οποίο αναγνωρίζεται ρητά η υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου επί των εθνικών –συνταγματικών και μη- νομοθετημάτων, όταν ένας ευρωπαϊκός κανόνας είναι ήδη μέρος της κυπριακής έννομης τάξης³².

Το ΕΕΣ απασχόλησε, επίσης και το Συνταγματικό Δικαστήριο της Ουγγαρίας, το οποίο κατόπιν αιτήσεως του Προέδρου της Ουγγαρίας για έλεγχο της συνταγματικότητας του εθνικού ουγγρικού νόμου για το ΕΕΣ και ειδικότερα για το θέμα αν η κατάργηση του διττού αξιοποίνου για τα 32 αδικήματα το καταλόγου ήταν αντίθετη στη θεμελιώδη συνταγματική αρχή της Ουγγαρίας, «*nullum crimen sine lege*», υιοθέτησε τις απόψεις του Προέδρου της Ουγγαρίας και κήρυξε αντισυνταγματική τη διάταξη του νόμου ενσωμάτωσης που αφορούσε την κατάργηση του διττού αξιοποίνου, εξαρτώντας με τον τρόπο αυτό την εφαρμογή της αμοιβαίας αναγνώρισης από την αρχή του διττού αξιοποίνου³³.

Στον αντίποδα των ως άνω αποφάσεων βρίσκεται η στάση που κράτησαν τα ελληνικά δικαστήρια³⁴ στο θέμα της έκδοσης ημεδαπού. Αρχικά, το Ανώτατο Ακυρωτικό με την υπ' αριθ. 591/2005 απόφαση του, με συνοπτική αιτιολογία³⁵, απέρριψε την αιτίαση περί αντίφασης του ΕΕΣ με την διάταξη του αρ. 5§§2 και 4 του Συντάγματος. Η απόφαση αυτή επικρίθηκε καθώς, έκρινε «με

³² Καρανικόλας Σπ. ο.π. σελ 55

³³ Καρανικόλας Σπ. ο.π. σελ 57

³⁴ Αναλυτικότερα για την εξέλιξη της ελληνικής νομολογίας τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του ν. 3251/2004 βλ. Φυτράκης Ε., Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης σε εφαρμογή: Νέες εξελίξεις, νέες ανησυχίες, ΠοινΔικ 2/2006, σελ 217 επ

³⁵ Σύμφωνα με το κείμενο της ως άνω απόφασης «[...]ουδεμία υπάρχει αντίφαση του ως άνω ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως, εν όψει του ότι ο εκκαλών είναι υπήκοος Έλληνας, προς οιαδήποτε διάταξη του Συντάγματος και δη προς εκείνες του άρθρου 5 παρ. 2 και 4, άλλωστε ο προβλέπων, κατ' αρχήν, την εκτέλεση τούτου και εις βάρος Ελλήνων (ημεδαπών) νόμος 3251/2004, άρθρο 11 στοιχ. στ' και η', εξεδόθη εις εκτέλεση των αναληφθεισών ομοφώνως από όλες τις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως δεσμεύσεων βάσει των αποφάσεων-πλαίσιο της 13-6-2002, ενώ το περαιτέρω προβαλλόμενο ότι «σε όλες τις συμβάσεις που συνδέονται με τον θεσμό της έκδοσης, ακόμα και στις πολυμερείς, είτε στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης είτε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα έχει υποβάλει ρητά την επιφύλαξη της μη εκδόσεως ημεδαπών, επικαλούμενη πάντοτε το Ελληνικό Σύνταγμα», είναι, εν όψει των προεκτεθέντων, άνευ εννόμου επιρροής [...]

διεκπεραιωτική διάθεση»³⁶, μεταξύ άλλων, και το σοβαρό ζήτημα της παράδοσης ημεδαπού. Το ζήτημα αυτό, επανήλθε στο προσκήνιο με την υπ' αριθ. 2135/2005 απόφαση του Αρείου Πάγου³⁷, με την οποία κρίθηκε ότι η απαγόρευση έκδοσης ή παράδοσης ημεδαπών δεν προκύπτει από το Σύνταγμα και ακόμα ότι η ρύθμιση του άρθρου 438 περ. α' ΚΠΔ δεν έχει λόγο ύπαρξης μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, όπου έχει αναπτυχθεί η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης που στηρίζεται στο σεβασμό των θεμελιωδών ελευθεριών και των αρχών του κράτους δικαίου και ακόμα ότι η απαγόρευση της έκδοσης ή της παράδοσης, δεν στηρίζεται πλέον ούτε σε ιστορικούς λόγους³⁸, καθώς είναι πλέον αδικαιολόγητη οποιαδήποτε δυσπιστία στα πλαίσια της ΕΕ. Σε μεταγενέστερη απόφασή του ο Άρειος Πάγος³⁹ έκρινε ότι η παράδοση ατόμου δυνάμει ΕΕΣ δεν αντιβαίνει ούτε στο Σύνταγμα, αλλά ούτε και στο άρθρο 6 της

³⁶ Αναγνωστόπουλος Ηλ. Η έννοια της «δίωξης» στα άρθρα 11 εδ. η' και 12 εδ α' του Ν. 3251/2004, ΠοινΧρΝΕ/2005, σελ 855

³⁷ Όμοιο περιεχόμενο έχει και η ΑΠ 558/2007, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ.

³⁸ Η θέση αυτή έχει επικριθεί από τον Καλφθέλη Γρ., ο οποίος υποστηρίζει ότι «η ύπαρξη σχέσεων εμπιστοσύνης προϋποθέτει την προγενέστερη εκκόλαψη μιας πολιτικής κοινότητας», η οποία δεν υφίσταται μετά την απόρριψη του Ευρωσυντάγματος και συνεπώς η αλληλεγγύη μεταξύ των πολιτών δεν έχει επεκταθεί στους πολίτες της Ένωσης. Βλ Καλφθέλη Γρ., Έκδοση Ελλήνων πολιτών, ΠοινΔικ10/2007, σελ. 1191

³⁹ ΑΠ 2149/2005, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ. Βλ ακόμα και ΑΠ 109/2006, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ όπου αναφέρεται: «Η απαγόρευση έκδοσης ημεδαπού σε άλλο κράτος της Ένωσης δεν έχει πλέον την ίδια πρακτική σημασία, που έχει η έκδοση σε άλλο κράτος μη μέλος ή είχε παλαιότερα, εν όψει της αμοιβαίας εμπιστοσύνης που έχει αναπτυχθεί μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον κοινό σεβασμό των θεμελιωδών ελευθεριών και των αρχών του κράτους δικαίου, από όλα τα κράτη μέλη» αλλά και την ΑΠ 558/2007, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ, που αναφέρει « Η απαγόρευση της έκδοσης ή παράδοσης των ημεδαπών σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν προκύπτει από το Σύνταγμα, ούτε έχει πλέον σήμερα κανένα λόγο ύπαρξης μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η απαγόρευση του άρθρου 438 περ. α' του Κ.Ποιν.Δ. καθόσον η ρύθμιση του νέου νόμου είναι ειδική και στους κύκλους της τελευταίας (Ε.Ε.) έχουν αναπτυχθεί μεταξύ των κρατών μελών της αρχής αμοιβαίας εμπιστοσύνης που στηρίζονται στο σεβασμό των θεμελιωδών ελευθεριών και των αρχών του κράτους δικαίου, ενώ οι ιστορικοί λόγοι στήριξης της απαγόρευσης, δηλαδή η υποχρέωση προστασίας του κράτους προς τους πολίτες του και συγκεκριμένα η προστασία τους από τις αντιξοότητες που σημαίνει γι' αυτούς μια δίκη σε ξένο μη οικείο νομικό περιβάλλον, καθώς και η υπάρχουσα δυσπιστία στις αλλοδαπές δικαστικές αρχές είναι πλέον αδικαιολόγητοι και ιδίως στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και ΑΠ 814/2011, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ, με συναφές περιεχόμενο

Ε.Σ.Δ.Α. και της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, και ακόμη, ότι δεν μπορεί να γίνει λόγος για συνταγματικό έθιμο που απαγορεύει σε κάθε περίπτωση, την έκδοση ημεδαπού. Η θέση αυτή της ελληνικής νομολογίας χαρακτηρίστηκε «*ιδιαίτερα διστακτική*», συγκριτικά με τις υπόλοιπες έννομες τάξεις, όπου τέθηκε ζήτημα συνταγματικότητας, και φαίνεται ότι το Ανώτατο Ακυρωτικό «*επέδειξε ένα πρωτόγνωρο για τη νομολογία του ευρωπαϊκό πνεύμα*»⁴⁰.

Το ζήτημα της έκδοσης ημεδαπού πολίτη όμως δίχασε και την ελληνική θεωρία, καθώς από ένα μεγάλο τμήμα της θεωρείται ότι η απαγόρευση έκδοσης ημεδαπού έχει συνταγματικό έρεισμα, στις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 2 και 5 παρ. 4 του Συντάγματος, παρόλο που δεν προβλέπεται ρητά, με επιχείρημα ότι αυτή εδράζεται στην κατοχύρωση της ελευθερίας εισόδου, παραμονής και εξόδου κάθε Έλληνα, καθώς και από το δικαίωμα παραμονής του που απορρέει από την ελληνική υπηκοότητα⁴¹. Συνακόλουθα, ο νόμος για το ΕΕΣ, ως τυπικός νόμος και άρα υποδεέστερης τυπικής ισχύος, δεν πρέπει να τύχει εφαρμογής καθώς αντίκειται στις προβλέψεις του Συντάγματος και των Διεθνών Συμβάσεων που έχει κυρώσει η χώρα μας. Το γεγονός ότι δεν αναφέρεται ρητά στο Σύνταγμα αυτή η απαγόρευση, σύμφωνα με τα επιχειρήματα της θέσης αυτής, οφείλεται στο γεγονός ότι η έκδοση ημεδαπού δεν υπήρχε καν στη σκέψη

⁴⁰ Φυτράκης Ε., ο.π., ΠοινΔικ 2/2006, σελ 218

⁴¹ Δαγτόγλου Π.Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα Α', Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991 σελ 296-297, Καϊάφα - Γκμπάντι Μ., Ευρωπαϊκή σύγκλιση και ποινικό δίκαιο - Σύγχρονες εξελίξεις, ΠοινΔικ 12/2001 σελ 1292, Μανωλεδάκης Ι., Καϊάφα - Γκμπάντι Μ., Παρατηρήσεις στην πρόταση της Επιτροπής για έκδοση απόφασης πλαισίου από το Συμβούλιο σχετικά με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης* ΠοινΔικ11/2001, σελ 1108, Μπέκας Γ., Πολιτικές επιλογές και Δίκαιο. Η έκδοση-προσαγωγή-παράδοση εκζητουμένου και το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, ΠοινΛογ 3/2007 σελ 552-553, Μυλωνόπουλος, Έκδοση ημεδαπού και εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης κατά ημεδαπού, ΠοινΛογ3/2005 σελ 752, Παπαχαλαράμπους Χ. , Το Ποινικό δίκαιο του «εχθρού» ο.π. , ΠοινΔικ 2002, σελ. 190 επ., Παπαδόπουλος Α. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 591/2005, ΠοινΔικ5/2005 σελ 554, Συμεωνίδη Δ/Παύλου Στ. Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης (ν. 3251/2004) και έκδοση ελλήνων πολιτών. Νομολογιακές τάσεις-συνταγματικές ενστάσεις, σελ 195-196, Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης των γερμανικών αρχών σε βάρος ημεδαπού (γνωμ), ΠοινΔικ11/2005 σελ 1313, Χαραλαμπίκης Α/Τσιακουμάκη Ν. Προβλήματα αναφορικά με την ορθή ερμηνεία και εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, ΠοινΛογ2/2005 σελ 766

του συντακτικού νομοθέτη, λόγω της αδιάσπαστης παράδοσης της ελληνικής πολιτείας και της αυτονόητης διατήρησης των κυριαρχικών της δικαιωμάτων επί των πολιτών της, ενώ τέλος ως επιχείρημα χρησιμοποιήθηκε ακόμη ότι η απαγόρευση της έκδοσης ημεδαπού έχει εδραιωθεί δυνάμει «συνταγματικού εθίμου».

Σύμφωνα με την αντίθετη θέση, την οποία ασπάστηκε πλήρως η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων, όπως εμφανίζεται ανωτέρω, υποστηρίζεται ότι από τη συνταγματική απαγόρευση της έκδοσης αλλοδαπού για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας, δεν μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα της απαγόρευσης γενικά και έκδοσης ημεδαπού και ότι βούληση του συνταγματικού νομοθέτη ήταν να μην προβλεφθεί συνταγματική απαγόρευση αλλά να αφεθεί το ζήτημα αν επιτρέπεται ή όχι η έκδοση ημεδαπού στη βούληση του κοινού νομοθέτη⁴².

Όπως συνέβη και με το ζήτημα της έκδοσης ημεδαπού, το ζήτημα της άρσης του διττού αξιοποίνου για τις 32 κατηγορίες εγκλημάτων αποτέλεσε αντικείμενο θεωρητικού διαλόγου. Ειδικότερα, εκφράστηκε η άποψη ότι η άρση της προϋπόθεσης του διττού αξιοποίνου δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα συνταγματικότητας, αφού αυτή αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 6 και 7 του Συντάγματος⁴³, δεδομένου ότι η σύλληψη, ως έκφραση κρατικής

⁴² Ζημιανίτης Δ., Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης υπό το πρίσμα της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων, ΔτΑ24/2004 σελ 1209-1210, Σπινέλλης Δ. Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και η αντικατάσταση της διαδικασίας έκδοσης (ελπίδες και φόβοι), σε Τιμητικό Τόμο για την Α. Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου (επιμ Α. Μαγγανάς) τόμος Β', Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, σελ 1285-1286, Τσόλκα Ο. Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, Ένα 'φιλόδοξο' μέσο για την προώθηση της δικαστικής συνεργασίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ 2002, σελ 111, Χρυσικός Δ. Η έκδοση ως θεσμός του ποινικού δικαίου, Π.Ν. Σάκκουλας. 2003, σελ 354 επ., Μουκίου, ο.π. ΕφΔΔ Ι/2006 σελ 86-87 υποσ. 18, Νικολούδης Π. Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Πότε και πως είναι δυνατή η «παράδοση» (προσαγωγή) ημεδαπού σύμφωνα με το ν. 3251/2004, ΠοινΧρ 2005 σελ 388μ Μαργαρίτης Μ. Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Θεωρία- Νομολογία) Π.Ν. Σάκκουλας 2008, υπό άρθρο 438 αριθ. 6 σελ 882-883, Φράγκος Κ., Έκδοση Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Εκδόσεις Σάκκουλα 2015, σελ 21, Παραράς Π., Το Σύνταγμα και το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ της 13ης.1.2003, σελ Α 12

⁴³ Μανωλεδάκης Ι., Καϊάφα - Γκμπάντι Μ., Παρατηρήσεις ο.π.ΠοινΔικ11/2001, σελ 1107

κυριαρχίας, δεν παύει να λαμβάνει χώρα στην Ελλάδα και οριοθετείται από το άρθρο 6 του Συντάγματος, και δεν συνιστά παροχή βοήθειας σε μια ξένη χώρα, αλλά μια πράξη αφαίρεσης της ελευθερίας, η οποία δεν δικαιολογείται σε ένα κράτος δικαίου, αν δεν συντρέχει η προϋπόθεση της ύπαρξης εγκλήματος και κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους. Αναφορικά με την αντίθεση της εν λόγω ρύθμισης με το αρ. 7 του Συντάγματος, η ως άνω θέση, υποστηρίζει εμφατικά, ότι νόμος για την τυποποίηση ενός εγκλήματος «δεν μπορεί να είναι οποιοσδήποτε νόμος μιας ξένης πολιτείας». Ακόμη, έχουν εκφραστεί αντιρρήσεις για την κατάργηση της αρχής του διττού αξιοποίνου, στη βάση της αρχής της νομιμότητας, αλλά και για την αντίθεσή της με την αρχή της μη επέμβασης και την αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος⁴⁴, με το επιχείρημα ότι η πρόβλεψη του αρ. 10§2 του νόμου για το ΕΕΣ καταστρατηγεί ευθέως την αρχή n.c.n.p.s.l., καθώς είναι δυνατή η τιμώρηση πράξεων, οι οποίες ενδεχομένως στη χώρα μας να τελούνται «ατιμωριτί», αλλά και για το λόγο ότι στον κατάλογο των 32 κατηγοριών πράξεων, προβλέπονται εγκλήματα αορίστως διατυπωμένα, ώστε να υπάρχει η πιθανότητα αυτά να προβλέπονται μόνο στο εκδίδον το ΕΕΣ κράτος-μέλος.

Οι ανωτέρω αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων των κρατών-μελών, καθώς και οι διαφορετικές απόψεις της θεωρίας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο⁴⁵, κατέστησαν σαφείς τις δυσκολίες που θα έπρεπε τα τελευταία να ξεπεράσουν, αναφορικά με τα ζητήματα συνταγματικότητας που είχαν τεθεί, τα οποία συνδέονταν κυρίως με το ζήτημα της παράδοσης ημεδαπών και τη ζήτημα της κατάργησης του διττού αξιοποίνου, αλλά και γενικότερα με την υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου, επί του εθνικού, ακόμα και συνταγματικού, δικαίου. Το ΔΕΚ ασχολήθηκε, εν μέρει, με τα ζητήματα που απασχόλησαν τα εθνικά

⁴⁴ Μυλωνόπουλος Χ, Η κατάργηση του διπλού αξιοποίνου ως κατάχρηση δικαιώματος και η νομολογία του ΔΕΚ για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, ΠοινΛογ2007, 1-3 και ο ίδιος, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, ΠοινΛογ2003, 2259

⁴⁵ Βλ περαιτέρω Nicola Padfield (2007). The European Arrest Warrant: Between Trust, Democracy and the Rule of Law: The Implementation of the European Arrest Warrant in England and Wales. European Constitutional Law Review, 3, pp 253-268

δικαστήρια των κρατών μελών αλλά και την θεωρία, ειδικά ως προς το ζήτημα της νομιμότητας της απόφασης-πλαίσιο. Η απόφαση *Advocaten voor de Wereld* του ΔΕΚ⁴⁶ επί προδικαστικής παραπομπής ενώπιον του ΔΕΚ από το Βελγικό Συνταγματικό Δικαστήριο αποτελεί τον πρώτο σημαντικό έλεγχο νομιμότητας της απόφασης-πλαίσιο. Αναλυτικότερα, το σωματείο «Δικηγόροι για τον κόσμο» («*Advocaten voor de Wereld*») ζήτησε την ακύρωση του βελγικού νόμου ενσωμάτωσης της απόφασης πλαίσιο για το ΕΕΣ, για το λόγο ότι η απόφαση-πλαίσιο ήταν άκυρη διότι η θεματική που κάλυπτε η εν λόγω απόφαση θα έπρεπε να ρυθμιστεί με σύμβαση και όχι με απόφαση-πλαίσιο. Ειδικότερα, με την υπ' αριθ. 124/2005 απόφαση του Βελγικού Συνταγματικού Δικαστηρίου της 13ης.5.2005, το τελευταίο υπέβαλε αίτηση για έκδοση προδικαστικής απόφασης από το ΔΕΚ, με δύο προδικαστικά ερωτήματα: κατά πόσο η απόφαση-πλαίσιο είναι σύμφωνη με το αρ. 34 παρ. 2 στοιχ. β' της Συνθήκης [ΕΕ] και εάν το αρ. 2 παρ. 2 της απόφασης πλαίσιο είναι σύμφωνο με το αρ. 6 παρ. 2 της Συνθήκης [ΕΕ] και ειδικότερα ως προς την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» και την αρχή της ισότητας και της απαγόρευσης των δυσμενών διακρίσεων που κατοχυρώνονται στην ως άνω διάταξη⁴⁷. Το Δικαστήριο απάντησε, ως προς το πρώτο ερώτημα, ότι εφόσον το άρθρο 34 της ΣΕΕ/Α, αλλά και καμία άλλη διάταξη, δεν διακρίνει τις πράξεις που μπορούν να εκδοθούν αναλόγως του αντικειμένου της κοινής δράσης στον τομέα της συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις, και ακόμα εφόσον δεν υφίσταται σειρά

⁴⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 3ης Μαΐου 2007 στην υπόθεση C-303/05 «*Advocaten voor de Wereld VZW κατά Leden van de Ministerraad*», στην ιστοσελίδα curia.europa.eu

⁴⁷ Η ακριβής διατύπωση των προδικαστικών ερωτημάτων είναι η εξής: ««1) Είναι η απόφαση-πλαίσιο [...] σύμφωνη προς το άρθρο 34, παράγραφος 2, στοιχείο β', της Συνθήκης [ΕΕ], κατά το οποίο αποφάσεις-πλαίσιο μπορούν να εκδοθούν μόνο για την προσέγγιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών; 2) Είναι το άρθρο 2, παράγραφος 2, της αποφάσεως-πλαίσιο [...], στον βαθμό που καταργεί την εξέταση του αν τηρείται η απαίτηση του διττού αξιοποιίνου σε σχέση με τις αξιόποινες πράξεις που απαριθμεί, σύμφωνο προς το άρθρο 6, παράγραφος 2, της Συνθήκης [ΕΕ], και ειδικότερα προς την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» και την αρχή της ισότητας και της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων που κατοχυρώνει η εν λόγω διάταξη;»

προτεραιότητας μεταξύ των διαφόρων νομικών πράξεων και εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του Συμβουλίου να επιλέξει την έκδοση απόφασης-πλαίσιο αντί σύμβασης, με την οποία θα μπορούσε το ΕΕΣ να έχει ρυθμιστεί, το άρθρο 34 δεν μπορεί να ερμηνευτεί ότι η προβλεπόμενη απόφαση-πλαίσιο δεν μπορεί να εκδοθεί για την προσέγγιση κανονιστικών διατάξεων των κρατών-μελών, εκτός των διαλαμβανόμενων στο άρθρο 31 στοιχ. ε', και ειδικότερα για την ρύθμιση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης⁴⁸. Ως προς το δεύτερο ερώτημα το ΔΕΚ απάντησε ότι η κατάργηση του διττού αξιοποίνου δεν ήταν αντίθετη στο αρ. 6 παρ. 2 της ΣΕΕ/Α, με την αιτιολογία ότι, βάσει την αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης και με γνώμονα τον υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών, οι περιλαμβανόμενες στις εν λόγω κατηγορίες αξιόποινες πράξεις προσβάλλουν τη δημόσια τάξη και ασφάλεια σε τέτοιο βαθμό, ώστε δικαιολογημένα να μην απαιτείται έλεγχος του διττού αξιοποίνου ενώ, έτι περαιτέρω, έκρινε ότι σκοπός της απόφασης-πλαίσιο δεν είναι η εναρμόνιση του ουσιαστικού ποινικού δικαίου των κρατών-μελών⁴⁹, και ακόμα ότι αν τα κράτη μέλη στο πλαίσιο εφαρμογής της απόφασης-πλαίσιο ακολουθήσουν κατά γράμμα την απαρίθμηση των αξιόποινων πράξεων του άρθρου 2 παρ. 2 αυτής, ο ορισμός των πράξεων και οι ποινές προκύπτουν από το κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος, μεταθέτοντας με τον τρόπο αυτό τον έλεγχο του αξιοποίνου μιας πράξης και της τυχόν παραβίασης της αρχής *ne bis in idem*, από το δίκαιο του κράτους εκτέλεσης του ΕΕΣ, στο οποίο η ίδια πράξη μπορεί να μην τιμωρείται, στο δίκαιο του κράτους έκδοσης του ΕΕΣ⁵⁰.

Από την απόφαση αυτή του ΔΕΚ εμφανίζεται έντονα η στήριξη του Δικαστηρίου στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης ως μορφή δικαστικής

⁴⁸ Σκ 36-42 της απόφασης C-303/05

⁴⁹ Σκ 57, 59

⁵⁰ Μυλωνόπουλος Χρ. Η κατάργηση του διπλού αξιοποίνου ως κατάχρηση δικαιώματος και η νομολογία του ΔΕΚ για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, ΠοινΛογ2007, σελ 1, *ο ίδιος*, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, ΠοινΛογ2003 σελ 2259, *ο ίδιος* στην εισήγηση του στην Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής για τον Ν 3251/2004, ΠοινΧρ 2004 σελ.

συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Περαιτέρω, αναγνωρίστηκε ότι είναι υποχρέωση του κάθε κράτους-μέλους να διασφαλίζει την επαρκή προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και επιβεβαιώθηκε η σημασία τους ως μέσον περιορισμού των πράξεων των κρατών-μελών⁵¹. Η επιτακτική, ειδικότερα, διατύπωση (π.χ. «οφείλει να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα») που χρησιμοποίησε το Δικαστήριο, αφήνει να εννοηθεί ότι οι εθνικές αρχές κατά την εφαρμογή του ΕΕΣ, υπόκεινται σε έλεγχο για τυχόν παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το ΔΕΚ⁵².

3. Η επίδραση της Συνθήκης της Λισαβόνας

Οι ραγδαίες ευρωπαϊκές εξελίξεις⁵³ οδήγησαν τους ηγέτες των 27 κρατών μελών να υπογράψουν στις 13 Δεκεμβρίου 2007 τη Συνθήκη της Λισαβόνας⁵⁴ (αποκαλούμενη και ως Μεταρρυθμιστική Συνθήκη), θέτοντας τέλος για σοβαρά θεσμικά ζητήματα. Με την ως άνω Συνθήκη, τροποποιήθηκαν η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και η Συνθήκη περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, πλην όμως δεν αντικαταστάθηκαν.

Κομβικής σημασίας αλλαγές, μεταξύ άλλων, επέφερε η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη και στον χώρο του ποινικού δικαίου. Στο άρθρο 3 παρ. 2 της ενοποιημένης απόδοσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναφέρεται ρητά ότι βασικός στόχος της Ένωσης συνιστά η παροχή στους πολίτες ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα, ενώ παρόμοιο περιεχόμενο έχει και το άρθρο 67 ΣΛΕΕ, όπου περαιτέρω αναφέρεται και ο

1049, Καϊάφα-Γκπάντι Μ, Παρατηρήσεις στην απόφαση του ΔΕΚ Της 3.5.2007 επί της Υποθέσεως C-303/2005, ΠοινΔικ 2007, σελ. 578

⁵¹ Καρανικόλας, ο.π. σελ 61

⁵² Mitsilegas V. EU Criminal Law, Oxford: Hart 2009, σελ 142

⁵³ Τα αρνητικά αποτελέσματα των δημοψηφισμάτων σε Γαλλία και Ολλανδία για την επικύρωση της Ευρωπαϊκής Συνταγματικής Συνθήκης και της απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου να εγκαταλειφθεί η προσπάθεια επικύρωσής της.

⁵⁴ Η Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας υπογράφηκε στη Λισαβόνα στις 13.12.2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009

σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων αλλά και των διαφορετικών νομικών συστημάτων και παραδόσεων των κρατών-μελών. Με την κατάργηση των φυλώνων, επεκτείνεται η αρμοδιότητα της Ένωσης στο χώρο του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου και εδραιώνεται η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών και εξωδίκων αποφάσεων (αρ. 81 παρ. 1 ΣΛΕΕ), και συνεπώς και του ΕΕΣ. Περαιτέρω, μετά την συνθήκη της Λισαβόνας καθιερώθηκε η αναγκαία συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις διαδικασίες νομοθέτησης στο χώρο του Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου, η έκτακτη αναστολή της νομοθετικής διαδικασίας (emergency brake) και η πρόβλεψη ειδικής διαδικασίας επανεξέτασης κάθε σχεδίου νομοθετικής πράξης που κατά την άποψη ενός εθνικού κοινοβουλίου ήθελε θεωρηθεί ότι δεν εναρμονίζεται με την αρχή της επικουρικότητας. Ακόμα, αναγνωρίζεται πλέον ρητά ότι η ΕΕ νομοθετεί σε θέματα ποινικού δικαίου μόνο με οδηγίες, ενώ διευρύνθηκαν οι αρμοδιότητες της Επιτροπής και του ΔΕΕ στα ζητήματα του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης⁵⁵. Έτσι, ακολουθείται ένα «συνεργατικό μοντέλο» θέσπισης ποινικών κανόνων μεταξύ της ΕΕ και των κρατών-μελών, με την κατά πλειοψηφία θέσπισή τους μέσω οδηγιών, που πρέπει να μεταφερθούν με τη σειρά τους στις εθνικές έννομες τάξεις των κρατών-μελών⁵⁶.

Με την Συνθήκη της Λισαβόνας τέθηκε σε νομικά δεσμευτική ισχύ ο Ευρωπαϊκός Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Η ΣΕΕ προβλέπει (άρθρ. 6 παρ. 2) ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση «προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών», τα δε θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών-μελών, αποτελούν «μέρος του δικαίου της Ένωσης» (άρθρ. 6 παρ. 3 ΣΕΕ)⁵⁷. Από το ως

⁵⁵ Άρθρα 82 και 83 Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ (ΣΛΕΕ)

⁵⁶ Αναλυτικότερα σε Μυλωνόπουλος Χ., Το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας, ΠοινΧρ 2011, σελ 81 επ., Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., «Ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο και Συνθήκη της Λισαβόνας», Σάκκουλας, 2011, σελ. 17-22

⁵⁷ Όσο και αν η προσχώρηση δεν φαίνεται να είναι πλέον δυνατή, μετά την υπ' αριθ. 2/13 Γνωμοδότηση του ΔΕΕ, η οποία εκδόθηκε κατόπιν της αιτήσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

άνω άρθρο συνάγεται ότι η συνθήκη της Λισαβόνας αποτελεί τη νομοθετική βάση για την αναγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε καίριο στοιχείο του ενωσιακού δικαίου, αφού τα ενσωματώνει στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, και τα αναγνωρίζει ως έχοντα ίση νομική αξία με αυτή των Συνθηκών. Στο πλαίσιο της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ένωση, συνεπώς, ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η ΕΣΔΑ, όπως φαίνεται από το προηγούμενο άρθρο, αλλά και από την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, με βάση το οποίο παρέχεται ρητά η νομική βάση για την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ, σύμφωνα με το οποίο «Η Ένωση προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Η προσχώρηση στην εν λόγω Σύμβαση δεν μεταβάλλει τις αρμοδιότητες της Ένωσης, όπως ορίζονται στις Συνθήκες».

σύμφωνα με το άρθρο 218 παρ. 11 της ΣΛΕΕ σχετικά με το αν η σχεδιαζόμενη συμφωνία μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών ή διεθνών οργανισμών είναι συμβατή με τις συνθήκες, και με την οποία το ΔΕΕ γνωμοδότησε ότι «Η συμφωνία προσχωρήσεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών δεν είναι συμβατή με το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΣΕΕ ούτε με το πρωτόκολλο (αριθ. 8) σχετικά με το άρθρο 6, παράγραφος 2, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση για την προσχώρηση της Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών».

Γ. Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης

1. Επισκόπηση του Ν. 3251/2004 και της μεταφοράς της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ στην ελληνική έννομη τάξη

Η απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, όπως προελέχθη, αποτελεί την πρώτη νομική πράξη, στα πλαίσια του τρίτου πυλώνα, για την εναρμόνιση των εθνικών ποινικών δικαίων των κρατών-μελών, με βασικό στόχο την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων σε ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με την κατάργηση της έκδοσης και αντικατάσταση της από ένα σύστημα παράδοσης⁵⁸, ήτοι με μια απλουστευμένη και ταχύτερη διαδικασία.

Με τον ν. 3251/2004 ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η ως άνω απόφαση-πλαίσιο. Ο ελληνικός νόμος μεταφοράς αποτελεί έναν από τους πληρέστερους εθνικούς νόμους της απόφασης πλαίσιο και παρουσιάζει ικανοποιητική σαφήνεια⁵⁹, παρά την μη διατύπωση δήλωσης κατά το άρθρο 32 περί διεκπεραίωσης σύμφωνα με το νόμο για την έκδοση των αιτήσεων για πράξεις που είχαν τελεστεί πριν την απώτατη ημερομηνία της 7ης Αυγούστου 2002 και την μη επιδίωξη για συμπερίληψη ειδικής μεταβατικής διάταξης για το θέμα της έκδοσης Ελλήνων πολιτών, όπως έπραξε η Αυστρία (αρ. 33 απόφασης-πλαίσιο).

Με την έκδοση της απόφασης-πλαίσιο αντικαταστάθηκε η παραδοσιακή ορολογία της έκδοσης («έκδοση», «εκζητούν κράτος», «εκζητούμενο κράτος»,

⁵⁸ Σκεψη 2 και 5 του προοιμίου της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

⁵⁹ Βλ Μουζάκη Δ. ο.π. σελ 454, Νικολούδης Π. Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, ο.π., ΠοινΧρ 2005 σελ 385, βλ όμως και Έκθεση αξιολόγησης για τον τέταρτο γύρο αμοιβαίων αξιολογήσεων «Η πρακτική εφαρμογή του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και των συναφών διαδικασιών παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών» - έκθεση για την Ελλάδα, Βρυξέλλες, 3 Δεκεμβρίου 2008 (03.12) (OR. en) 13416/2/08 σελ 31 όπου αναφέρεται «Ο ελληνικός νόμος περί ΕΕΣ αποτελεί σε μεγάλο βαθμό αντιγραφή της απόφασης-πλαισίου» και προτείνεται έστω και μακροπρόθεσμα αναδιατύπωσή του.

«εκζητούμενος») με μια νέα ορολογία («παράδοση⁶⁰», «δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος», «δικαστική αρχή εκτέλεσης του εντάλματος», «καταζητούμενος»). Η ως άνω ορολογία ωστόσο, δεν υιοθετήθηκε πλήρως από τον νόμο ενσωμάτωσης. Ειδικότερα, ενώ υιοθετήθηκαν οι όροι «δικαστική αρχή έκδοσης του ΕΕΣ» και «δικαστική αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ», γίνεται χρήση του παραδοσιακού όρου «εκζητούμενος»⁶¹ αντί του όρου «καταζητούμενος», η οποία φαίνεται ατυχής και «δεν ανταποκρίνεται στη νέα νομική πραγματικότητα [...]». Η χρήση του όρου «εκζητούμενος» δημιουργεί το συνειρμό ότι το καταζητούμενο πρόσωπο έχει δικαιώματα και προστασία όπως και στην έκδοση, ενώ αυτό δεν συμβαίνει»⁶².

Στο άρθρο 1 του ν. 3251/2004 οριοθετείται το εννοιολογικό περιεχόμενο του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Συγκεκριμένα, ο νέος αυτός θεσμός αποτελεί απόφαση ή διάταξη δικαστικής αρχής κράτους μέλους που εκδίδεται για την σύλληψη και την παράδοση προσώπου που βρίσκεται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, που καταζητείται για την άσκηση ποινικής δίωξης ή για την εκτέλεση ποινής ή μέτρου ασφαλείας στερητικών της ελευθερίας του, εφόσον το πρόσωπο αυτό ζητείται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους έκδοσης του εντάλματος στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας. Ο επιθετικός προσδιορισμός «ευρωπαϊκό» δεν έχει την έννοια ότι το εν λόγω ένταλμα εκδίδεται από ένα «ευρωπαϊκό» δικαστικό όργανο, αλλά την έννοια ότι αυτό γίνεται αποδεκτό και εκτελείται από όλα τα υπόλοιπα κράτη-μέλη και αναφέρεται στην σε ευρωπαϊκό επίπεδο εναρμόνιση της μορφής και της διαδικασίας εκτέλεσής του⁶³. Όσον

⁶⁰ Εννοιολογικά ορθότερη κρίνεται η χρήση του όρου «προσαγωγή» στον ελληνικό νόμο, αντί του όρου «της παράδοσης» που χρησιμοποιείται στην απόφαση πλαίσιο, καθώς έτσι επιτυγχάνεται και η διάκριση με την «παράδοση» σε διεθνή ποινικά δικαστήρια, η οποία εκ της φύσεώς της αναφέρεται στην κάθετη σχέση μεταξύ ενός κράτους και ενός ανώτερου υπερεθνικού δικαιοδοτικού οργάνου, βλ Μουζάκης Δ. ο.π. 455 και 109-110.

⁶¹ Π.χ. αρ. 2§1β', 6§§1 και 3, 8, 9, 10§1β' κα ν. 3251/2004

⁶² Μυλωνόπουλος Χ. στην εισήγηση του στην Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής για τον Ν 3251/2004, ΠοινΧρ 2004 σελ. 1049.

⁶³ Τσόλκα Ο. Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, ο.π., ΠοινΧρ 2002, σελ 103, Βασιλακάκης Ε., 9+1 σκέψεις για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, ΠοινΔικ 2/2006 σελ. 204, υποσημ 5

αφορά το ερώτημα ποια αρχή μπορεί να εκδώσει το ΕΕΣ, αυτή μπορεί να είναι μόνο μια δικαστική αρχή του εκδίδοντος το ΕΕΣ κράτους μέλους, υπό την αυτοτελή ερμηνεία των διατάξεων της απόφασης πλαίσιο για το ΕΕΣ, η οποία μετέχει στην απονομή της δικαιοσύνης και καθορίζεται σύμφωνα με την αρχή της διακρίσεως των εξουσιών που χαρακτηρίζει τη λειτουργία ενός κράτος δικαίου⁶⁴. Η προϋπόθεση αυτή κατέστη σαφής από την νομολογία του ΔΕΕ και στις πρόσφατες αποφάσεις Krzysztof Marek Poltorak, όπου κρίθηκε ότι όσον αφορά το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της απόφασης πλαίσιο, στο εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «δικαστική αρχή» εμπίπτουν όχι μόνον οι δικαστές ή τα δικαιοδοτικά όργανα κράτους μέλους, αλλά, ευρύτερα, οι αρχές που καλούνται να μετάσχουν στην απονομή της δικαιοσύνης στην οικεία έννομη τάξη⁶⁵, πλην όμως η έννοια της «δικαστικής αρχής» δεν μπορεί να ερμηνεύεται ως δυνάμενη να εμπερικλείει και τις αστυνομικές υπηρεσίες κράτους μέλους⁶⁶. Ακόμη, στην απόφαση Ruslanas Kovalkovas⁶⁷, κρίθηκε ότι η κατά την εν λόγω

⁶⁴ Καργόπουλος Α, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και νομολογία ΔΕΕ (ΜΕΡΟΣ Α'), ΠοινΔικ8-9/2018 σελ 900

⁶⁵ Πρόσφατα (21.9.2018) κατατέθηκαν προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με το αν πρέπει η εισαγγελική αρχή να είναι ανεξάρτητη λειτουργικά από την εκτελεστική εξουσία και με ποια κριτήρια πρέπει να κρίνεται η λειτουργική ανεξαρτησία και αν πρέπει το ζήτημα αν δικαστική αρχή του εκδίδοντος το ΕΕΣ να απονέμει δικαιοσύνη ή να μετέχει στην απονομή της δικαιοσύνης, κρίνεται βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, βλ υποθέσεις C-508/18 και C-509/18 που εκκρεμούν ενώπιον του ΔΕΕ.

⁶⁶ Σκέψεις 33 και 34 της C- 452/16 Krzysztof Marek Poltorak, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://curia.europa.eu>. Η υπόθεση αυτή αφορούσε ΕΕΣ εκδοθέν από την Γενική Διεύθυνση της Σουηδικής Αστυνομίας

⁶⁷ Σκέψη 35 της C-477/16 Ruslanas Kovalkovas διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://curia.europa.eu> Η υπόθεση αυτή αφορούσε ΕΕΣ που εκδόθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Λιθουανίας. Το ζήτημα αυτό είχε απασχολήσει και τα ελληνικά δικαστήρια. Ειδικότερα, η υπ' αριθ. 32/2005 ΣυμβΕφΑθ αρνήθηκε την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης προερχόμενο από το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Γαλλίας. Ωστόσο, μετά την άσκηση έφεσης από τον Εισαγγελέα η ΑΠ 1735/2005 αποφάσισε την εκτέλεση του ΕΕΣ με την αιτιολογία ότι «η ιδιότητα της εκδούσας το ένταλμα σύλληψης αρχής ως δικαστικής ανήκει στο νομικό σύστημα του κράτους μέλους που εξέδωσε το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και δεν ήρτηται αποκλειστικά από τις δικαιικές αντιλήψεις που επικρατούν στο κράτος μέλος από το οποίο ζητείται η εκτέλεση». Η απόφαση αυτή δέχθηκε δριμεία κριτική από μερίδα της θεωρίας βλ. Καλφάλης Γρ., Το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης* (Μονοδιάστατη ενοποίηση των ευρωπαϊκών κατασταλτικών μηχανισμών;), ΠοινΔικ 2/2006, σελ 199 υποσημ. 18, Φυτράκης Ε,

διάταξη έννοια της «δικαστικής αρχής» δεν μπορεί να ερμηνεύεται ως δυνάμενη να εμπερικλείει όργανα της εκτελεστικής εξουσίας κράτους μέλους, όπως υπουργεία.

Η διαδικασία εκτέλεσης του ΕΕΣ πραγματοποιείται σε δύο στάδια: στο πρώτο στάδιο στο οποίο αναφέρεται η σύλληψη του καταζητουμένου προσώπου, το οποίο στάδιο απορρέει ευθέως από την εκτέλεση του ΕΕΣ και στο δεύτερο στάδιο, ήτοι αυτό της μετά από δικαστική κρίση παράδοσης ή μη του καταζητούμενου προσώπου στην αρχή έκδοσης του εντάλματος⁶⁸. Κατά τα λοιπά, κεντρική αρχή, η οποία θα επικουρεί τις δικαστικές αρχές και θα είναι αρμόδια για την παραλαβή και διοικητική διαβίβαση του εντάλματος στην ελληνική έννομη τάξη, ορίζεται το Υπουργείο Δικαιοσύνης (άρθρο 3).

Τα άρθρα 4 έως και 8 αποτυπώνουν τη διαδικασία έκδοσης ΕΕΣ από τον κατά τόπο αρμόδιο εισαγγελέα εφετών, ιδίως δε το άρθρο 5 αναφέρει ότι το ΕΕΣ εκδίδεται για αξιόποινες πράξεις ανεξαρτήτως νομικού χαρακτηρισμού, αν η Ελλάδα είναι η χώρα εκτέλεσης του εντάλματος, εφόσον αυτές απειλούνται στη χώρα έκδοσής του με ποινή μεγαλύτερη κατά το ανώτατο όριο του ενός έτους. Συγκεκριμένα, όταν το ΕΕΣ εκδίδεται με σκοπό τη δίωξη του εκζητούμενου, πρέπει να εκκρεμεί ποινική δίωξη εις βάρος του για αδίκημα, που τιμωρείται από το δίκαιο του κράτους έκδοσης με στερητική της ελευθερίας ποινή ή με στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφάλειας ανώτατης διάρκειας

«Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης σε εφαρμογή: Νέες Εξελίξεις, νέες ανησυχίες», ΠοινΔικ 2006, σελ. 214, μιλώντας για καταφανή παραβίαση θεμελιωδών διατάξεων για τα ατομικά δικαιώματα και συγκεκριμένα του άρθρου 6 του Συντάγματος, του άρθρου 5 ΕΣΔΑ και των άρθρων 272 και 276 ΚΠΔ, τα οποία απαιτούν για την επιβολή του ισχυρότερου μέσου δικονομικού καταναγκασμού, δηλ. τη σύλληψη, δικαστική απόφαση ως εγγύηση προσωπικής ασφάλειας. Βλ ακόμα ΑΠ 2252/2008, όπου το ΕΕΣ είχε εκδοθεί από Εισαγγελέα Πρωτοδικών στη Βουλγαρία

⁶⁸ Τσόλκα Ο. ο.π. σελ 103, Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ο νόμος για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ΠοινΔικ 7/2004 σελ 773, πρβλ και ΣυμβΕφΑθ 25/2007, ΝοΒ 55 (2007), 1883: «το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης δεν έχει αυθυπαρξία, αλλά προϋποθέτει την ύπαρξη εκτελεστής δικαστικής απόφασης, εντάλματος σύλληψης ή άλλης συναφούς διάταξης δικαστικής αρχής στο κράτος- μέλος έκδοσης του, που αποτελεί το αναγκαίο υπόβαθρο για τη θεμελίωση και την έκδοσή του».

τουλάχιστον δώδεκα μηνών. Από την άλλη πλευρά, όταν το ΕΕΣ εκδίδεται προς έκτιση ποινής ή μέτρου ασφαλείας που έχει ήδη επιβληθεί εις βάρος του εκζητούμενου θα πρέπει οι απαγγελλόμενες καταδίκες να έχουν διάρκεια τουλάχιστον τεσσάρων μηνών και εφαρμόζεται σε όλους τους πολίτες που βρίσκονται στην Ελλάδα, Έλληνες και ξένους.

Τα άρθρα 9 έως 29 αναφέρονται στη διαδικασία εκτέλεσης του ΕΕΣ, εφαρμόζονται δηλαδή όταν η Ελλάδα είναι το κράτος εκτέλεσης του ΕΕΣ. Αρμόδια δικαστική αρχή για την παραλαβή του εντάλματος, τη σύλληψη και την κράτηση του εκζητούμενου είναι ο εισαγγελέας εφετών (άρθρο 9 παρ. 1) και για την έκδοση της απόφασης εκτέλεσης του εντάλματος ο πρόεδρος ή το συμβούλιο εφετών, ανάλογα αν ο εκζητούμενος συγκατατίθεται ή όχι στην προσαγωγή του (άρθρο 9 παρ. 2 και 3). Κατά το άρθρο 10 το ένταλμα εκτελείται όταν πρόκειται για πράξεις, οι οποίες τιμωρούνται κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους, ανεξαρτήτως νομικού χαρακτηρισμού, με στερητική της ελευθερίας ποινή ή με στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας, το ανώτατο όριο των οποίων είναι τουλάχιστον δώδεκα μηνών ή για τις οποίες έχει ήδη επιβληθεί ποινή ή μέτρο ασφαλείας τουλάχιστον τεσσάρων μηνών και ο ελληνικός νόμος τις χαρακτηρίζει ως πλημμελήματα ή κακουργήματα. Η εκτέλεση όμως του εντάλματος επιτρέπεται, χωρίς έλεγχο του διττού αξιοποιήσιμου για τις ειδικά αναφερόμενες στην παρ. 2 του άρθρου 10⁶⁹, οι οποίες

⁶⁹ Οι πράξεις αυτές είναι: συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, τρομοκρατία, εμπορία ανθρώπων, σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών και παιδική πορνογραφία, παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, παράνομη διακίνηση όπλων, πυρομαχικών και εκρηκτικών, δωροδοκία, καταδολίευση, συμπεριλαμβανομένης της απάτης σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά την έννοια της σύμβασης της 26ης Ιουλίου 1995 σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος, παραχάραξη, περιλαμβανομένης της κίβδηλεις του ευρώ, εγκληματικότητα στον κυβερνοχώρο, εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένου του παράνομου εμπορίου απειλούμενων ζωικών ειδών και του παράνομου εμπορίου απειλούμενων φυτικών ειδών και φυτικών ποικιλιών, παροχή βοήθειας για την παράνομη είσοδο και διαμονή, ανθρωποκτονία εκ προθέσεως, βαρεία σωματική βλάβη, παράνομο εμπόριο ανθρωπίνων οργάνων και ιστών, απαγωγή, παράνομη κατακράτηση και ομηρεία, ρατσισμός και ξενοφοβία, οργανωμένες ή ένοπλες κλοπές, παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών, συμπεριλαμβανομένων των αρχαιοτήτων και των έργων

ενδεχομένως κατά το ελληνικό δίκαιο να μην είναι αξιόποινες, τιμωρούνται όμως στο κράτος έκδοσης του εντάλματος με ποινή στερητική της ελευθερίας ή στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας, το ανώτατο όριο των οποίων είναι τουλάχιστον τριών ετών. Από μια συγκριτική επισκόπηση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 2 της απόφασης - πλαίσιο και του της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 10 του ν. 3251/2004, διαπιστώνει κανείς ότι κατά την μεταφορά της εν λόγω ρύθμισης, ο έλληνας νομοθέτης διέυρνε τον κατάλογο των αξιόποινων πράξεων για τις οποίες επιτρέπεται η εκτέλεση του ΕΕΣ χωρίς έλεγχο του διττού αξιοποίνου, προσθέτοντας την διαφθορά και την αρπαγή. Περαιτέρω, ενώ στην απόφαση-πλαίσιο, στον ως άνω κατάλογο προβλέπονται οι πράξεις της παραχάραξης, περιλαμβανομένης της κιβδηλείας του ευρώ, στην ρύθμιση του αρ. 10§2 του ν. 3521/2004, αναφέρονται γενικά τα εγκλήματα σχετικά με το νόμισμα, περιλαμβάνοντας έτσι μια σαφώς ευρύτερη από την ρύθμιση της απόφασης - πλαίσιο κατηγορία, εντάσσοντας και την κυκλοφορία παραχαραγμένων και τις προπαρασκευαστικές πράξεις περί το νόμισμα, στις πράξεις για τις οποίες δεν απαιτείται ο έλεγχος του διττού αξιοποίνου⁷⁰, ενώ ακόμα γενική αναφορά γίνεται στις προσβολές κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής ανηλίκων η οποία είναι ευρύτερη από την πρόβλεψη της απόφασης - πλαίσιο για την σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών⁷¹. Προφανώς, κατά την σύνταξη του ως άνω καταλόγου στην

τέχνης, απάτη, αθέμιτη προστασία έναντι παράνομου περιουσιακού οφέλους, εκβίαση, παράνομη απομίμηση και πειρατεία προϊόντων, πλαστογραφία δημοσίων εγγράφων και εμπορία πλαστών, παραχάραξη μέσων πληρωμής, λαθρεμπόριο ορμονικών ουσιών και άλλων αυξητικών παραγόντων, λαθρεμπόριο πυρηνικών και ραδιενεργών ουσιών, εμπορία κλεμμένων οχημάτων, βιασμός, εμπρησμός με πρόθεση, εγκλήματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, αεροπειρατεία και πειρατεία, δολιοφθορά

⁷⁰ Συμμεωνίδου-Καστανίδου, Ο νόμος για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ΠοινΔικ 2004, 775

⁷¹ Το ζήτημα αυτό είχε πρακτική συνέπεια στην ΑΠ 591/2005, όπου ο Έλληνας πολίτης-εκζητούμενος κατηγορούνταν ότι είχε προβεί σε ψεύσεις των γεννητικών οργάνων ενός κοριτσιού κάτω των 10 ετών. Με δεδομένο ότι η προβλεπόμενη από την απόφαση πλαίσιο σεξουαλική εκμετάλλευση περιλαμβάνει μόνο τις πράξεις που γίνονται από κερδοσκοπία, και προβλέπονται στα άρθρα 351 και 351Α ΠΚ, καθίσταται σαφές ότι ακόμα και θεωρηθεί ασελγής πράξη και όχι ασελγής χειρονομία, η πράξη για την οποία κατηγορούνταν ο εκζητούμενος δεν

απόφαση-πλαίσιο, λήφθηκε ως δεδομένο, ότι τα «σοβαρά αδικήματα», θα είναι ήδη ποινικοποιημένα, σε όλες τις εθνικές έννομες τάξεις των κρατών μελών, έστω και με εν μέρει διάφορη ορολογία. Ωστόσο, ακόμη και «σοβαρά εγκλήματα», μαρτυρούν τον μεγάλο βαθμό απόκλισης που οφείλεται στη διαφορετικότητα των πολιτισμικών παραδόσεων. Για παράδειγμα, η υποβοηθούμενη αυτοκτονία ή έκτρωση, είναι δυνατόν σε κάποια κράτη μέλη να αντιμετωπίζονται ως ανθρωποκτονία, ενώ σε κάποια άλλα να μην αποτελούν καν αξιόποινη συμπεριφορά⁷²

Στα άρθρα 11 και 12 του εθνικού νόμου καθιερώνονται οι λόγοι υποχρεωτικής και δυνητικής άρνησης εκτέλεσης του εντάλματος αντίστοιχα, από τους οποίους οι μεν λόγοι υποχρεωτικής μη εκτέλεσης⁷³ αποτυπώνονται στο άρθρο 3 της απόφασης-πλαίσιο, οι δε λόγοι δυνητικής μη εκτέλεσης⁷⁴ στο άρθρο 4 της τελευταίας. Από τη συγκριτική επισκόπηση της απόφασης-πλαίσιο και του ν. 3251/2004, εμφανίζεται ότι ο Έλληνας νομοθέτης, επέλεξε να αυξήσει τους λόγους υποχρεωτικής μη εκτέλεσης στους οκτώ και διατήρησε τους υπόλοιπους πέντε λόγους δυνητικής μη εκτέλεσης. Σύμφωνα με την διατύπωση του αρ. 4 της απόφασης πλαίσιο, «η δικαστική αρχή εκτέλεσης *μπορεί* να αρνηθεί την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης» στις περιπτώσεις

ενέπιπτε στο πλαίσιο του άρθρου 2 παρ 2 της απόφασης-πλαίσιο, βλ περαιτέρω, Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και παράδοση ημεδαπών με σκοπό δίωξης, ΠοινΔικ5/2005, σελ 589, Παπαδόπουλος Α. ο.π., ΠοινΔικ5/2005 σελ 550 επ.

⁷² Paul Roberts, From Extradition to Surrender: EU Criminal Law and Comparative Legal Method, The Howard Journal Vol 53 No 5. December 2014 ISSN 0265-5527, σελ. 548

⁷³ Λόγοι υποχρεωτικής μη εκτέλεσης αποτελούν κατά την απόφαση πλαίσιο α) αν η πράξη καλύπτεται από αμνηστία στο κράτος μέλος εκτέλεσης, β) αν ο καταζητούμενος έχει δικαστεί τελεσιδικώς για τις ίδιες πράξεις και η ποινή έχει εκτιθεί, εκτίεται ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί και γ) αν λόγω της ηλικίας του το καταζητούμενο πρόσωπο δεν μπορεί να θεωρηθεί ποινικά υπεύθυνο κατά το δίκαιο του κράτους μέλους εκτέλεσης.

⁷⁴ Λόγοι δυνητικής μη εκτέλεσης αποτελούν α) το διττό αξιόποινο (για τις εκτός της παρ. 2 του αρ. 2 πράξεις), β) προηγηθείσα άσκηση ποινικής δίωξης από το κράτος εκτέλεσης για την ίδια πράξη, γ) προηγηθείσα απόφαση για μη άσκηση ή παύση της ποινικής δίωξης από το κράτος εκτέλεσης, δ) η

παραγραφή, ε) το δεδικασμένο σε μια «τρίτη» χώρα εκτός ΕΕ, στ) η εθνικότητα/κατοικία στο κράτος μέλος εκτέλεσης και το κράτος δεσμεύεται να εκτελέσει την ποινή ή το μέτρο ασφαλείας και ζ) η εδαφικότητα

που αναφέρονται στη συνέχεια του ίδιου άρθρου. Από την διατύπωση αυτή προκύπτει ότι ο νομοθέτης εκάστου των κρατών μελών διαθέτει τρεις εναλλακτικές δυνατότητες: α) να μην κάνει χρήση ενός εκ των λόγων δυνητικής μη εκτέλεσης, β) να μεταφέρει τους λόγους αυτούς ως λόγους δυνητικής άρνησης και γ) να μεταφέρει τους λόγους αυτούς ως λόγους υποχρεωτικής μη εκτέλεσης⁷⁵

Στο άρθρο 13 του ν. 3251/2004 προβλέπονται λόγοι για τους οποίους η δικαστική αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ μπορεί να αρνηθεί την εκτέλεση του τελευταίου, εάν το κράτος έκδοσης του ΕΕΣ δεν παρέχει επαρκώς συγκεκριμένες εγγυήσεις, σχετικά με τις ειδικές περιπτώσεις α) της ερήμην εκδοθείσας απόφασης, β) της πράξης η οποία τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη και γ) της κατοικίας του εκζητουμένου προσώπου στο κράτος μέλος εκτέλεσης του ΕΕΣ, συνιστούν δηλαδή λόγους δυνητικής μη εκτέλεσης του ΕΕΣ και προβλέπονται στο άρθρο 5 της απόφασης-πλαίσιο και, όπως ισχύει και για τους λόγους δυνητικής μη εκτέλεσης, τα κράτη μέλη είχαν την δυνατότητα να επιλέξουν αν θα τους ενσωματώσουν τις εγγυήσεις αυτές αυτούσιες, ή να μην τις ενσωματώσουν θεωρώντας τις μη απαραίτητες ή να τις κρίνουν απαραίτητες υπό συγκεκριμένες περιστάσεις⁷⁶. Οι τρεις αυτές περιπτώσεις

⁷⁵ Βλ. Μουζάκη Δ., ο.π. 2009, σ. 504, Με την δυνατότητα του εθνικού νομοθέτη να μετατρέψει του λόγους δυνητικής μη εκτέλεσης σε υποχρεωτικής συμφωνούν επίσης οι Τριανταφύλλου Γ., Η παραγραφή του εγκλήματος ως κώλυμα της έκδοσης ή της εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, σε ΤιμΤόμο Αργυρίου Καρρά, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2010, σ. 1118 υποσημ. 21, Μυλωνόπουλος Χ., Έκθεση [του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής] στο σχέδιο νόμου «Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις, ΠοινΧρ 2004, σ. 1048, ο οποίος χαρακτηρίζει την μετατροπή τεσσάρων εκ των λόγων δυνητικής μη εκτέλεσης σε υποχρεωτικής ως ένα από τα θετικά στοιχεία του νόμου. Αντίθετος με τη θέση αυτή είναι ο Χαμηλοθώρης Ι., Άρνηση εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης εκ μέρους της δικαστικής αρχής εκτελέσεως, σε Πρωτοδικείο Αθηνών / Υπουργείο Δικαιοσύνης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Ένα μέσο υψηλής προστασίας στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (επιμ. Δ. Περδίκης), Ευρασία, Αθήνα, 2003, σ. 29, ο οποίος θεωρεί ότι η διακριτική ευχέρεια σε σχέση με τους λόγους προαιρετικής μη εκτέλεσης της απόφασης-πλαίσιο παρέχεται στην δικαστική αρχή εκτέλεσης και όχι στον εθνικό νομοθέτη.

⁷⁶ Bonn M., Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και τα όρια του ελέγχου εκ μέρους της εκτελεστικής δικαστικής αρχής, σε Πρωτοδικείο Αθηνών / Υπουργείο Δικαιοσύνης, Το

εγγυήσεων μεταφέρθηκαν εξ ολοκλήρου στον ν. 3251/2004, με τη διαφοροποίηση ότι ο έλληνας νομοθέτης επέλεξε να μεταφέρει στους λόγους υποχρεωτικής μη εκτέλεσης την περίπτωση διαμεταγωγής του εκζητούμενου-ημεδαπού.

Από τα ανωτέρω διαφαίνεται ότι η διαδικασία εκτέλεσης του ΕΕΣ διέρχεται τρία στάδια: αρχικά ελέγχεται η εξωτερική (νομότυπη έκδοση) και η εσωτερική νομιμότητα (π.χ. έκδοση για αξιόποινες πράξεις που επιτρέπουν την παράδοση του εκζητούμενου) του ΕΕΣ, εν συνεχεία ερευνάται αν συντρέχει κάποιος από τους προβλεπόμενους στα αρ. 11 και 12 του ν. 3251/2004 λόγους μη εκτέλεσης, οπότε αναλόγως η δικαστική αρχή θα αποφανθεί επί της προσαγωγής του εκζητούμενου και ακολούθως εξετάζεται αν η εκτέλεση του ΕΕΣ εξαρτάται από κάποια από τις προβλεπόμενες στο αρ. 13 του ως άνω νόμου εγγυήσεις.

Στα άρθρα 14 έως 29 περιγράφεται διεξοδικά η διαδικασία σύλληψης και κράτησης του καταζητούμενου, οι δυνατότητες του εισαγγελέα για τυχόν κράτηση του εκζητουμένου ή επιβολή σε αυτόν περιοριστικούς όρους καθώς και τα ένδικα μέσα που παρέχονται στον εκζητούμενο (έφεση ενώπιον του Αρείου Πάγου, ο οποίος αποφαινεται σε συμβούλιο) αλλά και τα επιμέρους δικαιώματά του (ακρόασης, παράστασης με συνήγορο, διερμηνέα κ.α.) και ακόμα και η τύχη τυχόν κατασχεθέντων αντικειμένων. Ο συλληφθείς έχει τη δυνατότητα να συγκατατεθεί στην προσαγωγή του (αρ. 17) και να παραιτηθεί από την προβλεπόμενη στο αρ. 34 αρχή της ειδικότητας, οπότε ο αρμόδιος πρόεδρος εφετών αποφασίζει για την εκτέλεση του εντάλματος σύλληψης εντός δέκα (10) ημερών από τη δήλωση του εκζητουμένου (αρ. 21§1) ή να μην συγκατατεθεί στην προσαγωγή του, οπότε η τελεσίδικη απόφαση για την εκτέλεση του εντάλματος λαμβάνεται εντός εξήντα (60) ημερών από τη σύλληψή του (αρ. 21§2). Και στις δύο ως άνω περιπτώσεις η προθεσμία δύναται να παραταθεί

Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Ένα μέσο υψηλής προστασίας στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (επιμ. Δ. Περδίκη), Ευρασία, Αθήνα, 2003, σελ 39, Μουζάκης Δ. ο.π. 2009, σελ 547

μέχρι τριάντα (30) μέρες (αρ. 21§3) και η απόφαση για την εκτέλεση πρέπει να είναι αιτιολογημένη. Σε κάθε περίπτωση οι ως άνω προθεσμίες αρχίζουν από την ημέρα άρσης τυχόν προνομίου ή εξαίρεσης δικαιοδοσίας που συντρέχει στο πρόσωπο του εκζητουμένου. Στο αρ. 20 ρυθμίζεται η περίπτωση περισσοτέρων ενταλμάτων σύλληψης για το ίδιο πρόσωπο καθώς και η σύγκρουση ΕΕΣ και αίτησης έκδοσης από τρίτη χώρα εκτός ΕΕ. Η απόφαση της δικαστικής αρχής για την εκτέλεση του ΕΕΣ κοινοποιείται στο κράτος έκδοσης του ΕΕΣ και ακολούθως λαμβάνει χώρα ή όχι η προσαγωγή σύμφωνα με τα αρ. 27 και 28. Τα αρ. 30 έως 31 ρυθμίζουν την διαδικασία διαμεταγωγής του εκζητουμένου ενώ στα αρ. 33 έως 36 ρυθμίζονται τα αποτελέσματα της προσαγωγής, για την περίπτωση που η Ελλάδα είναι η χώρα έκδοσης του ΕΕΣ, όπως για παράδειγμα η αφαίρεση του χρόνου κράτησης του συλληφθέντος στο κράτος εκτέλεσης του ΕΕΣ. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους του ν. 3251/2004, το οποίο τιτλοφορείται τελικές και μεταβατικές διατάξεις και αποτελείται από τα άρθρα 37 έως 39, ρυθμίζεται το ζήτημα της σχέσης του ΕΕΣ με τις αντίστοιχες διατάξεις των συμβάσεων που αφορούν την έκδοση και την εφαρμογή τους στην περίπτωση που οι αιτήσεις έκδοσης παρελήφθησαν πριν από την έναρξη ισχύος του νόμου για το ΕΕΣ. Σημειωτέον, ότι στο αρ. 6§2 θεμελιώνεται ένα πλάσμα ύπαρξης ΕΕΣ⁷⁷, με την καταχώρηση του εκζητουμένου στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν, εφόσον περιλαμβάνονται τα στοιχεία που αναφέρονται στο αρ. 1 του ν. 3251/2004⁷⁸. Ωστόσο, σύμφωνα με τη ρύθμιση του αρ. 39§2 η καταχώριση στο ΣΠΣ επιφέρει τα αποτελέσματα του ΕΕΣ μέχρι η δικαστική αρχή του τόπου εκτέλεσης να παραλάβει το πρωτότυπο.

⁷⁷ Μουζάκης, 2009, ο.π. σελ 482-483

⁷⁸ Για τα προβλήματα που δημιουργούνται τόσο από την μεταβατική διάταξη για τις εφαρμοζόμενες διατάξεις από την έκδοση όσο και από την καταχώρηση στο ΣΠΣ βλ. Περιστεράκη, Ζητήματα σχετικά με την καταχώριση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν, ΠοινΧρον 2005 σελ 82

2. Σύγκριση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης με το θεσμό της έκδοσης

Το ζήτημα κατά πόσο ο θεσμός του ΕΕΣ σχετίζεται με τον θεσμό της έκδοσης ή διαφοροποιείται από τον τελευταίο, έχει απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό τόσο τη θεωρία, όσο και τη νομολογία. Μια εκ των υποστηριζόμενων θέσεων είναι ότι η διαδικασία παράδοσης βάσει ΕΕΣ δεν συνιστά μια νέα ποιοτικά διαφορετική μορφή δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, αλλά στην ουσία αποτελεί έκδοση υπό διαφορετική ονομασία⁷⁹, προβλέποντας διαφορετικές προϋποθέσεις και ταχύτερη και απλουστευμένη διαδικασία. Από την άλλη πλευρά υποστηρίχθηκε έντονα ότι το ΕΕΣ συνιστά ένα νέο νομικό εργαλείο που απομακρύνεται από το θεσμό της έκδοσης και αποτελεί ένα νέο βήμα στη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ⁸⁰, αν αυτό (εν ΕΕΣ) ειδωθεί ως ένα νέο σχήμα δικαστικής συνεργασίας, με κύριο διαφοροποιητικό στοιχείο την «δικαστικοποίηση» της όλης διαδικασίας, η οποία είναι απόρροια ενός κοινού κανόνα που τέθηκε προηγουμένως από τα κράτη μέλη για τις σχέσεις των δικαστικών τους οργάνων⁸¹.

Από τη συγκριτική επισκόπηση του νόμου για το ΕΕΣ και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης⁸², όπως αυτή συμπληρώθηκε μεταγενέστερα, προκύπτουν

⁷⁹ Συμεωνίδης Δ. Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και έκδοση ελλήνων πολιτών. Προβληματισμοί για κρίσιμες όψεις της ερμηνείας και της εφαρμογής του ν. 3251/2004, σε ΤιμΤομ για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη ΙΙ, Μελέτες Ποινικού Δικαίου-Εγκληματολογίας-Ιστορίας του Εγκλήματος, σελ 968-970, Μπέκας Γ., Πολιτικές επιλογές και Δίκαιο. ο.π, ΠοινΛογ 3/2007 σελ 551, υποσημ. 15., Βουρλιώτης Χ. Ο θεσμός της εκδόσεως κατά το ελληνικό δίκαιο. Αίτηση εκδόσεως και εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, ΠοινΧρΝΖ/2007 σελ 197. Την αυτή θέση υποστήριξε και το Πολωνικό Συνταγματικό Δικαστήριο στην απόφαση του της 27ης.4.2005 που αναφέρθηκε ανωτέρω.

⁸⁰ Ζημιανίτης Δ., Η εφαρμογή ο.π., ΔτΑ24/2004 σελ 1196-1197, Κιούπης Δ. Ο Ν. 3251/2004-Μια σύντομη παρουσίαση των βασικών του σημείων, ΠοινΛογ2/2004 σελ 973, Μυλωνόπουλος Χ, στην εισήγηση του στην Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής για τον Ν 3251/2004, ΠοινΧρ 2004 σελ. 1049, Lagodny, "Extradition" without a granding procedure: the concept of "surrender", in Rob Bleckxtoon, Wouter Ballegooij (eds), Handbook on the European Arrest Warrant (Asser Press 2005), σελ 41-42

⁸¹ Μουζάκης Δ. (2009), ο.π. σελ 115-119

⁸² Εφεξής ΕΣΕ χάριν συντομίας

ουσιώδεις διαφορές. Κατ' αρχάς η ΕΣΕ έχει κυρωθεί και εφαρμόζεται από 49 χώρες, από τις οποίες μόνο οι 28 ανήκουν στην ΕΕ, στις οποίες εφαρμόζεται αποκλειστικά το ΕΕΣ. Περαιτέρω, οι δύο αυτοί θεσμοί διαφέρουν στον αρμόδιο φορέα για την εκτέλεση της διαδικασίας. Έτσι, ενώ στον θεσμό της έκδοσης, η διαδικασία ρυθμίζεται σε δύο στάδια⁸³, αφενός στο δικαστικό όπου το αρμόδιο δικαστικό όργανο γνωμοδοτεί για την αίτηση έκδοσης και αφετέρου στο διοικητικό-πολιτικό, όπου ο Υπουργός Δικαιοσύνης αποφασίζει αμετάκλητα για την έκδοση, στο θεσμό του ΕΕΣ, η διαδικασία εκτελείται εξ ολοκλήρου από την δικαστική αρχή, ενώ ο ρόλος της εκτελεστικής εξουσίας είναι μόνο επιβοηθητικός (αρ. 3 ν. 3251/2004). Ακόμη, το ΕΕΣ εκτελείται εντός αυστηρότερων χρονικών ορίων, καθώς από τη σύλληψη του εκζητουμένου η απόφαση για την εκτέλεση του, όπως αναφέρθηκε, πρέπει να εκδοθεί εντός 10 ημερών αν ο συλληφθείς συγκατατίθεται και εντός 60 ημερών στην αντίθετη περίπτωση, προθεσμίες που δεν προβλέπονται στο θεσμό της έκδοσης. Μια ακόμα διαφορά μεταξύ των δύο θεσμών είναι η «συγκατάθεση» του εκζητουμένου και η δυνατότητα παραίτησής του από την αρχή της ειδικότητας, μια δυνατότητα που δεν προβλέπεται στον θεσμό της έκδοσης. Σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο θεσμών είναι η άρση της προϋπόθεσης του ελέγχου του διττού αξιοποίνου στο ΕΕΣ, αντίθετα από ότι ισχύει στο θεσμό της έκδοσης. Ειδικότερα, για την εκτέλεση ΕΕΣ, αρκεί η πράξη για την οποία εκδίδεται το ένταλμα να είναι αξιόποινη στο εκδίδον το ΕΕΣ κράτος-μέλος και να είναι εκ των προβλεπόμενων στο αρ. 10§2 του ν. 3251/2004 πράξεων, και ακόμη να επισύρει, στο κράτος έκδοσης του εντάλματος «στερητική της ελευθερίας ποινή ή στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας ανώτατης διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών». Τέλος, μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες που εισήχθησαν με την απόφαση-πλαίσιο και αντίστοιχα με την ενσωμάτωσή της στην ελληνική έννομη τάξη με τον ν. 3251/2004 είναι ότι το ΕΕΣ σύλληψης εκτελείται και εναντίον ημεδαπού πολίτη, εκτός και η Ελλάδα

⁸³ Χρυσικός Δ. Η έκδοση ο.π. 2003, σελ 406

αναλάβει την υποχρέωση να εκτελέσει την ποινή ή το μέτρο ασφαλείας, σύμφωνα με τους ποινικούς της νόμους, εν αντιθέσει με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση, κατά την οποία τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν την ευχέρεια να αρνηθούν την έκδοση των υπηκόων τους

3. Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης

α. Προς την καθιέρωση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές υποθέσεις

Οι διαφορές που υπάρχουν στα ποινικά συστήματα των κρατών-μελών δυσχεραίνουν αναμφισβήτητα την προσπάθεια για μια αποτελεσματική δικαστική συνεργασία στα πλαίσια της ΕΕ και την διατήρηση και ανάπτυξη της ΕΕ ως χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης⁸⁴. Προκειμένου για τη διαχείριση της διαφορετικότητας των νομικών παραδόσεων των κρατών μελών, στον τομέα του ποινικού δικαίου, που συνάπτεται άμεσα με την κρατική κυριαρχία, και τον προσδιορισμό του δικαίου που θα διέπει μια βιοτική σχέση σε επίπεδο ΕΕ, μπορούν να διακριθούν τρία μοντέλα⁸⁵: α) το μοντέλο της εδαφικότητας, σύμφωνα με το οποίο θα εφαρμόζονται οι κανόνες δικαίου του κράτους μέσα στο οποίο επιχειρείται η εκάστοτε δραστηριότητα, το οποίο ωστόσο δεν συνάδει με τον στόχο ανάπτυξης ενός ενιαίου χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, β) το μοντέλο της εναρμόνισης, σύμφωνα με το οποίο εφαρμόζονται κοινοί, εναρμονισμένοι κανόνες μεταξύ όλων των κρατών

⁸⁴ Όπως επισημαίνει και ο Γενικός Εισαγγελέας D. Ruiz-Jarabo Colomer στις προτάσεις της 19.9.2002 επί των συνεκδικασθεισών υποθέσεων Hüseyin Gözütok (C-187/01) και Klaus Brügge (C-385/01): «[...]Το πρώτο στοιχείο είναι ο κατακερματισμός του ποινικού δικαίου εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε τόσα συστήματα, όσα είναι και τα κράτη μέλη. Το δεύτερο στοιχείο συνίσταται στο γεγονός ότι, όσο και αν είναι διαφορετικά τα εθνικά συστήματα ποινικής δικαιοσύνης, ο επιδιωκόμενος σκοπός είναι η ολοένα και στενότερη ολοκλήρωση στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα [...]», σκ 41

μελών που συμφωνούνται σε επίπεδο ΕΕ, και ουσιαστικά αποτελεί μια κάθετη μεταφορά κυριαρχίας σε ένα υπερεθνικό επίπεδο. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, η άρση των ποινικών συνόρων μεταξύ των κρατών-μελών θα βελτίωνε την δικαστική συνεργασία μεταξύ τους και θα ενίσχυε την «δικαιοσύνη», υπό την έννοια, ότι η ίδια συμπεριφορά θα αντιμετωπιζόταν ενιαία από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Ωστόσο, ένα τέτοιο μοντέλο, δεν φαίνεται να είναι εφικτό στην πράξη, δεδομένης της έλλειψης μιας κοινής ευρωπαϊκής νομικής παράδοσης, και γ) το μοντέλο της αμοιβαίας αναγνώρισης, το οποίο στην γνήσια μορφή του σημαίνει εφαρμογή του δικαίου του κράτους προέλευσης, στο έδαφος του κράτους υποδοχής. Με αυτό τον τρόπο ουσιαστικά πραγματοποιείται μια οριζόντια μεταφορά κυριαρχίας, η οποία είναι ευκολότερα αποδεκτή, συγκριτικά με το μοντέλο της εναρμόνισης, καθώς θίγει λιγότερο την κρατική κυριαρχία, ενώ ακόμα καθιερώνει και ένα στοιχείο «εξωεδαφικότητας», αφού το δίκαιο του κράτους προέλευσης εφαρμόζεται στο έδαφος ενός άλλου κράτους-μέλους⁸⁶.

Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης δεν ήταν έννοια άγνωστη στο χώρο του ευρωπαϊκού δικαίου. Η πρώτη αναγνώριση της αρχής προήλθε από δύο αποφάσεις του ΔΕΚ⁸⁷ στο πλαίσιο της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς, και ειδικότερα από την υπόθεση Dassonville⁸⁸ όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι αποτελεί μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος, ασυμβίβαστο με τη Συνθήκη, η απαίτηση πιστοποιητικού γνησιότητας, το οποίο προμηθεύονται δυσκολότερα

⁸⁵ Sievers Julia, Managing diversity: The European Arrest Warrant and the potential of mutual recognition as a mode of governance in EU Justice and Home Affairs, Paper to be presented at the EUSA Tenth Biennial International Conference Montréal, Canada, 17 – 19 May 2007, σελ 4-5

⁸⁶ Mitsilegas V., The Constitutional Implications of Mutual Recognition in Criminal Matters in the EU, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.biicl.org/files/3190_cmlr_mutual_recognition_article.pdf σελ 1281, Μουζάκης, ο.π. 2009 σελ 124 επ

⁸⁷ Δαγτόγλου Δ., Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο II, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ 72-73

⁸⁸ Απόφαση της 11ης.7.1974, που αφορούσε το ζήτημα αν η εισαγωγή ενός προϊόντος με ένδειξη προέλευσης μπορεί νομίμως να εξαρτηθεί από την έκδοση εκ μέρους της χώρας προελεύσεως πιστοποιητικού περί του δικαιώματος χρησιμοποίησης της ένδειξης αυτής (πιστοποιητικό γνησιότητας)

οι εισαγωγείς ενός γνήσιου προϊόντος, που κυκλοφορεί ελεύθερα σε ένα άλλο κράτος μέλος, παρά οι εισαγωγείς του προϊόντος απευθείας από την χώρα καταγωγής, αλλά κυρίως από την υπόθεση Cassis de Dijon⁸⁹, όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι ο περιορισμός αυτός, αποτελώντας απαγορευμένο μέτρο ισοδύναμο προς τον ποσοτικό περιορισμό αποτελέσματος, έθιγε την εισαγωγή αλκοολούχων ποτών που παράγονται και κυκλοφορούν νόμιμα σε ένα άλλο κράτος μέλος. Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ (1992) αναγνωρίστηκε η δικαστική συνεργασία των κρατών μελών της ΕΕ σε αστικές υποθέσεις, ενώ ακολούθως με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, σύμφωνα με το άρθρο 65 ΣυνΕΚ, προβλέπεται η αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ως ένα εκ των μέτρων στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας⁹⁰, η οποία φαίνεται να είναι πιο κοντά στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης επί ποινικών υποθέσεων, από την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης όπως διαμορφώθηκε στην εσωτερική αγορά⁹¹. Ακολούθως, μετά την ειδική σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 15/16.10.1999 στο Τάμπερε της Φιλανδίας, για τα ζητήματα των εσωτερικών υποθέσεων και δικαιοσύνης, για πρώτη φορά, όπως προαναφέρθηκε, μεταφυτεύτηκε⁹² η ιδέα της αμοιβαίας αναγνώρισης στο χώρο της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, η οποία χαρακτηρίστηκε ως ακρογωνιαίος λίθος της δικαστικής συνεργασίας εντός του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης⁹³. Τέλος, μετά τη συνθήκη της Λισαβόνας, η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων και

⁸⁹ ΔΕΚ 120/78, Απόφαση του της 20ης.2.1979, Rewe-Zentral AG κατά Bundesmonopolverwaltung für Branntwein, που αφορούσε την κοινοτική νομιμότητα μιας γερμανικής διάταξης που απαγόρευε γενικά την κυκλοφορία αλκοολούχων ποτών με περιεχόμενο αλκοόλ λιγότερο του 25%.

⁹⁰ Το πρώτο μέσο για την αναγνώριση στις αστικές υποθέσεις αποτέλεσε ο Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου της 22.12.2000

⁹¹ Μουζάκης, ο.π.2009, σελ 148

⁹² Τζαννετίς Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ με το ν. 4489/2017), ΠοινΧρ ΞΗ/2018, σελ 82

⁹³ Συμπέρασμα της Προεδρίας αριθ. 33

διαταγών⁹⁴, σε ποινικές αποφάσεις, αποτελεί αναγνωρισμένη αρχή του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου⁹⁵.

β. Περιεχόμενο της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης

Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων, ουσιαστικά, αποτελεί την διαδικασία με την οποία μια απόφαση ή διάταξη που έχει εκδοθεί από τις δικαστικές αρχές ενός κράτους-μέλους της ΕΕ αφενός αναγνωρίζεται, αφετέρου εφαρμόζεται από τις δικαστικές αρχές ενός άλλου κράτους μέλους. Όπως προκύπτει, κυρίως από την διαδρομή για την υιοθέτηση της, αυτή βασίζεται σε τρεις θεμελιώδεις θεωρητικές παραδοχές⁹⁶: i) την ύπαρξη ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου που θα αποτελεί ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, καθώς η ολοκλήρωση του στόχου της δημιουργίας ενός ενιαίου οικονομικού χώρου, χωρίς εσωτερικά σύνορα, επέφερε, ως αναγκαία συνέπεια την ελεύθερη μετακίνηση της «εγκληματικότητας», ενώ από την άλλη οι διωκτικές αρχές δεν μπορούσαν να έχουν την ανάλογη δράση, ii) την αμοιβαία εμπιστοσύνη και iii) την αρχή του κράτους προέλευσης, που συνδέεται με την ολοκλήρωση της κοινής αγοράς⁹⁷.

Αντίθετα από ότι ίσχυε στην παραδοσιακή δικαστική συνεργασία, όπου δύο κυρίαρχα κράτη συνεργάζονται με πλήρη σεβασμό του εθνικού τους δικαίου, η αμοιβαία αναγνώριση εκκινεί από την αποδοχή της δικαστικής απόφασης έτερου κράτους, σαν αυτή να είχε εκδοθεί από τις ημεδαπές

⁹⁴ Αρ 82 ΣΛΕΕ

⁹⁵ Κατά τον Μυλωνόπουλο, η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης δεν αποτελεί αρχή, καθώς δεν εκφράζει, με κανένα τρόπο, μια αρχή του δικαίου αλλά συνίσταται, αντίθετα, σε μια πολιτική απόφαση (policy), εκείνη δηλ. που επιδιώκει τη διευκόλυνση και επιτάχυνση της διεθνούς συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις μεταξύ των Κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να επιτύχει αποτελεσματικότητα στην ποινική καταστολή διασυνοριακών εγκλημάτων. Βλ Μυλωνόπουλος Χ., Το Ευρωπαϊκό... ο.π., ΠοινΧρον 2011 σελ 88

⁹⁶ Μουζάκης, ο.π. σελ 154 επ.

δικαστικές αρχές, ακόμα και αν η απόφαση δεν συνάδει απόλυτα με την ημεδαπή έννομη τάξη. Έτσι η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης αποτελεί την φυσική εξέλιξη της αρχής της αιτήσεως⁹⁸, ως έκφρασης κρατικής κυριαρχίας, βάσει της οποίας διεξάγεται η παραδοσιακή δικαστική συνδρομή⁹⁹.

Ο όρος «αμοιβαία αναγνώριση», μπορεί να διασπασθεί στα δύο συνθετικά του στοιχεία. Ο επιθετικός προσδιορισμός «αμοιβαία» σημαίνει κατ' αρχήν, ότι η αναγνώριση θα είναι αμφίδρομη: κάθε κράτος μέλος αναγνωρίζει τις αποφάσεις άλλου κράτους μέλους προσδοκώντας ότι στο μέλλον θα αναγνωριστούν και οι δικές του αποφάσεις. Περαιτέρω, όμως σημαίνει ότι η αναγνώριση δεν είναι κάθε φορά μονόπλευρη. Πιο συγκριμένα, αφενός το κράτος εκτέλεσης αναγνωρίζει και λαμβάνει υπόψη της την διαδικασία έκδοσης της απόφασης, έστω και αν αυτή διαφέρει από την προβλεπόμενη στην δική της έννομη τάξη διαδικασία, και αφετέρου το κράτος έκδοσης της απόφασης οφείλει να λάβει υπόψη του και να αναγνωρίζει την διαδικασία που προβλέπεται στο κράτος εκτέλεσης, η οποία ενδεχομένως να περιορίζει ή να αποκλείει την εκτέλεση της (π.χ. συνδρομή κάποιου εκ των προβλεπόμενων λόγων υποχρεωτικής μη εκτέλεσης στο ΕΕΣ). Από την άλλη πλευρά το στοιχείο της αναγνώρισης καταδεικνύει την αναγνώριση της ισοδυναμίας ή της συμβατότητας ή τουλάχιστον της δυνατότητας του αλλοδαπού νομικού συστήματος να γίνει αποδεκτό¹⁰⁰. Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης καταλαμβάνει τόσο τις αποφάσεις, αλλά και τις πράξεις των εισαγγελικών αρχών, που έχουν εκδοθεί ως προς την ουσία κάθε υπόθεσης, κατά την κύρια διαδικασία, όσο και αυτές που εκδόθηκαν κατά την προδικασία, καθώς και

⁹⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Αμοιβαία αναγνώριση των οριστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις, COM (2000) 495 τελικό, Βρυξέλλες, 26.7.2000, σελ 2

⁹⁸ Μουζάκης Δ, ο.π. 2009, σελ 167

⁹⁹ Τζαννετής Α. ο.π. ΠοινΧρΞΗ/2018 σελ 81

¹⁰⁰ Μουζάκης Δ, ο.π, 2009, σελ.168 επ, με περαιτ. παραπομπές

εκείνες που αφορούν το στάδιο εκτέλεσης των ποινών¹⁰¹, ενώ προϋποθέτει όχι μόνο την αποδοχή των εφαρμοστέων κανόνων από την αλλοδαπή δικαστική αρχή, αλλά και την παραδοχή ότι οι αποφάσεις της τελευταίας είναι νόμιμες από συστηματική άποψη¹⁰²

Προκειμένου για την επιτυχή εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης, απαιτείται η συνδρομή τεσσάρων προϋποθέσεων¹⁰³: i) η ύπαρξη αμοιβαίας εμπιστοσύνης, για την οποία θα γίνει εκτενέστερα λόγος στη συνέχεια, είναι ένα απαραίτητο στοιχείο, υπό την έννοια, όχι μόνο της εμπιστοσύνης στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης των λοιπών κρατών-μελών, αλλά και της σωστής εφαρμογής των κανόνων που αυτά περικλείουν. Δεδομένου, ότι η αμοιβαία αναγνώριση σε ποινικές υποθέσεις στηρίζεται περισσότερο στην προσήλωση των κρατών μελών στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του σεβασμού των θεμελιωδών ελευθεριών και στο κράτος δικαίου, ο απαιτούμενος βαθμός εμπιστοσύνης είναι αισθητά μεγαλύτερος από ότι στον τομέα της ενιαίας αγοράς, ii) η αναγνώριση της ισοδυναμίας των εθνικών συστημάτων, με την έννοια ότι ο κοινός στόχος της αποτελεσματικής δίωξης των εγκλημάτων με το ταυτόχρονο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μπορεί να επιτευχθεί εξίσου, παρά τις διαφορές στην εθνική έννομη τάξη των κρατών μελών¹⁰⁴, iii) η συμβατότητα μεταξύ των

¹⁰¹ Βούλγαρης Δ , Ε.Ε.Σ. Ι - Εισαγωγικές παρατηρήσεις και άρθρα 1-10 Ν.3251/2004 , 3η ενημέρωση – Νοέμβριος 2013, σε Παύλου/Σάμιου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι - Ερμηνεία κατ'άρθρον – Τόμος Ι, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλα , 2012, σελ . 27

¹⁰² Miguel Poiares Maduro (2007) So close and yet so far: the paradoxes of mutual recognition, Journal of European Public Policy, 14:5, σελ 823 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://dot.dirittopubblico.uniroma2.it/files/2014/05/MPMaduro.SoCloseAndYetSoFar.2007.pdf>

¹⁰³ Sievers Julia, Managing diversity: The European Arrest Warrant and the potential of mutual recognition as a mode of governance in EU Justice and Home Affairs, Paper to be presented at the EUSA Tenth Biennial International Conference Montréal, Canada, 17 – 19 May 2007, διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://aei.pitt.edu/8036/1/sievers-j-08i.pdf>, σελ 8, Μουζάκης Δ. ο.π. 2009, σελ 130 επ.

¹⁰⁴ «Η αμοιβαία αναγνώριση αποτελεί ευρέως αναγνωρισμένη αρχή, η οποία στηρίζεται στην ιδέα ότι, ακόμα και αν κάποιο άλλο κράτος μέλος δεν αντιμετωπίζει δεδομένη υπόθεση κατά ταυτόσημο ή ανάλογο τρόπο με το κράτος του ενδιαφερομένου, τα αποτελέσματα είναι τέτοια

αναγνωριζόμενων κανόνων, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι και το περιεχόμενο τους θα είναι ταυτόσημο¹⁰⁵. Η εν λόγω προϋπόθεση, ωστόσο μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα λόγω της διαφορετικών εθνικών συστημάτων όσων είναι και τα κράτη μέλη, δοκιμάζοντας τα όρια αποδοχής αυτής ακριβώς της διαφορετικότητας¹⁰⁶. Προς την άρση αυτής της διαφορετικότητας και την επίτευξη μιας ελάχιστης εναρμόνισης¹⁰⁷, κινούνται και οι ρυθμίσεις που προβλέπονται στην απόφαση πλαίσιο για το ΕΕΣ, σχετικά με την άρση του διττού αξιοποιίου για τον κατάλογο των 32 αδικημάτων, τους λόγους μη εκτέλεσης, το περιεχόμενο και τον τύπο του εντάλματος, τις

ώστε να θεωρούνται ισοδύναμα των αποφάσεων του κράτους του ενδιαφερόμενου. [...] Στη βάση αυτής της έννοιας της ισοδυναμίας και της εμπιστοσύνης στην οποία στηρίζεται, τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται από κάποιο άλλο κράτος μέλος, μπορούν να ισχύσουν στη σφαίρα νομικής επιρροής του συγκεκριμένου κράτους μέλους. Υπό αυτές τις συνθήκες, κάποια απόφαση που λαμβάνεται από κάποια αρχή κράτους μέλους μπορεί να γίνει δεκτή σαν τέτοια σε κάποιο άλλο κράτος μέλος, ακόμα και αν δεν υπάρχει στο συγκεκριμένο κράτος παρόμοια αρχή ή δεν μπορεί να λάβει τέτοια απόφαση ή θα είχε λάβει εντελώς διαφορετική απόφαση σε παρόμοια περίπτωση». Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Αμοιβαία αναγνώριση των οριστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις, COM (2000) 495 τελικό, Βρυξέλλες, 26.7.2000, σελ 4

¹⁰⁵ Nicolaidis, Kalypso, (2007) 'Trusting the Poles? Constructing Europe through mutual recognition', Journal of European Public Policy, 14:5, σελ 686, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://kalypsonicolaidis.com/wp-content/uploads/2015/02/2007_TrustingthePoles1.pdf

¹⁰⁶ Τσόλκα Ο. Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ο «διάλογος» μεταξύ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΠοινΧρον 2018 σελ 425 επ

¹⁰⁷ «Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης συνοδεύεται συχνά, αλλά όχι πάντα, από ένα ορισμένο βαθμό τυποποίησης των διαδικασιών των κρατών μελών. Πράγματι, αυτή η τυποποίηση επιτρέπει συχνά να γίνονται ευκολότερα δεκτά τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται σε κάποιο άλλο κράτος. Από την άλλη πλευρά, η αμοιβαία αναγνώριση, μπορεί, σε κάποιο βαθμό να καταστήσει την τυποποίηση περιττή». Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Αμοιβαία αναγνώριση των οριστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις, COM (2000) 495 τελικό, Βρυξέλλες, 26.7.2000, σελ 5. Το ΔΕΚ σχετικά επισημαίνει στην απόφαση C-303/05 *Advocaten voor de Wereld VZW* κατά *Leden van de Ministerraad* ότι «Η αμοιβαία αναγνώριση των ενταλμάτων συλλήψεως που εκδίδονται στα διάφορα κράτη μέλη σύμφωνα με το δίκαιο του οικείου κράτους εκδόσεως επιτάσσει την προσέγγιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις και, ειδικότερα, των κανόνων που διέπουν τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες και τα αποτελέσματα της παραδόσεως μεταξύ εθνικών αρχών», σκ.29-30

ελάχιστες εγγυήσεις που πρέπει να παρέχονται στον καταζητούμενο, τις προθεσμίες, και την εν γένει διαδικασία, και iv) την ύπαρξη θεσμικών υποστηρικτικών δομών¹⁰⁸ για την άρση των δυσκολιών, που συνεπάγεται η ετερογένεια των εθνικών νομικών συστημάτων, και οι οποίες θα ενισχύουν την αμοιβαία εμπιστοσύνη, θα συλλέγουν και θα παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τα αλλοδαπά νομικά συστήματα, θα αντιμετωπίζουν ή θα συμβάλλουν στην επίλυση των τυχόν ανακυπτόντων προβλημάτων λόγω της «εναπομείνας ασυμβατότητας» των νομικών συστημάτων των κρατών μελών.

γ. Ειδικότερα η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης

Η εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων εδράζεται, κατ' αρχήν, στην εμπιστοσύνη κάθε κράτους μέλους προς τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης των υπολοίπων και στην κοινή δέσμευση όλων των κρατών μελών από τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου και τις θεσμικές εγγυήσεις της δίκαιης δίκης¹⁰⁹. Η αντίληψη ότι η αμοιβαία εμπιστοσύνη είναι απαραίτητο προαπαιτούμενο για την επιτυχή λειτουργία της αμοιβαίας αναγνώρισης, είναι σε μεγάλο βαθμό αποδεκτή¹¹⁰, αν και πολλές φορές, κατά τη λογική των

¹⁰⁸ Τέτοιο θεσμό συνιστά η Eurojust (αρ 16§2 και 17§7 της απόφασης-πλαίσιο) και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο (αρ. 10§1 της απόφασης-πλαίσιο)

¹⁰⁹ Πρόγραμμα μέτρων για την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων (2001/C 12/02) της 15ης.01.2001, βλ και Βγόντζας Α., Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Μια δικαιοπολιτική αποτίμηση, σε Πρωτοδικείο Αθηνών / Υπουργείο Δικαιοσύνης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Ένα μέσο υψηλής προστασίας στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (επιμ. Δ. Περδίκης), Ευρασία, Αθήνα, 2003, σ. 23

¹¹⁰ Βλ τις σχετικές δηλώσεις του Αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Franco Frattini, αρμοδίου για τα θέματα Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας ο οποίος επισημαίνει ότι « η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της δικαστικής συνεργασίας, όμως η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών-μελών, είναι ο αναγκαίος βοηθός, το κλειδί της επιτυχίας της. Κανείς όμως δεν μπορεί να επιβάλλει την εμπιστοσύνη, αυτή πρέπει να χτιστεί σιγά-σιγά», διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://europa.eu/rapid/press-release IP-05-581 en.htm> , βλ όμως και T. Konstadinides, 'The

οργάνων της Ένωσης, η αμοιβαία εμπιστοσύνη άλλοτε εμφανίζεται να θεμελιώνει κι άλλοτε να δικαιολογεί την αμοιβαία αναγνώριση¹¹¹.

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η έννοια της αμοιβαίας εμπιστοσύνης στο πεδίο της συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στον χώρο της ΕΕ, είναι χρήσιμο να πάμε ένα βήμα πιο πίσω και να εξετάσουμε τα στοιχεία που περιέχει η «κοινωνική» εμπιστοσύνη. Η αμοιβαία εμπιστοσύνη, ως αρχή του δικαίου, δεν μπορεί να οριστεί στενά, καθώς στην ουσία αποτελεί μια κοινωνική δομή. Καίτοι χρησιμοποιείται συχνά, το περιεχόμενό της αρχής αυτής, δεν είναι σαφές μόνο από το εννοιολογικό της περιεχόμενο. Σε ένα αφηρημένο-κοινωνικό επίπεδο, η εμπιστοσύνη περιγράφεται ως η πίστη σε ένα άλλο πρόσωπο ή οντότητα. Έτσι, μπορεί να αποδοθεί τόσο στις ανθρώπινες σχέσεις, όσο και σε σχέσεις μεταξύ κοινωνικών ομάδων και οντοτήτων. Η «εμπιστοσύνη» αποτελεί αντικείμενο μελέτης σε όλους σχεδόν τους κλάδους των κοινωνικών επιστημών, στην ιστορία, την φιλοσοφία και την πολιτική επιστήμη, λαμβάνοντας κάθε φορά διαφορετική έννοια και μορφή, αναλόγως με τον τομέα στον οποίο αυτή ανευρίσκεται. Η «εμπιστοσύνη», λοιπόν που αναπτύσσεται, στους κόλπους της συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ, δεν ταιριάζει απόλυτα με την έννοια της εμπιστοσύνης, όπως αυτή αναπτύσσεται στην κοινωνική επιστήμη και λογοτεχνία. Έτσι βασικά στοιχεία ή ενδείκτες εμπιστοσύνης¹¹², υπό την έννοια που εξετάζεται στην παρούσα, αποτελούν i) η προθυμία για την ανάληψη «ρίσκων», δηλαδή σε ένα συμπεριφορικό επίπεδο, η προθυμία για την εναπόθεση της ευθύνης σε ένα τομέα ενδιαφέροντος σε κάποιον άλλο

Europeanisation of Extradition: How Many Light Years Away to Mutual Confidence?' in C. Eckes and T. Konstadinides (eds), *Crime Within the Area of Freedom, Security and Justice: A European Public Order* (2011) σελ 192, 194, ο οποίος έχει την άποψη ότι η αμοιβαία αναγνώριση δεν υπονοεί απαραίτητως και αμοιβαία εμπιστοσύνη.

¹¹¹ Mitsilegas V., *The Limits of Mutual Trust in Europe's Area of Freedom, Security and Justice. From Automatic Inter-state Cooperation to the Slow Emergence of the Individual*, 31 *Yearbook of European Law* 2012, σελ. 319 επ

¹¹² Willems, Auke, *Mutual trust as a term of art in EU criminal law : revealing its hybrid character*, *European journal of legal studies*, 2016, Vol. 9, No. 1, σελ. 235-237

(άνθρωπο, φορέα ή οντότητα) με την ταυτόχρονη άρση τυχόν επιφυλάξεων για το αποτέλεσμα ή τις πράξεις του άλλου μέρους που μπορεί να οφείλονται σε ανικανότητα ή οπορτουνιστική διάθεση, ii) το κοινό συμφέρον, με την έννοια ότι αμφότερα τα μέρη μιας σχέσης εμπιστοσύνης έχουν ένα κοινό στόχο, ένα κοινό τομέα ενδιαφέροντος. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του ΕΕΣ, όλα τα μέρη είχαν ως κοινό στόχο την αντιμετώπιση του διασυννοριακού εγκλήματος.

Από την άλλη πλευρά, κρίνεται αναγκαία η διάκριση μεταξύ εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας. Εμπιστοσύνη είναι η απόλυτη πίστη στις ικανότητες ή τις ιδιότητες του άλλου μέρους, ενώ από την άλλη πλευρά η αξιοπιστία είναι η ικανότητα να εμπνέει κάποιος εμπιστοσύνη ή ακόμα και να ενεργεί σωστά. Ακόμα και από τον εννοιολογικό προσδιορισμό των ως άνω όρων, διαφαίνεται ότι εφόσον υπάρχει «αξιοπιστία», δεν χρειάζεται να γίνει λόγος για εμπιστοσύνη.

Στον χώρο της ποινικής δικαιοσύνης εντός της ΕΕ, ωστόσο, η εμπιστοσύνη δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μια εμπεδωμένη κατάσταση, δεν καθιερώνεται δηλαδή ένα «αμάχητο τεκμήριο» εμπιστοσύνης, με την έννοια της *τυφλής εμπιστοσύνης* (blind trust), αλλά αποτελεί μια συνεχή διαδικασία κατάκτησής ενός είδους *δεσμεύουσας εμπιστοσύνης* (binding trust), η οποία έχει την έννοια ότι σκοπός είναι η δέσμευση του άλλου για τις υπάρχουσες προσδοκίες, βασιζόμενη στην προηγούμενη και διαρκή γνώση του άλλου και την διαρκή ενίσχυση των δεσμών¹¹³. Έτσι, πρόσφατες πρωτοβουλίες της ΕΕ αποσκοπούν στην ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης¹¹⁴ μέσω νομοθετικών

¹¹³ Nicolaïdis, Kalypso, (2007), ο.π. σελ 683, Μουζάκης, 2009, ο.π. σελ 162

¹¹⁴ Με τον ν. 4307/2014 ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη: α) η Απόφαση – Πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2008, όπως τροποποιήθηκε με την Απόφαση – Πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2009, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις, οι οποίες επιβάλλουν ποινές στερητικές της ελευθερίας ή μέτρα στερητικά της ελευθερίας, για το σκοπό της εκτέλεσής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΜΕΡΟΣ Α'), β) η Απόφαση-Πλαίσιο 2008/947/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2008, όπως τροποποιήθηκε με την Απόφαση – Πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2009, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις που προβλέπουν

μέτρων για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων στο έδαφος της ΕΕ¹¹⁵ και διαφόρων πρακτικών μέτρων που θα προσδώσουν στους απασχολούμενους με την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης μια ισχυρότερη αίσθηση μιας «κοινής δικαστικής συνείδησης»¹¹⁶, ενώ ακόμα, στόχος της ΕΕ είναι όλοι οι ευρωπαίοι πολίτες έχουν πρόσβαση σε ένα δικαστικό σύστημα υψηλής ποιότητας¹¹⁷.

Εξάλλου, η αμοιβαία εμπιστοσύνη δεν συναντάται μόνο στον τομέα της διακρατικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ήτοι μόνο μεταξύ των κρατών μελών, ως προς την εμπιστοσύνη που κάθε κράτος μέλος επιδεικνύει σε άλλο κράτος μέλος, με δεδομένη την ύπαρξη του κοινού στόχου της καταπολέμησης του διασυνοριακού εγκλήματος με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες των πολιτών, αλλά και στον τομέα των σχέσεων των πολιτών με το εθνικό ποινικό δίκαιο κάθε κράτους μέλους. Ακόμα, η αμοιβαία εμπιστοσύνη πρέπει να ανευρίσκεται και μεταξύ των δικαστικών αρχών των κρατών-μελών, και ως προς την ακρίβεια των πληροφοριών που ανταλλάσσουν, καθώς αυτές καλούνται να συνεργάζονται σε ένα πολύ στενό επίπεδο.

την αναστολή εκτέλεσης της ποινής ή απόλυση υπό όρους, με σκοπό την επιτήρηση των μέτρων αναστολής και των εναλλακτικών κυρώσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΜΕΡΟΣ Β'), γ) η Απόφαση – Πλαίσιο 2009/829/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με την εφαρμογή, μεταξύ των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις περί μέτρων επιτήρησης εναλλακτικά προς την προσωρινή κράτηση (ΜΕΡΟΣ Γ') και άλλες διατάξεις

¹¹⁵ Απόφαση 2008/615/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 23ης Ιουνίου 2008 σχετικά με την αναβάθμιση της διασυνοριακής συνεργασίας, ιδίως όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του διασυνοριακού εγκλήματος και προσφάτως την Οδηγία 2014/41/ΕΕ περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις, η οποία ενσωματώθηκε με το Ν. 4489/2017

¹¹⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις και την ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών, Βρυξέλλες, 19.5.2005 COM(2005) 195 τελικό, σελ 6

¹¹⁷ Ανακοίνωση του Συμβουλίου για Το πρόγραμμα της Χάγης: Ενίσχυση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2005/С 53/01, σελ 11

δ. Η αμοιβαία αναγνώριση στο νόμο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης

Το ΕΕΣ, όπως προεκτέθηκε, αποτελεί την πρώτη προσπάθεια των κρατών-μελών της ΕΕ προς μία γνήσια εφαρμογή της αμοιβαίας αναγνώρισης¹¹⁸. Με την απόφαση-πλαίσιο, και την ενσωμάτωσή της στην ελληνική έννομη τάξη, εισήχθησαν καινοτόμες ρυθμίσεις, με στόχο την δημιουργία ενός συστήματος ελεύθερης κυκλοφορίας τόσο των προδικαστικών όσο και των τελεσίδικων ποινικών αποφάσεων στο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της ΕΕ. Παρά το γεγονός ότι η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, καίτοι αναγνωρίστηκε ως αρχή που διέπει τη δικαστική συνεργασία στην απόφαση- πλαίσιο, αναφέρεται μόνο στο προοίμιο της τελευταίας και όχι στα κυρίως άρθρα αυτής,¹¹⁹ οι εισαγόμενες καινοτόμες ρυθμίσεις, συγκριτικά με τον παραδοσιακό θεσμό της έκδοσης, καθιστούν σαφή την πρόθεση του ενωσιακού νομοθέτη για εφαρμογή της ως άνω αρχής.

Ήδη από την διατύπωση της πρότασης για την έκδοση της απόφασης πλαίσιο για το ΕΕΣ, προκύπτει η πρόθεση της Επιτροπής για την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης, διαπιστώνοντας δε την ασυμβατότητα της με την αρχή του διττού αξιοποιίνου, συμπεραίνει ότι πρέπει να προταχθεί η κατάργηση της τελευταίας¹²⁰. Μολονότι, στις αρχικές σκέψεις της Επιτροπής, ήταν η σύνταξη ενός καταλόγου συμπεριφορών για τις οποίες τα κράτη μέλη θα είχαν την δυνατότητα να αρνηθούν την εκτέλεση του ΕΕΣ, η ως άνω πρόταση δεν υιοθετήθηκε και έτσι συντάχθηκε ο κατάλογος των 32 αδικημάτων του άρθρου 2§2 της απόφασης-πλαίσιο¹²¹.

¹¹⁸ Αιτιολογική σκέψη υπ' αριθμ.6 του προοιμίου της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ.

¹¹⁹ Σε αντίθεση με την μεταγενέστερη Οδηγία 2014/41/ΕΕ, για την Ευρωπαϊκή Έντολή Έρευνας που προβλέπει την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης τόσο στο προοίμιο της όσο και στο πρώτο άρθρο αυτής

¹²⁰ Πρόταση για την υιοθέτηση της απόφασης-πλαίσιο του Συμβουλίου για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών, COM 2001 522 τελικό, Βρυξέλλες, 19.9.2001 σελ 5, 6, 18 καθώς και την υπ' αριθ. 14 αιτιολογική σκέψη στην πρόταση απόφασης-πλαίσιο της Επιτροπής.

¹²¹ Μουζάκης, 2009 ο.π. σελ 261

Από μια προσεκτικότερη επισκόπηση της απόφασης πλαίσιο διακρίνουμε ότι ο ενωσιακός νομοθέτης στην παρ. 1 του αρ. 2, απαιτεί η πράξη να είναι αξιόποινη μόνο στο κράτος-μέλος έκδοσης του ΕΕΣ, χωρίς περαιτέρω αναφορά για το αξιόποινο της πράξης στο κράτος-μέλος εκτέλεσης του ΕΕΣ. Στην δε παρ. 2 του ίδιου άρθρου της απόφασης πλαίσιο αναφέρει για πρώτη φορά την αρχή του διττού αξιοποίνου («και χωρίς έλεγχο του διττού αξιοποίνου»). Δηλαδή, φαίνεται ότι πρόθεση του ενωσιακού νομοθέτη ήταν η πλήρης άρση της αρχής του διττού αξιοποίνου, καθιερώνοντας ένα *minimum* εγκληματικών συμπεριφορών, των αναφερόμενων στον κατάλογο, για τα οποία το διττό αξιόποινο κάμπτεται¹²², αφήνοντας στα κράτη-μέλη την πρωτοβουλία για περαιτέρω επέκταση της αρχής και σε άλλες εγκληματικές συμπεριφορές, που απειλούν τις προβλεπόμενες στην παράγραφο 1 ποινές. Η επιλογή αυτή του νομοθέτη, για τον ορισμό του ως άνω καταλόγου και την παραχώρηση στους εθνικούς νομοθέτες της δυνατότητας για περαιτέρω κάμψη, αποτελεί ουσιαστικά μια στάθμιση μεταξύ της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης και της μερικής παραίτησης των κρατών μελών από την εθνική τους κυριαρχία, και ίσως μια προσπάθεια εναρμόνισης, ειδικά ως προς τον κατάλογο των 32 κατηγοριών αξιόποινων πράξεων. Ωστόσο, ο εθνικός μας νομοθέτης, όπως και τα περισσότερα κράτη-μέλη, κατά τη μεταφορά της απόφασης-πλαίσιο, στο άρθρο 10§1 εξαρτά την εκτέλεση του εντάλματος σύλληψης, για τις λοιπές πλην των 32 κατηγοριών πράξεις, από το αξιόποινο και κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους¹²³. Τέλος, μια ακόμα έκφραση της αρχής της αμοιβαιότητας στον νόμο για το ΕΕΣ βρίσκεται στα σύντομα χρονικά όρια που θεσπίστηκαν για την έκδοση της απόφασης παράδοσης.

¹²² Αυτό προκύπτει και από την διατύπωση του άρθρου 2§4 της απόφασης πλαίσιο, όπου χρησιμοποιείται το ρήμα «μπορεί»

¹²³ Βλ ΣυμΕφΠειρ 8/2011 (αδημ) , που αφορά ΕΕΣ κατά Βούλγαρου υπηκόου, εκδοθέντος από τις βουλγαρικές δικαστικές αρχές για την άσκηση ποινικής δίωξης για την πράξη της παράνομης εξόδου από τα σύνορα της Βουλγαρίας, στο σκεπτικό δε της εισαγγελικής πρότασης αναφέρεται πως «στο άρθρο 10 θεσπίζεται ως γενικός κανόνας η αρχή του διττού αξιοποίνου , εκτός των εγκλημάτων που αναφέρονται στην παρ. 2 αυτού».

Στον αντίποδα, ωστόσο, δεν θα πρέπει να παραληφθεί ότι ο ευρύτατος κατάλογος των λόγων υποχρεωτικής ή δυνητικής μη εκτέλεσης του ΕΕΣ, περιορίζουν σε μεγάλο βαθμό την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, καθώς με τους λόγους άρνησης, ουσιαστικά προβλέπονται εξαιρέσεις από την εφαρμογή της αρχής. Έτσι, ουσιαστικά, με την απόφαση πλαίσιο δεν υιοθετείται μια «αυτόματη» αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων των άλλων κρατών μελών, αλλά μια *ελεγχόμενη αμοιβαία εμπιστοσύνη*, ένα σύστημα απλοποιημένου δικαστικού τους ελέγχου, με σκοπό τη σύλληψη και την παράδοση στον χώρο της ΕΕ¹²⁴. Περαιτέρω, η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης περιορίζεται και από τις συναρτώμενες με το αδίκημα παραμέτρους, όπως τα προβλεπόμενα όρια των ποινών που καθορίζουν για ποιες πράξεις μπορεί να εκδοθεί το ΕΕΣ (αρ. 10§1 Ν. 3251/2004), αλλά ακόμα και από τις ιδιότητες του προσώπου του καταζητουμένου, όπως για παράδειγμα η ανηλικότητα, που προβλέπεται ως λόγος υποχρεωτικής άρνησης.

ε. Αμοιβαία αναγνώριση και θεμελιώδη δικαιώματα

Η σχέση μεταξύ της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, έχει τεθεί στο επίκεντρο των θεωρητικών συζητήσεων και νομολογιακών εξελίξεων. Και πιο συγκεκριμένα, κατά πόσον επιτρέπεται στα θεμελιώδη δικαιώματα να θέτουν όρια στην «αυτόματη» αμοιβαία αναγνώριση ή αν η αποδοχή της ύπαρξης αμοιβαίας εμπιστοσύνης δεν αφήνει περιθώρια για την εξέταση των συνεπειών που αυτή έχει στα θεμελιώδη δικαιώματα που τυχόν προσβάλλονται. Το γεγονός ότι η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων αποτελεί την άλλη όψη της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης εκφράστηκε εξ αρχής από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Τάμπερε, όπου αναφέρεται «*Η αυξημένη αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και η αναγκαία προσέγγιση των νομοθεσιών θα διευκολύνει τη*

¹²⁴ Μουζάκης, ο.π. 2009, σελ 175

συνεργασία μεταξύ των αρχών και τη δικαστική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων¹²⁵» ενώ ακόμα, η ίδια θέση εκφράστηκε από την Επιτροπή, όπου τόνισε ότι «θα πρέπει λοιπόν να κατοχυρωθεί ότι η μεταχείριση των υπόπτων και τα δικαιώματα υπεράσπισης δεν θα θιγούν από την εφαρμογή της αρχής αλλά επιπλέον ότι οι εγγυήσεις θα ενισχυθούν καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας¹²⁶».

Στην απόφαση-πλαίσιο, η μη συμμόρφωση με τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν αποτελεί λόγο άρνησης της εκτέλεσης του ΕΕΣ, παρόλο που διακηρύσσεται ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων ήδη από το προοίμιο της¹²⁷. Ακόμα στο άρθρο 1 παρ. 3¹²⁸ της απόφασης-πλαίσιο, το οποίο αποτελεί μια γενική διάταξη, προβλέπεται ότι «η παρούσα Απόφαση-Πλαίσιο δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την τροποποίηση της υποχρέωσης σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των θεμελιωδών νομικών αρχών όπως διατυπώνονται στο άρθρο 6 της ΣΕΕ». Προκειμένου να καλυφθεί αυτή η «παράλειψη»¹²⁹ του ενωσιακού νομοθέτη, κατά τη μεταφορά της απόφασης πλαίσιο στις εθνικές έννομες τάξεις, τα κράτη μέλη επέλεξαν¹³⁰, σε ορισμένες περιπτώσεις, να

¹²⁵ Παρ. 33 των Συμπερασμάτων της Προεδρίας

¹²⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Αμοιβαία αναγνώριση των οριστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις, COM (2000) 495 τελικό, Βρυξέλλες, 26.7.2000, σελ 19

¹²⁷ Βλ παρ. 12 και 13

¹²⁸ Η ως άνω διάταξη μεταφέρθηκε στον νόμο για το ΕΕΣ στην παράγραφο 2 του πρώτου άρθρου με την ακόλουθη διατύπωση «Η εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών, που διατυπώνονται στο ισχύον Σύνταγμα και στο άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε κάθε περίπτωση, ο εκζητούμενος δεν απομακρύνεται, ούτε απελαύνεται, ούτε εκδίδεται σε κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση».

¹²⁹ Αντίθετα στην Οδηγία 2014/41ΕΕ για την ΕΕΕ προβλέφθηκε ως λόγος άρνησης αν «υπάρχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι η εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου που αναφέρεται στην ΕΕΕ θα ήταν ασύμβατη με τις υποχρεώσεις του κράτους μέλους εκτέλεσης σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΕΕ και το Χάρτη» (αρ 11 παρ. 1 περ. στ της οδηγίας), η οποία μεταφέρθηκε αυτούσια και στην ελληνική έννομη τάξη

¹³⁰ Μιτσιλέγκας Β., Ο έλεγχος περί εφαρμογής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ: ο ρόλος των θεμελιωδών δικαιωμάτων (μτφρ από την αγγλική Δερμιτζάκης Κ.), σε Μυλωνόπουλος Χ. (επιμ), Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Σύγχρονη Πραγματικότητα: προκλήσεις και προοπτικές, 2017, σελ 129 επ

προβλέψουν αντισταθμιστικά μέτρα ή παροχή εγγυήσεων για την μη προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, άλλοτε να θεσπίσουν έναν επιπρόσθετο λόγο άρνησης που συνίστατο στην μη συμμόρφωση της παράδοσης με τα θεμελιώδη δικαιώματα¹³¹, και άλλοτε, να παράσχουν την προστασία τους μέσω της εισαγωγής προϋποθέσεων ελέγχου με βάση την αρχή της αναλογικότητας, για την οποία θα γίνει εκτενέστερα λόγος στη συνέχεια¹³². Εξάλλου, η «αμοιβαία εμπιστοσύνη», βασίζεται στο τεκμήριο ότι τα κράτη μέλη της Ένωσης –που συγχρόνως είναι και συμβαλλόμενα μέρη της ΕΣΔΑ– μοιράζονται κοινές αξίες και σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως αυτά θεσπίζονται σε επίπεδο ενωσιακού δικαίου, στα άρθρα 6 και 7 ΣΕΕ και στον ΧΘΔΕΕ. Το τεκμήριο αυτό, ωστόσο δεν είναι πάντα αυτονόητο και δεδομένο¹³³, καθώς το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα Κράτη Μέλη υπολείπεται κατά πολύ του επιθυμητού¹³⁴, όπως διαφαίνεται από τις πολλές παραβιάσεις που έχουν διαπιστωθεί από το ΕΔΔΑ, κυρίως για παραβίαση των αρ. 2 και 3 της ΕΣΔΑ, που αφορούν τις συνθήκες κράτησης¹³⁵ και επομένως σχετίζονται άμεσα με την εκτέλεση του ΕΕΣ. Ωστόσο, οι παραβιάσεις αυτές δεν φαίνεται να επηρεάζαν την βάση και την ουσία της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης,

¹³¹ Ηνωμένο Βασίλειο, Αυστρία, Γερμανία, Ιρλανδία.

¹³² Βλ. ενότητα Δ.3 της παρούσας σελ 61

¹³³ Τσόλκα Ο. ο.π. ΠοινΧρ 2018 σελ 425

¹³⁴ Όπως προκύπτει από τις Εκθέσεις της Διεθνούς Αμνηστίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ετών 2006, 2013, 2015

¹³⁵ Από την πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ βλ για παραβίαση του αρ. 2 σχετικά με τις συνθήκες κράτησης: ΕΔΔΑ, Peker κατά Τουρκίας, 12.4.2011, ΕΔΔΑ, Selmouni κατά Γαλλίας, (Ευρεία Σύνθεση), 28.7.1999, ΕΔΔΑ, Jasinskis κατά Λετονίας, 21.10.2010, ΕΔΔΑ, Renolde κατά Γαλλίας, 16.10.2008, ΕΔΔΑ, Shumkova κατά Ρωσίας, 14.2.2012, ΕΔΔΑ, Isenc κατά Γαλλίας, 4.2.2016, για παραβίαση του αρ. 3 ΕΔΔΑ, Peers κατά Ελλάδας, 19.4.2001, ΕΔΔΑ, Dougoz κατά Ελλάδας, 6.3.2001, ΕΔΔΑ, Karalevicius κατά Λιθουανίας, 7.4.2005, ΕΔΔΑ, Babouchkine κατά Ρωσίας, 18.10.2007, ΕΔΔΑ, Kehayon κατά Βουλγαρίας, 18.1.2005, ΕΔΔΑ, Yevgeniy Alekseyenko κατά Ρωσίας, 27.1.2007, ΕΔΔΑ, Kadikis κατά Λετονίας, 4.5.2006, ΕΔΔΑ, Alver κατά Εσθονίας, 8.11.2005 ΕΔΔΑ, Melnik κατά Ουκρανίας, 28.3.2006, ΕΔΔΑ, Campbell κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ Petra κατά Ρουμανίας, ΕΔΔΑ, Paladi κατά Μολδαβίας, (Ευρεία Σύνθεση), 10.3.2009, ΕΔΔΑ, Baybasin κατά Ολλανδίας, 6.7.2006, Van der Ven και Lorse and others κατά Ολλανδίας(4.3.2003)

τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα, όπως θα καταδειχθεί σε οικεία ενότητα της παρούσας για την εξέλιξη της νομολογίας του ΔΕΕ.

Δ. Περιορισμός της εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης από θεμελιώδη δικαιώματα εκζητουμένου

1. Τα θεμελιώδη δικαιώματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Με την Συνθήκη της Λισαβόνας εντάχθηκε στον τομέα του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου και ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος είχε συνταχθεί από την Διακυβερνητική Διάσκεψη της Νίκαιας, την 7η.12.2000. Στο Προοίμιό του διακηρύσσεται ότι «η Ένωση τοποθετεί τον άνθρωπο στην καρδιά της δράσης της, καθιερώνοντας την ιθαγένεια της Ένωσης και δημιουργώντας ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης», ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό τον ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό της ΕΕ¹³⁶. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 6§1 εδ. α' της ΣΕΕ, «Η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 7ης Δεκεμβρίου 2000, όπως προσαρμόσθηκε στις 12.12.2007 στο Στρασβούργο, ο οποίος έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες», και ακόμα, στην δεύτερη παράγραφο του αυτού άρθρου προβλέπεται ότι «Η Ένωση προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών», ενώ στην τρίτη παράγραφο ορίζεται ότι «τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης». Η αναφορά των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν εξαντλείται στα ως άνω άρθρα. Τα θεμελιώδη δικαιώματα αναφέρονται ακόμη στα αρ. 2 και 3 της ΣΕΕ καθώς και στο άρθρο 67 της ΣΛΕΕ. Από τις ως άνω

¹³⁶Αναγνωστόπουλος Η., Στην Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β), ΠοινΧρ 2016 σελ 241

διατάξεις προκύπτει αναμφίβολα, η υποχρέωση των κρατών μελών να προστατεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ.

Ο ΧΘΔΕΕ περιέχει και διασφαλίζει, σε μεγάλο βαθμό, τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως αυτά προβλέπονται και στην ΕΣΔΑ, το βασικότερο ίσως νομοθέτημα για τα ανθρώπινα δικαιώματα στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο. Έτσι το δικαίωμα στη ζωή (αρ 2 ΧΘΔΕΕ) προβλέπεται αντίστοιχα στο αρ. 2 της ΕΣΔΑ, η απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης (αρ. 4 ΧΘΔΕΕ) προβλέπεται στο αρ. 3 της ΕΣΔΑ, η απαγόρευση της δουλείας και της αναγκαστικής εργασίας (αρ. 5 ΧΘΔΕΕ) προβλέπεται στο αρ. 4 της ΕΣΔΑ, το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια (αρ. 6 ΧΘΔΕΕ) προβλέπεται στο αρ. 5 της ΕΣΔΑ, το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου (αρ. 47 ΧΘΔΕΕ) προβλέπεται στο αρ. 6 της ΕΣΔΑ, το δικαίωμα της μη επιβολής άνευ νόμου (αρ 49§1 ΧΘΔΕΕ) προβλέπεται στο αρ. 7 της ΕΣΔΑ κ.ο.κ. Περαιτέρω, η διάταξη του αρ. 52 παρ. 3 του ΧΘΔΕΕ, που προβλέπει ότι στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην ΕΣΔΑ, η έννοια και η εμβέλεια τους είναι ίδια με εκείνη που τους αποδίδει η τελευταία, χωρίς η διάταξη αυτή να εμποδίζει την ευρύτερη προστασία από το δίκαιο της Ένωσης, προσφέρει ένα *minimum* προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αυτή παρεχόταν στον ευρωπαϊκό χώρο, μέχρι την θέση σε ισχύ του Χάρτη και διασφαλιζόταν αντίστοιχα από το ΕΔΔΑ. Εξάλλου, από το αρ. 51 του ΧΘΔΕΕ, προκύπτει ότι τα προβλεπόμενα σε αυτόν δικαιώματα πρέπει να προστατεύονται, εκτός των άλλων, και από τα κράτη μέλη, κατά την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου, σε όλες τις καταστάσεις που ρυθμίζονται από το δίκαιο της Ένωσης¹³⁷.

¹³⁷ ΔΕΕ, C-419/14, WebMindLicenses Kft., 17.12.2015, όπου στην σκ. 66 αναφέρεται «τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην έννομη τάξη της Ένωσης εφαρμόζονται σε όλες τις καταστάσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης, ΔΕΕ C- 617/10, Åkerberg Fransson, 26.2.2013, σκέψη 19 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία

Από την άλλη πλευρά, η έκδοση της υπ' αριθ. 2002/584/ΔΕΥ απόφασης-πλαίσιο για το ΕΕΣ και τις διαδικασίες παράδοσης και η μέσω αυτής διακήρυξη της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων, παρόλο που δεν μετέβαλε την ως άνω υποχρέωση των κρατών μελών για σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, κατέστησε επιτακτικότερη την ανάγκη για την προστασία τους, λόγω του αυξημένου κινδύνου προσβολής από την απλουστευμένη και αυτοματοποιημένη διαδικασία έκδοσης και εκτέλεσης του ΕΕΣ, καθιστώντας τις δικαστικές αρχές των κρατών μελών θεματοφύλακα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

2. Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο του θεσμού του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης

Με δεδομένο ότι η σύλληψη του καταζητούμενου συνεπάγεται τη σοβαρότατη παρέμβαση στην προσωπική του ελευθερία, τα θεμελιώδη δικαιώματα που άπτονται περισσότερο της εκτέλεσης του ΕΕΣ, από τα προβλεπόμενα στο ΧΘΔΕΕ, είναι το δικαίωμα στη ζωή (αρ. 2), η απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης (αρ. 4), το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια (αρ. 6), το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου (αρ. 47), το δικαίωμα της μη επιβολής άνευ νόμου (αρ 49§1). Εξάλλου, η εφαρμογή του ΕΕΣ καθορίζεται σε τρία επιμέρους στάδια: της καταζήτησης, της σύλληψης και της παράδοσης. Έτσι ακόμα και στο στάδιο της καταζήτησης, ενεργοποιούνται τα δικαιώματα του καταζητουμένου, με κυριότερο αυτό της προστασίας των προσωπικών του δεδομένων, καθώς οι αρμόδιες δικαστικές αρχές έκδοσης προβαίνουν στην καταχώρηση των στοιχείων του στο ΣΠΣ (SIS)¹³⁸.

¹³⁸ Λίβος Ν. Τα δικαιώματα του εκζητουμένου με το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, σε σε Πρωτοδικείο Αθηνών / Υπουργείο Δικαιοσύνης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Ένα μέσο υψηλής προστασίας στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (επιμ. Δ. Περδίκη), Ευρασία, Αθήνα, 2003, σελ 66

Τα δικαιώματα του εκζητουμένου, όπως προαναφέρθηκε, κατά το χρόνο θέσπισης της απόφασης πλαίσιο, προβλέπονταν από την ΕΣΔΑ, στην οποία όλα τα κράτη μέλη είχαν προσχωρήσει. Επομένως, ο ενωσιακός νομοθέτης, εκκινώντας από τη θέση, ότι όλα τα κράτη μέλη δεσμεύονταν από την ΕΣΔΑ, και ως εκ τούτου είχε καθιερωθεί στον ευρωπαϊκό χώρο ένας κοινός στόχος για τον σεβασμό και την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, δεν θεώρησε σκόπιμο να συμπεριλάβει στους λόγους υποχρεωτικής μη εκτέλεσης του ΕΕΣ την παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων¹³⁹. Εξάλλου, το γεγονός ότι στο προοίμιο¹⁴⁰ της απόφασης-πλαίσιο προβλέπεται ο σεβασμός των αρχών που αναγνωρίζονται από το άρθρο 6 ΣΕΕ/Α και τον ΧΘΔΕΕ¹⁴¹, καθιστά την εκ νέου αναφορά στο άρθρο 1§3 της απόφασης-πλαίσιο περιττή, με δεδομένη την υπεροχή του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου έναντι της δευτερογενούς νομοθεσίας της Ένωσης¹⁴². Επιπρόσθετα, η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών, προϋπέθετε ότι έκαστο των κρατών-μελών «αναγνώριζε» και «εμπιστευόταν» ότι τα υπόλοιπα κράτη-μέλη, μέσω των εθνικών και συνταγματικών τους διατάξεων, σεβόταν τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις θεμελιώδεις αρχές¹⁴³. Εξάλλου, η διακήρυξη του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο προοίμιο (σκ. 12 και 13) και του

¹³⁹ Πρβλ Χαμηλοθώρης, ο.π., σελ 28, ο οποίος θεωρεί ότι στην περίπτωση διαπίστωσης παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων, το ΕΕΣ δεν εκτελείται, όχι λόγω ύπαρξης κάποιου λόγου άρνησης εκτέλεσης, αλλά για λόγους που ανάγονται στην ίδια την νομιμότητα του ΕΕΣ, ομοίως Καρανικόλας Σ., ο.π., σελ 37

¹⁴⁰ Για την νομική δεσμευτικότητα των προοιμίων στην ενωσιακή νομοθεσία βλ, Klimas, Tadas and Vaiciukaite, Jurate, The Law of Recitals in European Community Legislation (July 14, 2008). ILSA Journal of International & Comparative Law, Vol. 15, 2008, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση

<https://nsuworks.nova.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.gr/&httpsredir=1&article=1643&context=ilsajournal>

¹⁴¹ Έστω και αν κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης-πλαίσιο αποτελούσε μια πολιτική δήλωση και δεν είχε ακόμη ενσωματωθεί στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο

¹⁴² Bonn M., ο.π., σελ 39

¹⁴³ Μουζάκης Δ, 2009, ο.π. σελ 358 επ, αντίθετα Κυριτσάκη Ι. Η πρακτική εφαρμογή της αρχής αμοιβαίας αναγνώρισης στο πεδίο της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ΠοινΔικ6-7/2009, σελ 764

αρ. 1§3 της απόφασης-πλαίσιο, ως έκφραση της ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης¹⁴⁴, δεσμεύει τόσο το εκδίδον το ΕΕΣ όσο και το κράτος εκτέλεσής του και ως προς τις συνέπειες που η εκτέλεση του μπορεί να έχει επί των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου¹⁴⁵.

Οι ανωτέρω παραδοχές, εγείρουν, ωστόσο το ερώτημα, αν μπορεί η δικαστική αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ να ελέγξει τυχόν παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων από την εκδίδουσα το ΕΕΣ δικαστική αρχή. Η Επιτροπή στην πρόταση της για την έκδοση της απόφασης πλαίσιο αναφέρει «κατά την έκδοση και εκτέλεση των ευρωπαϊκών ενταλμάτων συλλήψεως, οι ευρωπαίοι δικαστές ασφαλώς δεσμεύονται πάντα από τους γενικούς κανόνες που αφορούν την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, και ειδικότερα την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών του 1950 και το Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης»¹⁴⁶. Ακόμη, το ΕΔΔΑ, σε προηγούμενη απόφασή του¹⁴⁷, σχετική με τον συναφή με το ΕΕΣ θεσμό της έκδοσης, είχε δεχθεί ότι το εκδίδον κράτος έχει την απαιτούμενη δικαιοδοσία αλλά και την υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στο αιτούν την έκδοση κράτος, και πρωτίστως του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, και δέχθηκε ότι «η απόφαση του συμπράττοντος εκδίδοντος κράτους *per se*, ως αιτιώδης στοιχείο και αναπόσπαστος κρίκος στο μηχανισμό εκδόσεως, δεν συνάδει με τις προστατευτικές για τα δικαιώματα του ανθρώπου διατάξεις της Συμβάσεως, ενόψει όλων των προβλεπόμενων συνεπειών της εκδόσεως, έστω και αν αυτές θα συγκεκριμενοποιηθούν υλικά εκτός των ορίων δικαιοδοσίας αυτού (παρ. 86 και 87

¹⁴⁴ Μουζάκης Δ, 2009, ο.π. με τις εκεί περαιτέρω παραπομπές και Φραγκάκης Ν., Ανθρώπινα δικαιώματα και ευρωπαϊκή ενοποίηση, ΝοΒ (50) 2002,σελ 1414

¹⁴⁵ Mitsilegas V. The Limits of Mutual Trust in Europe's Area of Freedom, Security and Justice: From Automatic Inter-State Cooperation to the Slow Emergence of the Individual, 2012, 31 Yearbook of European Law σελ 319, 322.

¹⁴⁶ Πρόταση για την υιοθέτηση της απόφασης-πλαίσιο του Συμβουλίου για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψεως και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών, COM 2001 522 τελικό, Βρυξέλλες, 19.9.2001 σελ 5

¹⁴⁷ ΕΔΔΑ, Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 7ης.7.1989

της απόφασης)»¹⁴⁸. Ωστόσο, στην ως άνω απόφαση, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι οι εγγυήσεις που περιλαμβάνονται στο αρ. 6 της ΕΣΔΑ δεν τυγχάνουν εφαρμογής στην διαδικασία της έκδοσης, εφόσον αυτή δεν ισοδυναμεί με ποινική κατηγορία¹⁴⁹. Σχετικά με την ως άνω προβληματική, μόλις προσφάτως το ΔΕΕ, στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις *Aranyosi και Căldărașu*¹⁵⁰, σχημάτισε την κρίση ότι η δικαστική αρχή εκτέλεσης δύναται να αρνηθεί την εκτέλεση του ΕΕΣ μόνο στις εξαντλητικώς απαριθμούμενες περιπτώσεις υποχρεωτικής μη εκτέλεσης κατά το άρθρο 3 της απόφασης - πλαίσιο, ή προαιρετικής μη εκτέλεσης κατά τα άρθρα 4 και 4α της απόφασης-πλαίσιο. Περαιτέρω, μπορεί να εξαρτά την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης μόνον από μία εκ των προϋποθέσεων του άρθρου 5 της απόφασης-πλαίσιο¹⁵¹. Ωστόσο, έκρινε «ότι τα άρθρα 1, παράγραφος 3, 5 και 6, παράγραφος 1, της απόφασης-πλαίσιο έχουν την έννοια ότι, εφόσον υπάρχουν αντικειμενικά, αξιόπιστα, συγκεκριμένα και δεόντως ενημερωμένα στοιχεία τα οποία μαρτυρούν την ύπαρξη είτε συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών, είτε πλημμελειών που επηρεάζουν ορισμένες ομάδες προσώπων ή, ακόμη, ορισμένα κέντρα κράτησης όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης στο κράτος μέλος έκδοσης, η δικαστική αρχή εκτέλεσης οφείλει να εκτιμήσει, συγκεκριμένα και με ακρίβεια, αν συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι το πρόσωπο εις βάρος του οποίου έχει εκδοθεί ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης με σκοπό την άσκηση ποινικών διώξεων ή την εκτέλεση στερητικής της ελευθερίας ποινής θα διατρέξει, λόγω των συνθηκών κράτησής του στο κράτος μέλος έκδοσης, πραγματικό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη, σε περίπτωση παράδοσής του στο εν λόγω κράτος μέλος». Συνεχίζοντας το ΔΕΕ διατύπωσε την άποψη ότι το κράτος-μέλος εκτέλεσης του ΕΕΣ οφείλει να

¹⁴⁸ Χρυσικός Δ, 2003, ο.π. σελ 197-198

¹⁴⁹ Σκ 113

¹⁵⁰ Αντίστοιχα ΔΕΕ C-404/15 και C- 659/15 PPU. Η απόφαση αυτή θα αναλυθεί περαιτέρω σε οικεία παράγραφο της παρούσας σχετικά με την διαμόρφωση της νομολογίας του ΔΕΕ. Βλ σελ 86

¹⁵¹ Σκ 80

ζητήσει συμπληρωματικές πληροφορίες από τη δικαστική αρχή έκδοσης και να αναβάλει την απόφασή του περί της παράδοσης του οικείου προσώπου έως ότου παραλάβει τις συμπληρωματικές πληροφορίες, βάσει των οποίων μπορεί να αποκλείσει την ύπαρξη ενός τέτοιου κινδύνου. Εάν η ύπαρξη τέτοιου κινδύνου δεν μπορεί να αποκλειστεί εντός εύλογης προθεσμίας, η δικαστική αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ οφείλει να αποφασίσει εάν πρέπει να θέσει τέρμα στη διαδικασία παράδοσης¹⁵². Επομένως, η απάντηση στο ως άνω τεθέν ερώτημα, περί δυνατότητας ελέγχου από την δικαστική αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ τυχόν παραβίασης στο εκδίδον το ΕΕΣ κράτος-μέλος, μετά την εκτέλεση του ΕΕΣ, η απάντηση πρέπει να είναι καταφατική¹⁵³.

Ο ελληνικός νόμος ενσωμάτωσης του ΕΕΣ, στο αρ.1 παρ. 2 προβλέπει ότι *«Η εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών, που διατυπώνονται στο ισχύον Σύνταγμα και στο άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε κάθε περίπτωση, ο εκζητούμενος δεν απομακρύνεται, ούτε απελαύνεται, ούτε εκδίδεται σε κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση»*. Στο πρώτο εδάφιο της ως άνω διάταξης μεταφέρθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η ρύθμιση του αρ. 1 παρ. 3 της απόφασης-πλαίσιο, ενώ με το δεύτερο εδάφιο της η υπ' αριθ. 13 αιτιολογική σκέψη. Όπως είναι εύκολο να παρατηρήσει κανείς από μια συγκριτική επισκόπηση της απόφασης-πλαίσιο και της ελληνικής ρύθμισης, η τελευταία είναι σαφώς ευρύτερη, αφού αφενός εντάσσει στο ρυθμιστικό της πλαίσιο ειδική μνεία για την προστασία του δικαιώματος στη ζωή (αρ. 2 ΕΣΔΑ) και της απαγόρευσης των

¹⁵² Σκ. 104. Συναφής και η υπόθεση Drozd και Janousek κατά Γαλλίας και Ισπανίας της 26ης.6.1992, όπου το ΕΔΔΑ δέχθηκε ότι τα συμβαλλόμενα κράτη είναι υποχρεωμένα να αρνηθούν την συνεργασία τους, αν προκύπτει ότι η καταδίκη είναι αποτέλεσμα κατάφορης άρνησης απονομής δικαιοσύνης στο κράτος που υποβάλλει το αίτημα έκδοσης (σκ. 110)

¹⁵³ Vennemann N., *The European Arrest Warrant and its Human Rights Implications*», 63 ZaöRV, 2003, σελ 119, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.zaoerv.de/63_2003/63_2003_1_a_103_122.pdf

βασανιστηρίων ή άλλης απάνθρωπης ή εξευτελιστικής ποινής ή μεταχείρισης (αρ. 3 ΕΣΔΑ), χωρίς, ωστόσο, να αναφέρει και το δικαίωμα σε χρηστή απονομή δικαιοσύνης, και αφετέρου συμπεριλαμβάνει το Ελληνικό Σύνταγμα, πέραν του αρ. 6 ΣΕΕ που προβλέπει το αρ. 1 παρ. 3 της απόφασης-πλαίσιο, στις πηγές από τις οποίες απορρέουν τα θεμελιώδη δικαιώματα. Η επιλογή αυτή του έλληνα νομοθέτη, εδράζεται τόσο στην υιοθέτηση της θέσης περί υπεροχής του εθνικού συνταγματικού δικαίου έναντι του ενωσιακού¹⁵⁴, όσο και στην νομολογία του ΕΔΔΑ για τις παραβιάσεις των αρ. 2 και 3 της ΕΣΔΑ¹⁵⁵, από τα συμβαλλόμενα στην τελευταία κράτη, στα πλαίσια του θεσμού της έκδοσης.

Η επιφύλαξη αυτή υπέρ των δικαιωμάτων και των αρχών του εθνικού συνταγματικού δικαίου, ωστόσο, δημιουργεί μια αντίθεση, αναφορικά με την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Έτσι, όπως επεσήμανε το ΔΕΕ, στην Γνωμοδότηση 2/13 για την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ, *«τα κράτη μέλη, όταν θέτουν σε εφαρμογή το δίκαιο της Ένωσης, είναι δυνατό να υποχρεωθούν, δυνάμει του δικαίου αυτού, να εκλάβουν ως δεδομένο τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων από τα λοιπά κράτη μέλη, με αποτέλεσμα να μην έχουν τη δυνατότητα όχι μόνο να απαιτήσουν από κάποιο άλλο κράτος μέλος να εφαρμόσει εθνικό επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων υψηλότερο από το επίπεδο προστασίας που εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης, αλλά επίσης, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, να ελέγχουν αν το άλλο κράτος μέλος έχει πράγματι σεβαστεί, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνει η Ένωση»*¹⁵⁶. Δέον, στο σημείο αυτό, να αναφερθεί και η πρόσφατη απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Melloni¹⁵⁷, όπου έγινε δεκτό ότι η

¹⁵⁴ Μουζάκης Δ., 2009, σ. 545.

¹⁵⁵ Και, αντίστοιχα της μη εφαρμογής των εγγυήσεων του αρ. 6 στο θεσμό της έκδοσης, ο.π. ΕΔΔΑ, Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 7ης.7.1989, σκ. 113

¹⁵⁶ Γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ (ολομέλεια), της 18ης Δεκεμβρίου 2014, «δυνάμει του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ — Σχέδιο διεθνούς συμφωνίας — Προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών — Συμβατό του εν λόγω σχεδίου με τις Συνθήκες ΕΕ και ΛΕΕ», σκ. 192

¹⁵⁷ ΔΕΕ, C-399/11, Melloni απόφασή της 26ης.2.2013

ερμηνεία του άρθρου 53 ΧΘΔΕΕ, σύμφωνα με την οποία, παρέχεται στο κράτος μέλος η δυνατότητα να εφαρμόσει τον διασφαλιζόμενο από το Σύνταγμά του βαθμό προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, εφόσον αυτός είναι υψηλότερος από εκείνον του Χάρτη, και να τον αντιτάξει ενδεχομένως στην εφαρμογή διατάξεων του δικαίου της Ένωσης δεν είναι ορθή, με την αιτιολογία ότι έτσι θα προσβαλλόταν η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, η οποία αποτελεί ουσιώδες χαρακτηριστικό γνώρισμα της τελευταίας, καθόσον, μια τέτοια ερμηνεία, θα παρείχε σε κράτος μέλος τη δυνατότητα να παρεμποδίσει την εφαρμογή πράξεων του δικαίου της Ένωσης απολύτως σύμφωνων προς τον Χάρτη, εφόσον οι πράξεις αυτές δεν θα σέβονταν τα διασφαλιζόμενα από το Σύνταγμα του κράτους αυτού θεμελιώδη δικαιώματα. Αντίθετα, κατά την ερμηνεία του αρ. 53 του Χάρτη από το ΔΕΕ, όταν πράξη της Ένωσης υπαγορεύει την εφαρμογή εθνικών μέτρων, είναι κατ' αρχήν θεμιτό οι εθνικές αρχές και τα εθνικά δικαστήρια να εφαρμόζουν τα κατοχυρωμένα στα Συντάγματά τους θεμελιώδη δικαιώματα, αρκεί η εν λόγω εφαρμογή να μη θέτει υπό διακύβευση την υπεροχή, την ενότητα και την αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης¹⁵⁸. Η κατά την ενσωμάτωση της απόφασης πλαίσιο προσθήκη της αναφοράς σε συνταγματικές αρχές και δικαιώματα, φαίνεται να είναι αντίθετη στο ενωσιακό δίκαιο¹⁵⁹.

3. Η αρχή της αναλογικότητας ως «προστάτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων».

Ο έλεγχος της αναλογικότητας, η οποία σε επίπεδο πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου προβλέπεται στα αρ. 5§4 ΣΕΕ, 49 §3 και 52§1 ΧΘΔΕΕ, αποτέλεσε μία διέξοδο στην οποία κατέφυγαν μερικά κράτη μέλη για την αντιμετώπιση του

¹⁵⁸Σκ. 56-60.

¹⁵⁹ Μουζάκης Δ. 2009 ο.π. σελ 544, Πρβλ. όμως την αντίθετη άποψη της Κυριτσάκη Ι., Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και η αρχή του διττού αξιοποίνου, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 281-282.

ζητήματος της σύγκρουσης της εκτέλεσης ΕΕΣ με τα θεμελιώδη δικαιώματα¹⁶⁰, όπως προελέχθη. Η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, ωστόσο, επίσης δεν προβλέπεται ρητά στο κύριο τμήμα της απόφασης-πλαίσιο, ως λόγος άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ, αλλά μόνο αναφέρεται στο προοίμιο αυτής, στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 7, όπου ορίζεται ότι «Σύμφωνα προς την αρχή της αναλογικότητας, όπως διατυπώνεται στο τελευταίο αυτό άρθρο, η παρούσα απόφαση-πλαίσιο δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη του στόχου αυτού».

Το έτος 2007, η Επιτροπή, σε σχετική έκθεσή της¹⁶¹, ήδη εξέφρασε την γνώμη ότι η εμπιστοσύνη στην εφαρμογή του ΕΕΣ είχε κλονιστεί, καθώς τα κράτη-μέλη είχαν επιδοθεί στην συστηματική έκδοση ευρωπαϊκών ενταλμάτων σύλληψης με σκοπό την παράδοση καταζητούμενων για αδικήματα συχνά ήσσονος σημασίας¹⁶², εγείροντας έτσι ζητήματα ανθρωπιστικού χαρακτήρα, π. χ

¹⁶⁰ Αντίθετα στην περίπτωση της ΕΕΕ η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας αποτελεί θετική προϋπόθεση για την έκδοση της ΕΕΕ. Με τον τρόπο αυτό ο ενωσιακός νομοθέτης ουσιαστικά αναγνωρίζει το θεσμικό έλλειμμα που υφίσταται στην περίπτωση του ΕΕΣ και το αποκαθιστά, στα πλαίσια της μικρής δικαστικής συνδρομής. Τζαννετής Α. ο.π. ΠοινΧρ ΞΗ/2018 σελ 87-88

¹⁶¹ Έκθεση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή, από το 2007, της απόφασης πλαισίου του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών {SEC(2011) 430 τελικό} COM(2011) 175 τελικό Βρυξέλλες, 11.4.2011, σελ 8-10

¹⁶² Η περίπτωση που εντοπίζεται δυσαναλογία κατά την έκδοση εντάλματος σύλληψης για εγκλήματα ήσσονος σημασίας διακρίνεται σε δυο κατηγορίες: της αναδρομικής και την ενδεχόμενης δυσαναλογίας. Αναδρομική θεωρείται η δυσαναλογία όταν το κράτος εκτέλεσης του ΕΕΣ θεωρεί ότι η ποινή που επιβλήθηκε από το κράτος έκδοσης είναι δυσανάλογη σε σχέση με την αξιόποινη πράξη, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την έκδοση από την Ρουμανία ΕΕΣ για εκζητούμενο στο Ηνωμένο Βασίλειο, προκειμένου ο τελευταίος να εκτίσει την ποινή των 3 ετών που του είχε επιβληθεί για την κλοπή και θανάτωση 10 ορνίθων. Η αναδρομική δυσαναλογία δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο άρνησης της εκτέλεσης, καθώς αντίκειται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης. Ενδεχόμενη δυσαναλογία, από την άλλη πλευρά, υπάρχει στην περίπτωση που η έκδοση ΕΕΣ προκαλεί κόστος «δυσανάλογο» προς το τελεσθέν αδίκημα τόσο σε ανθρωπιστικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο, για παράδειγμα, σε βάρος εκζητουμένου που είχε καταδικαστεί για κατοχή μικροποσότητας ναρκωτικών ουσιών, και μετοίκησε σε άλλο κράτος προτού λήξει η περίοδος αναστολής της ποινής, εκδόθηκε ΕΕΣ για την έκτιση αυτής. Ωστόσο, ο εκζητούμενος έχει ήδη ένα τέκνο ενός έτους ως γονέας μονογονεϊκής οικογένειας και η εκτέλεση του ΕΕΣ θα είχε ως συνέπεια, την επιμέλεια του τέκνου να αναλάβουν οι τοπικές αρχές του τόπου εκτέλεσης του ΕΕΣ, παραβιάζει το αρ. 8 της ΕΣΔΑ περί προστασίας της

περί του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής¹⁶³. Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή, στην ίδια έκθεση, συμπεραίνει ότι υπάρχει γενική συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών ως προς το ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει έλεγχος της αναλογικότητας για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να εκδίδονται ευρωπαϊκά εντάλματα σύλληψης για αδικήματα τα οποία, παρά το γεγονός ότι υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2§ 1 της απόφασης-πλαίσιο, δεν είναι επαρκώς σοβαρά για να δικαιολογήσουν τα μέτρα και τη συνεργασία την οποία επιβάλλει η εκτέλεση ενός ΕΕΣ. Το βάρος για τον έλεγχο της αναλογικότητας τον έχει κυρίως το κράτος έκδοσης του ΕΕΣ και όχι αυτό της εκτέλεσης¹⁶⁴.

Άλλη μία μορφή δυσαναλογίας που μπορεί να προκύψει είναι στην περίπτωση που το ΕΕΣ εκδίδεται προκειμένου για την άσκηση ποινικής δίωξης του καταζητούμενου, με σκοπό την ανάκριση, καθιστώντας έτσι την ποινική διαδικασία εξαιρετικά χρονοβόρα¹⁶⁵ και έχοντας, ακολούθως, ως αποτέλεσμα να αυξάνεται η διάρκεια της προσωρινής κράτησης του εκζητουμένου, το οποίο δημιουργεί ζήτημα παραβίασης του δικαιώματος στην προσωπική ελευθερία

ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου. Βλ περισσότερα, Haggenmüller S., The Principle of Proportionality and the European Arrest Warrant, 2013, Oñati Socio-legal Series [online], 3 (1), σελ 100-102, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://opo.iisj.net/index.php/osls/article/viewFile/194/102> και Xanthopoulou E. The Quest for Proportionality for the European Arrest Warrant and Fundamental Rights Protection in Mutual Recognition Environment, New Journal of European Criminal Law. 2015 ; Vol. 6, No. 1. σελ.. 32 - 52

¹⁶³ Αρ.7 ΧΘΔΕΕ και αντίστοιχα αρ.8 ΕΣΔΑ

¹⁶⁴ Μιτσιλέγκας Β., Ο έλεγχος .. ο.π. 2017, σελ 130. Στο ίδιο μήκος κύματος και ο *Panzavolta M.*, ο οποίος, θεωρεί ότι οποιοσδήποτε έλεγχος για παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας προϋποθέτει λεπτομερή εξέταση της ουσίας της απόφασης του κράτους έκδοσης και δεν συνάδει με την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, *Panzavolta M.*, Humanitarian Concerns within the EAW System, σε *The European Arrest Warrant in Practice* (edited by N. Keijzer & E. V. Sliedregt), TMC Asser Press, The Hague, 2009, σ. 179-212, *Maier M.* S., The principle of proportionality: alternative measures to the European Arrest Warrant, σε *The European Arrest Warrant in Practice* (edited by N. Keijzer & E. van Sliedregt), TMC Asser Press, The Hague, 2009, σ. 227, η οποία θεωρεί ότι η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας εξετάζεται μόνο κατά την έκδοση του εντάλματος. και ακόμη, *Tinsley Alex*, Issues arising from mutual recognition of judicial decisions in Europe, *Fair Trials International*, 2013, 2-3, που υποστηρίζει ότι η παρέμβαση από την δικαστική αρχή του κράτους-μέλους εκτέλεσης επιφυλάσσεται για τις πιο εξαιρετικές περιπτώσεις.

και ασφάλεια¹⁶⁶, και ως εκ τούτου να καθίσταται πιθανό να οδηγείται η δικαστική αρχή του κράτους εκτέλεσης του ΕΕΣ να διεξάγει έλεγχο αναλογικότητας, εισάγοντας με τον τρόπο αυτό, έναν νέο λόγο μη εκτέλεσης, ο οποίος δεν είναι σύμφωνος με την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.

Ωστόσο, οι δικαστικές αρχές έκδοσης και εκτέλεσης του εντάλματος παροτρύνονται από την Επιτροπή να επικοινωνούν απευθείας μεταξύ τους, για την εξαιρετική περίπτωση που ανακύψουν προβληματισμοί στην δικαστική αρχή του κράτους-μέλους εκτέλεσης, σχετικά με την αναλογικότητα, και έτσι να είναι δυνατόν να εξευρεθεί μια καταλληλότερη λύση, όπως είναι η ανάκληση του ΕΕΣ, από την άρνηση εκτέλεσης, η οποία είναι αντίθετη με την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης. Ακόμη, οι δικαστικές αρχές ενθαρρύνονται να επικοινωνούν με την Eurojust και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο¹⁶⁷.

Οι παράμετροι που πρέπει κάθε φορά να λαμβάνονται υπόψη, για την έκδοση ενός ΕΕΣ είναι, κυρίως, η βαρύτητα του αδικήματος, σε συνάρτηση με την ζημία ή τον κίνδυνο που προκάλεσε, το είδος και η διάρκεια της ποινής, η πιθανότητα κράτησης του προσώπου στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος μετά την παράδοση, τα συμφέροντα των θυμάτων της αξιόποινης πράξης, η ύπαρξη εναλλακτικής προσέγγισης που θα ήταν λιγότερο επαχθής τόσο για τον καταζητούμενο όσο και για τις δικαστικές αρχές έκδοσης του εντάλματος και εκτέλεσής του, καθώς και μια ανάλυση κόστους/οφέλους από την εκτέλεσή του¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Haggenmüller S., ο.π. 95-106

¹⁶⁶ Αρ.6 ΧΘΔΕΕ και κατ'αρ.5 ΕΣΔΑ

¹⁶⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 28.9.2017 Εγχειρίδιο για τον τρόπο έκδοσης και εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, Βρυξέλλες, C(2017) 6389 final, σελ 54

¹⁶⁸ Έκθεση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή, από το 2007, της απόφασης πλαισίου του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών {SEC(2011) 430 τελικό} COM(2011) 175 τελικό Βρυξέλλες, 11.4.2011, σελ 9 και Ανακοίνωση της Επιτροπής της 28.9.2017 Εγχειρίδιο για τον τρόπο έκδοσης και εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, Βρυξέλλες, C(2017) 6389 final, σελ 18-19

Η αρχή της αναλογικότητας έχει αντιμετωπιστεί ως λόγος άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ και ως όριο της αμοιβαίας αναγνώρισης, διευρύνοντας σε μεγάλο βαθμό τις περιπτώσεις άρνησης εκτέλεσης των ΕΕΣ. Ήδη πλέον και το Ηνωμένο Βασίλειο, στο νόμο περί Έκδοσης 2003 (The Extradition Act 2003), αντιμετωπίζει το ζήτημα της μη συμμόρφωσης του εκδίδοντος το ΕΕΣ με την αρχή της αναλογικότητας, ως λόγο άρνησης εκτέλεσης του από τις δικαστικές αρχές. Ειδικότερα, με την παράγραφο 157 του Νόμου για την Αντικοινωνική Συμπεριφορά και την Αντεγκληματική Πολιτική του 2014 (Anti-Social Behaviour, Crime and Policing Act 2014) τροποποίησε την παράγραφο 21Α του νόμου για την έκδοση του 2003, ώστε να αντιμετωπίζει την έλλειψη της αναλογικότητας ως λόγο άρνησης¹⁶⁹.

Το ζήτημα της αναλογικότητας ως λόγος για την άρνηση εκτέλεσης ΕΕΣ, αντιμετωπίστηκε και από τα εθνικά μας δικαστήρια. Ειδικότερα, με το ζήτημα αυτό ασχολήθηκαν οι πρόσφατες αποφάσεις του ΣυμβΕφΑθ 1/2016, 2/2016, 4/2016, και 5/2016¹⁷⁰, οι οποίες αφορούσαν ΕΕΣ που εκδόθηκαν από τις ιταλικές δικαστικές αρχές σε βάρος πέντε ελλήνων υπηκόων για τα κακουργήματα της διακεκριμένης αντίστασης κατά της αρχής και του ολέθρου και λεηλασίας με τις επιβαρυντικές περιστάσεις ότι το τελευταίο αδίκημα τελέστηκε από περισσότερα από δέκα πρόσωπα που χρησιμοποίησαν όπλα, που φέρονται να τελέστηκαν στο Μιλάνο. Με τις ως άνω αποφάσεις το Συμβούλιο Εφετών Αθηνών, αρνήθηκε την εκτέλεση των αντίστοιχων ΕΕΣ με την

¹⁶⁹ Μιτσιλέγκας Β. Ο έλεγχος .. ο.π. 2017, σελ 131

¹⁷⁰ ΣυμβΕφΑθ 1/2016, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, ΣυμβΕφΑθ 2/2016, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, ΣυμβΕφΑθ 4/2016, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, ΣυμβΕφΑθ 5/2016 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι υπ' αριθ 4/2016 και 5/2016 αποφάσεις εκδόθηκαν κατά πλειοψηφία, ενώ κατά την άποψη της μειοψηφίας το ΕΕΣ θα έπρεπε να εκτελεστεί, καθώς δεν συνέτρεχε παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας από το γεγονός ότι οι κατά το ιταλικό δίκαιο προβλεπόμενες ποινές ήταν αυστηρότερες από τις αντίστοιχα προβλεπόμενες από τον ελληνικό ποινικό κώδικα . Συναφές με τα πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στις ως άνω αποφάσεις είναι και η απόφαση ΣυμβΕφΑθ 6/2016 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, στην οποία ωστόσο κρίθηκε ότι οι πράξεις δεν περιγράφονταν με τρόπο ορισμένο, ώστε να γίνει έλεγχος του διττού αξιοποιήσιμου και για το λόγο αυτό το ΕΕΣ δεν εκτελέστηκε.

αιτιολογία ότι η αρχή της αναλογικότητας, υπό την έννοια του τηρητέου μέτρου της εύλογης αντιστάθμισης προσφοράς και οφέλους, που αποτελεί, κανόνα συνταγματικής βαθμίδας, επενεργεί σε κάθε είδους κρατική δραστηριότητα, αφού η έκταση της αρχής αυτής δεν περιορίζεται μόνο σε ορισμένες περιοχές του δικαίου, αλλά διατρέχει το σύνολο της έννομης τάξης και, συνεπώς, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία και εφαρμογή οποιουδήποτε κανόνα δικαίου από τα Δικαστήρια, τα οποία πρέπει να προστρέχουν στο κρίσιμο για την όλη έννομη τάξη περιεχόμενο της αρχής αυτής, η οποία απορρέει από την αρχή της ισότητας και την αρχή του κράτους δικαίου. Από τα παραπάνω συνάγεται, σύμφωνα με τη θέση του ως άνω Συμβουλίου, ως γενική αρχή, ότι η έννομη συνέπεια, που είτε προβλέπεται από κανόνα δικαίου κατώτερης τυπικής ισχύος από εκείνον του Συντάγματος είτε απαγγέλλεται από δικαστικό ή διοικητικό όργανο, πρέπει να τελεί σε σχέση ανεκτής αναλογίας προς το αντίστοιχο πραγματικό. Έτσι, το Συμβούλιο Εφετών Αθηνών δέχθηκε ότι η εκτέλεση των ΕΕΣ θα παραβίαζε την συνταγματικά προβλεπόμενη αρχή της αναλογικότητας, διότι οι πράξεις των εκζητουμένων αντιστοιχούν στις ελληνικές διατάξεις περί διακεκριμένης αντίστασης κατά της αρχής (167 ΠΚ), διατάραξης της κοινής ειρήνης (189 ΠΚ) και φθοράς ξένης ιδιοκτησίας (381 ΠΚ), για τις οποίες προβλέπονται πλημμεληματικές ποινές σε αντίθεση με τις κακουργηματικές της ιταλικής ποινικής νομοθεσίας, ενώ ακόμα ο χαρακτηρισμός του εντάλματος ως «εντάλματος προφυλάκισης», σήμαινε ότι ήδη έχει διαταχθεί η προσωρινή κράτηση πριν την απολογία, με συνέπεια τη μετάβαση του εκζητουμένου σε χώρα της οποίας δεν γνωρίζει τη γλώσσα και το νομικό σύστημα και στην οποία ήδη έχουν σημειωθεί σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ως κατηγορουμένου¹⁷¹, καθώς και του τεκμηρίου αθωότητας

¹⁷¹ Ο εκζητούμενος είχε ήδη προσαχθεί στην Ιταλική Αστυνομική Αρχή του Μιλάνου, χωρίς να του απαγγελθεί καμία κατηγορία είχε αντιμετωπίσει κατηγορουμένου, χωρίς όμως να του αναγνωρισθούν ούτε καν τα στοιχειώδη δικαιώματα του κατηγορουμένου, χωρίς να του διορισθεί διερμηνέας εν όψει του ότι ήταν σαφές ότι αγνοούσε την Ιταλική γλώσσα και χωρίς να του επιτραπεί να διορίσει δικηγόρο, υποχρεώθηκε να υποστεί φωτογράφιση, δακτυλοσκόπηση και να δώσει γενετικό υλικό, προκειμένου να γίνει εξέταση DNA.

αυτού¹⁷², ενώ ακόμα δεν υφίσταται στην ελληνική νομοθεσία αδίκημα αντίστοιχο του «ολέθρου και λεηλασίας» του ιταλικού ποινικού κώδικα. Σε αυτή την κρίση το δικαστήριο κατέληξε, σταθμίζοντας και το γεγονός ότι, αφού τα εγκλήματα αυτά ήταν κακουργήματα σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία, θα επιβαλλόταν στους εκζητούμενους και το μέτρο της προσωρινής κράτησης, εάν δικάζονταν στην Ιταλία, το οποίο δεν θα μπορούσε βέβαια να τους επιβληθεί σε περίπτωση που δικάζονταν στην Ελλάδα, επηρεάζοντας ταυτόχρονα και το χρόνο κράτησης, καθώς στην Ελλάδα θα μπορούσαν αυτοί να κρατηθούν μόνο στα πλαίσια της αυτόφωρης διαδικασίας.

Τα ως άνω βουλεύματα στηρίζουν την άρνηση εκτέλεσης των εκδοθέντων ΕΕΣ στην αρχή της αναλογικότητας ως συνταγματική αρχή, με εξαίρεση το υπ' αριθ ΣυμβΕφΑθ 4/2016, το οποίο αναφέρει και το αρ. 52 του ΧΘΔΕΕ. Η προσφυγή, ωστόσο, στην αρχή της αναλογικότητας και η διαπίστωση της παραβίασης της από το γεγονός ότι κατά το δίκαιο του κράτους έκδοσης των ΕΕΣ οι προβλεπόμενες ποινές είναι αυστηρότερες από τις ελληνικές, με όλες τις συνέπειες που αυτό συνεπάγεται, δεν φαίνεται, στην προκειμένη περίπτωση να είναι ορθή. Και τούτο διότι, ναι μεν η αρχή της αναλογικότητας αποτελεί κοινή συνταγματική αρχή του ενωσιακού δικαίου, πλην όμως αυτή είχε ληφθεί υπόψη κατά την έκδοση της απόφασης πλαίσιο, και τούτο προκύπτει από το αρ. 2 αυτής, και αντίστοιχα των αρ. 5 και 10§2 του ν. 3251/2004, που προβλέπει ότι το ΕΕΣ εκδίδεται μόνο για πράξεις που τιμωρούνται κατά το δίκαιο του κράτους έκδοσης με στερητική της ελευθερίας ποινή ανώτατης διάρκειας τουλάχιστον δώδεκα μηνών ή, εάν έχει ήδη επιβληθεί ποινή, για απαγγελθείσες καταδίκες τουλάχιστον τεσσάρων μηνών, ενώ για τις περιπτώσεις που δεν ελέγχεται το διττό αξιόποιο, η προβλεπόμενη κατά το δίκαιο του κράτους έκδοσης ποινή πρέπει να είναι ανώτατης διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών, δηλαδή δεν προβλέπεται η έκδοση και εκτέλεση ΕΕΣ για εγκλήματα ήσσονος σημασίας.

¹⁷² ΣυμβΕφΑθ 1/2006

Ωστόσο, ο έλεγχος της αρχής της αναλογικότητας από τις δικαστικές αρχές του κράτους εκτέλεσης, δεν θα πρέπει εξ ολοκλήρου να αποκλειστεί. Η ενδεχόμενη παραβίαση, μπορεί να καταφασεί, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ήτοι σε περιπτώσεις που η εκτέλεση θα προκαλούσε στον εκζητούμενο δυσανάλογες συνέπειες και προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Η θέση αυτή, παρόλο που καταλείπει μεγάλο περιθώριο άρνησης εκτέλεσης των εκδοθέντων ΕΕΣ στα κράτη-μέλη, και ως εκ τούτου, η ενδεχόμενη παραβίαση θα πρέπει να κρίνεται *in concreto*, δεδομένης της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων, και του τεκμηρίου της εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών-μελών, το οποίο είναι «μαχητό», είναι, ωστόσο, σύμφωνη με το ενωσιακό δίκαιο και τους στόχους της ΕΕ, για την καθιέρωση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα.

4. Ειδικότερα τα δικονομικά δικαιώματα

Η ρύθμιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των κατηγορουμένων και υπόπτων στην ΕΕ, καλούμενων και ως δικονομικών δικαιωμάτων, ξεκίνησε με την υιοθέτηση της Πράσινης Βίβλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις «δικονομικές εγγυήσεις υπέρ των υπόπτων και των κατηγορουμένων στις ποινικές διαδικασίες σε ολόκληρη την στην Ευρωπαϊκή Ένωση» της 19.2.2003, με στόχο την επίτευξη ενός ελάχιστου κοινού επιπέδου διαδικαστικών εγγυήσεων¹⁷³ μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. σε σχέση με τα δικαιώματα προσώπων υπόπτων, κατηγορουμένων, διωκομένων και καταδικασθέντων για ποινικό αδίκημα, και ακολουθώντας μια μακρά νομοθετική διαδικασία¹⁷⁴

¹⁷³ Τσιρίδης Π, Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ 2004 σελ 89 επ.

¹⁷⁴ Πρόταση Απόφασης-Πλαίσιο «σχετικά με ορισμένα δικονομικά δικαιώματα στις ποινικές διαδικασίες σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία υποβλήθηκε το έτος 2004 και τελικά δεν υιοθετήθηκε, ακολούθησε ο Οδικός Χάρτης για την ενίσχυση των δικονομικών

κατέληξε στην Συνθήκη της Λισαβόνας και την θέση σε ισχύ του ΧΘΔΕΕ. Ακολούθησε η θέσπιση των οδηγιών 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ¹⁷⁵ και 2013/48/ΕΕ¹⁷⁶ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης, ενημέρωσης και γνώσεως της κατηγορίας και πρόσβασης σε συνήγορο αντιστοίχως, η οδηγία 2016/343/ΕΕ¹⁷⁷ για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας και τέλος, της οδηγίας 2016/1919/ΕΕ¹⁷⁸ σχετικά με τη δικαστική αρωγή για υπόπτους και κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητουμένους σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.

Οι προβλέψεις των δικονομικών δικαιωμάτων, στις διατάξεις της απόφασης-πλαίσιο για το ΕΕΣ, συνίστανται κυρίως¹⁷⁹ στο δικαίωμα στην ενημέρωση για την ύπαρξη και το περιεχόμενο του ΕΕΣ¹⁸⁰, το δικαίωμα λήψης αντιγράφων όλων των εγγράφων, το δικαίωμα σε νομικό παραστάτη και διερμηνέα¹⁸¹, το δικαίωμα προσφυγής σε περίπτωση αμφισβήτησης της ταυτότητάς του¹⁸², το δικαίωμα προσφυγής του σε περίπτωση κράτησης ή επιβολής περιοριστικών όρων μετά τη σύλληψη¹⁸³, το δικαίωμα σε πλήρη ενημέρωση για τις συνέπειες λόγω της παραίτησής του από τον κανόνα της

δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων στις ποινικές διαδικασίες της ΕΕ της 30.11.2009, ο οποίος υιοθετήθηκε, υπό μορφήν Ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, την 30.11.2009, Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης το οποίο υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Βρυξέλλες, 10-11.12.2009), βλ Αναλυτικά Αναγνωστόπουλος Η. Στη Βαβέλ... ο.π. ΠοινΧρ2016, σελ 241 επ

¹⁷⁵ Οι οποίες ενσωματώθηκαν με τον ν. 4236/2014

¹⁷⁶ Η οποία ενσωματώθηκε με τον ν. 4478/2017

¹⁷⁷ Για την οποία έχει ολοκληρωθεί η διαβούλευση, πλην όμως δεν έχει ψηφιστεί ο αντίστοιχος νόμος.

¹⁷⁸ Για την οποία έχει συσταθεί και συγκροτηθεί ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή με αντικείμενο την κατάρτιση σχεδίου νόμου για την ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη

¹⁷⁹ Βλ σχετικά και Ζημιανίτης Δ, Η εφαρμογή... ο.π. ΔτΑ24/2004 σελ 1199 επ. και Καρανικόλας Σπ, ο.π. σελ 90

¹⁸⁰ Αρ.11 παρ.1 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

¹⁸¹ Αρ.11 παρ.2 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

¹⁸² Αρ. 15 παρ. 4 του ν. 3251/2004

¹⁸³ Αρ. 16 παρ. 2 του ν. 3251/2004

ειδικότητας του αρ.27 παρ.2 εφόσον συγκατατίθεται στην παράδοσή του¹⁸⁴ και το αμετάκλητο της ως άνω δήλωσης, το δικαίωμα ακρόασης από δικαστική αρχή και έκθεσης των επιχειρημάτων του κατά της παράδοσης, καθώς και το δικαίωμα σε αφαίρεση της περιόδου κρατήσεως στο κράτος-μέλος εκτέλεσης από τη συνολική διάρκεια στέρησης της ελευθερίας του στο κράτος-μέλος έκδοσης.¹⁸⁵ Ωστόσο, ο ενωσιακός νομοθέτης, αναγνωρίζοντας για μια ακόμη φορά το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εμφανίζεται αυτοπροσώπως στην κατ' αυτού ανοιγείσα δίκη, ως έκφραση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη που προβλέπεται στο αρ. 6 της ΕΣΔΑ, αναγνώρισε ότι οι εκδοθείσες αποφάσεις-πλαίσιο για την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης στις τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις, δεν προβλέπουν επαρκείς λύσεις για τις περιπτώσεις που το πρόσωπο δεν κατέστη δυνατόν να ενημερωθεί για τις διαδικασίες¹⁸⁶. Υπήρχε, βέβαια η περίπτωση του άρθρου 5 παρ. 1 όπου προβλέπεται ότι η παράδοση μπορεί να εξαρτηθεί από την παροχή επαρκών εγγυήσεων, από την δικαστική αρχή του κράτους έκδοσης για δυνατότητα επανεκδίκασης της υπόθεσης, όταν η απόφαση είχε εκδοθεί ερήμην του καταζητουμένου, πλην όμως αυτή η δυνατότητα δεν αποτελούσε επαρκή προστασία του δικαιώματος του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Έτσι, πέραν των ήδη προβλεπόμενων με τα αρ. 3 και 4 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ προστέθηκε, στην τελευταία το αρ. 4α, το οποίο προβλέφθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ, σύμφωνα με το οποίο η εκτελούσα δικαστική αρχή μπορεί να αρνηθεί την εκτέλεση του ΕΕΣ, εάν ο εκζητούμενος δεν εμφανίστηκε αυτοπροσώπως στη δίκη που οδήγησε στην έκδοση της απόφασης (ερήμην καταδίκη), εκτός εάν α) εντός εύλογης προθεσμίας είτε είχε κλητευθεί αυτοπροσώπως και με την κλήτευση είχε ενημερωθεί σχετικά με την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης, είτε είχε δι' άλλων μέσων ενημερωθεί πραγματικά και επισήμως για την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της

¹⁸⁴ Αρ.13 παρ.2 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

¹⁸⁵ Αρ.26 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

¹⁸⁶ Σκ. 1-3 του προοιμίου της απόφασης πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ

δίκης αυτής, κατά τρόπον ώστε να αποδεικνύεται σαφώς ότι τελούσε εν γνώσει της προγραμματισμένης δίκης και είχε ενημερωθεί ότι μπορεί να εκδοθεί απόφαση σε περίπτωση δεν εμφανιστεί στη δίκη, ή β) τελούσε εν γνώσει της προγραμματισμένης δίκης, είχε δώσει δε εντολή σε δικηγόρο, τον οποίον διόρισε είτε ο ίδιος είτε το κράτος κράτος-έκδοσης, να τον εκπροσωπήσει στη δίκη, και εκπροσωπήθηκε όντως από αυτόν τον δικηγόρο στη δίκη ή γ) μετά την επίδοση της απόφασης και της ενημέρωσης του για το δικαίωμά του να δικαστεί εκ νέου ή να ασκήσει ένδικο μέσο, όπου δικαιούται να παρίσταται, η δε ουσία της υπόθεσης, περιλαμβανομένων και νέων αποδεικτικών στοιχείων, θα επανεξεταστεί, και η δίκη μπορεί να οδηγήσει σε ανατροπή της αρχικής απόφασης έχει δηλώσει ρητώς ότι δεν αμφισβητεί την απόφαση ή δεν έχει ζητήσει να δικαστεί εκ νέου ή να ασκήσει ένδικο μέσο εντός της ισχύουσας προθεσμίας ή δ) η απόφαση δεν του επιδόθηκε αυτοπροσώπως αλλά θα του επιδοθεί αυτοπροσώπως και αμελλητί μετά την παράδοσή του και θα ενημερωθεί ρητά για το δικαίωμά του να δικασθεί εκ νέου ή να ασκήσει ένδικο μέσο, όπου δικαιούται να παρίσταται, η δε ουσία της υπόθεσης, περιλαμβανομένων και νέων αποδεικτικών στοιχείων, θα επανεξετασθεί, και η δίκη μπορεί να οδηγήσει σε ανατροπή της αρχικής απόφασης και θα ενημερωθεί σχετικά με την προθεσμία εντός της οποίας οφείλει να ζητήσει να δικαστεί εκ νέου ή να ασκήσει ένδικο μέσο.

Η νέα αυτή πρόβλεψη του αρ.4α της απόφασης-πλαίσιο, κινείται προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, παρόλο δε που θεμελιώνεται πλέον ρητά, ένας ακόμα λόγος προαιρετικής για τα κράτη-μέλη άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ, ωστόσο, κατ' αποτέλεσμα περιορίζονται οι δυνατότητες άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ, συγκριτικά με το αρ. 5 παρ. 1 της απόφασης-πλαίσιο¹⁸⁷, καθώς τίθενται προϋποθέσεις υπό τις οποίες δεν χωρεί άρνηση της αναγνώρισης και εκτέλεσης απόφασης που εκδόθηκε σε δίκη στην οποία το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν εμφανίστηκε αυτοπροσώπως, όπως

διευκρινίζεται στην αιτιολογική σκέψη 6 της απόφασης-πλαίσιο 2009/299. Οι εξαιρέσεις όμως που θεσπίζονται, δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν παράλογες ή τυπολατρικές. Αντίθετα, ο ενωσιακός νομοθέτης, έχοντας ως στόχο την προστασία του θεμελιώδους δικαιώματος του αρ. 6 της ΕΣΔΑ, πάντα με γνώμονα την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, προκρίνει την πραγματική ενημέρωση του εκζητουμένου για την καταδικαστική απόφαση αλλά και την δυνατότητα επανεξέτασης της υπόθεσης του από το εκδίδον το ΕΕΣ κράτος, αφήνοντας πολύ στενά περιθώρια άρνησης στις δικαστικές αρχές του κράτους εκτέλεσης.

Η χρήση του θεσμού του ΕΕΣ, συνέβαλε σημαντικά στην ενίσχυση της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις, καθιστώντας επιτακτικότερη την ανάγκη για την θέσπιση αντίστοιχα κανόνων που να προασπίζουν τα δικονομικά δικαιώματα των καταζητουμένων προσώπων. Σ' αυτό το πλαίσιο, εκδόθηκε η οδηγία 2010/64/ΕΕ, για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης, σύμφωνα δε με την παρ. 15 του προοιμίου και του αρ. 1§1 της οδηγίας, αυτή εφαρμόζεται και στις διαδικασίες εκτέλεσης του ΕΕΣ. Περαιτέρω, στη διάταξη του αρθ.2§7 της οδηγίας ορίζεται ότι *«το κράτος μέλος μεριμνά ώστε οι αρμόδιες αρχές του να παρέχουν στα πρόσωπα που υπόκεινται στη σχετική διαδικασία και τα οποία δεν ομιλούν ή δεν κατανοούν τη γλώσσα της διαδικασίας διερμηνεία σύμφωνα με το άρθρο αυτό»*. Έτσι, σύμφωνα με την ως άνω οδηγία πρέπει να παρέχεται στον εκζητούμενο που δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί τη γλώσσα της δικαστικής αρχής εκτέλεσης, άμεσα και χωρίς χρονοτριβή, επαρκής διερμηνεία, τόσο κατά την διαδικασία από τη σύλληψή και μέχρι την παράδοσή του, όσο και κατά την επικοινωνία του με τον συνήγορό του, ώστε αυτός να αντιληφθεί για ποια πράξη έχει συλληφθεί και να ασκήσει αποτελεσματικά τα δικαιώματά του, «εφόσον αυτό είναι αναγκαίο για την

¹⁸⁷ Μιτσιλέγκας Β. Ο έλεγχος, ο.π. σελ 135, ΔΕΕ, C- 399/11, Stefano Melloni, της 26ης Φεβρουαρίου 2013, σκ. 41

διασφάλιση της διεξαγωγής δίκης» (αρ. 2 παρ. 2 οδηγίας)¹⁸⁸. Περαιτέρω, σύμφωνα με τη διάταξη του αρ. 3 παρ. 6 της οδηγίας, παρέχεται στον εκζητούμενο, ο οποίος «δεν κατανοεί τη γλώσσα στην οποία έχει συνταχθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης ή στην οποία έχει μεταφρασθεί το εν λόγω έγγραφο από το κράτος μέλος που το εξέδωσε», το δικαίωμα γραπτής μετάφρασής του. Από την γραμματική διατύπωση του ως άνω άρθρου προκύπτει ότι δικαίωμα μετάφρασης αφορά μόνο στο έγγραφο του ΕΕΣ, ενώ δεν ορίζεται κάτι σχετικά με την μετάφραση άλλων εγγράφων, που ενδεχομένως, απαρτίζουν τη δικογραφία. Δεδομένης, ωστόσο, της εφαρμογής της οδηγίας και στο ΕΕΣ και του αρ. 3 παρ. 1 της οδηγίας, που αναφέρεται στην γραπτή μετάφραση όλων των «ουσιωδών εγγράφων», θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι και στα πλαίσια του ΕΕΣ, το δικαίωμα γραπτής μετάφρασης, θα πρέπει να παρέχεται για όλα τα ουσιώδη έγγραφα¹⁸⁹ και δη για όσα σχετίζονται με λόγους υποχρεωτικής ή δυνητικής άρνησης εκτέλεσης του εντάλματος, όπως π.χ. η παραγραφή ή η αμνηστία, αλλά και οποιοδήποτε άλλο κρίσιμο έγγραφο, το οποίο η δικαστική αρχή εκτέλεσης αιτείται από την δικαστική αρχή έκδοσης του ΕΕΣ, δυνάμει του αρ. 15 παρ. 2 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, ήτοι για εκείνα των οποίων η γνώση είναι αναγκαία προκειμένου ο εκζητούμενος να αμυνθεί αποτελεσματικά κατά της εκτέλεσης του εντάλματος.¹⁹⁰ Στο σημείο

¹⁸⁸ Σχετικά με την προϋπόθεση αυτή έχουν υποστηριχθεί διαφορετικές απόψεις: κατά τον Αρβανίτη πρόκειται για μια «επιφύλαξη» που περιορίζει («αν δεν αχρηστεύει μερικά») το δικαίωμα διερμηνείας σε σχέση με την επικοινωνία κατηγορουμένου και συνηγόρου, βλ. Αρβανίτης Δ., Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ, σελ.647. Κατά τον Αναγνωστόπουλο η προϋπόθεση αυτή αποβλέπει «στην διασφάλιση της παροχής σε όλες τις περιπτώσεις που αυτή είναι αναγκαία για την ικανοποίηση του δικαιώματος του υπόπτου ή κατηγορουμένου για δίκαιη διαδικασία», βλ. Αναγνωστόπουλο Η., «Στην Βαβέλ... ο.π.», ΠοινΧρον 2016, σελ.246

¹⁸⁹ Katschinka Liese, "The impact of Directive 2010/64/EU on the right to interpretation and translation in criminal proceedings", in: Caterina Falbo, Maurizio Viezzi (a cura di), "Traduzione e interpretazione per la società e le istituzioni", Trieste, EUT Edizioni Università di Trieste, 2014, pp. 105-114, διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: https://www.openstarts.units.it/bitstream/10077/9841/1/9_Katschinka.pdf

¹⁹⁰ Αναγνωστόπουλος Η., Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2017, σελ 66

αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η εξαίρεση που εισάγεται με το αρθ.3 παρ. 7 για προφορική μετάφραση ή σύνοψη των ουσιωδών εγγράφων, ισχύει και στις διαδικασίες εκτέλεσης του ΕΕΣ, στις οποίες, δεδομένων των ασφυκτικών προθεσμιών, είναι πολύ πιθανόν, η εξαίρεση να αντικαταστήσει τον κανόνα¹⁹¹. Λόγου χάρη, για την περίπτωση της άσκησης έφεσης, η προθεσμία είναι μόλις 24 ωρών¹⁹², οπότε αντίστοιχα η μετάφραση της απόφασης του Συμβουλίου Εφετών που διατάσσει την εκτέλεση είναι σχεδόν αδύνατο να πραγματοποιηθεί, χωρίς, ωστόσο, αυτό να εμποδίζει την μεταγενέστερη μετάφρασή της, προκειμένου για την υποστήριξη της έφεσης ενώπιον του Αρείου Πάγου¹⁹³.

Ένα ακόμα δικονομικό δικαίωμα του εκζητουμένου είναι το δικαίωμα της ενημέρωσης. Η οδηγία 2012/13/ΕΕ¹⁹⁴ θεσπίζει, σύμφωνα με το αρ. 1 αυτής, κανόνες σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης των υπόπτων ή κατηγορουμένων, σχετικά με τα δικαιώματά τους στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας και τις εναντίον τους κατηγορίες, καθώς επίσης και κανόνες για το δικαίωμα ενημέρωσης των προσώπων που υπόκεινται στο ΕΕΣ σχετικά με τα δικαιώματά τους. Σύμφωνα με το αρ. 5 της ως άνω οδηγίας, προβλέπεται η χορήγηση εγγράφου δικαιωμάτων στις διαδικασίες του ΕΕΣ, το οποίο περιέχει πληροφορίες σχετικές με τα δικαιώματά του σύμφωνα με το δίκαιο εφαρμογής

¹⁹¹ Αρβανίτης Δ.,ό.π.,σελ.649, Αναγνωστόπουλος Η., Δικαιώματα... ό.π.,σελ.66-67

¹⁹² Έχει υποστηριχθεί σχετικά, ότι εφόσον η έφεση κατά της απόφασης που διατάσσει την εκτέλεση ΕΕΣ συνιστά ένδικο μέσο, με το οποίο εκτίθενται όχι μόνο πραγματικά περιστατικά αλλά και επιχειρήματα αμιγώς νομικής φύσης, και ως εκ τούτου, κατ' εφαρμογή του αρ. 20 του Σ και του αρ. 2 του 7ου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ για τη διασφάλιση του δεύτερου βαθμού δικαιοδοτικής κρίσης, αναλογικά εφαρμοζόμενου, θα πρέπει να δίδεται επαρκής χρόνος για τη σύνταξή της, χωρίς να θυσιάζεται η υπεράσπιση των δικαιωμάτων του εκζητουμένου. Βλ Βασιλακάκης Ε. 9+1 σκέψεις ... σελ 208, ενώ ακόμα ότι τίθεται υπό αμφισβήτηση η συμφωνία της πρόβλεψης τόσο σύντομης προθεσμίας άσκησης έφεσης με το αρ. 6 της ΕΣΔΑ, Καρανικόλας Σπ., ό.π. σελ 92

¹⁹³ Αναγνωστόπουλος Η., Δικαιώματα... ό.π.,σελ.67

¹⁹⁴ Με την ενσωμάτωση της ως άνω οδηγίας με το ν. 4236/2014 αντικαταστάθηκε η παράγραφος 1 του αρ. 15 του ν. 3251/2004 και πλέον προβλέπεται η χορήγηση εγγράφου δικαιωμάτων στον εκζητούμενο

της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ στο κράτος μέλος της εκτέλεσης¹⁹⁵. Το έγγραφο αυτό συντάσσεται σε απλή και κατανοητή γλώσσα. Παρόλο που στην διάταξη δεν αναφέρεται ρητά η χορήγηση του εγγράφου στην γλώσσα του συλληφθέντος, μία τέτοια υποχρέωση του κράτους-μέλους εκτέλεσης του ΕΕΣ, θα πρέπει να θεωρείται αυτονόητη, δεδομένης και της σχετικής πρόβλεψης στο αρ. 4 παρ. 5 της εν λόγω οδηγίας. Το έγγραφο αυτό πρέπει να περιέχει τα προβλεπόμενα δικαιώματα του εκζητούμενου, όπως α) το δικαίωμα ενημέρωσης για το περιεχόμενο του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, β) το δικαίωμα συνδρομής δικηγόρου, γ) το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης, δ) το δικαίωμα του εκζητούμενου να παραδοθεί στο κράτος που τον αναζητά και ε) το δικαίωμα ακρόασης. Τα δικαιώματα αυτά, προβλέπονται σε σχετικό ενδεικτικό υπόδειγμα στο παράρτημα II της οδηγίας. Το υπόδειγμα αυτό, καίτοι «ενδεικτικό», έχει την έννοια, ότι τα κράτη-μέλη δεσμεύονται να ενημερώσουν τον εκζητούμενο τουλάχιστον για τα ως άνω δικαιώματα του¹⁹⁶, τα οποία προβλέπονται από το ενωσιακό δίκαιο, χωρίς να αποκλείεται, ωστόσο, αναφορά περισσότερων δικαιωμάτων, αν αυτά προβλέπονται από την εσωτερική έννομη τάξη του κράτους μέλους εκτέλεσης του ΕΕΣ.

Η οδηγία 2013/48/ΕΕ¹⁹⁷ προβλέπει ρυθμίσεις που αφορούν και στις διαδικασίες εκτέλεσης του ΕΕΣ, ρυθμίσεις που αφορούν στα δικαιώματα πρόσβασης σε δικηγόρο, ενημέρωσης και επικοινωνίας με τρίτο πρόσωπο και με προξενικές αρχές των προσώπων που συλλαμβάνονται δυνάμει ΕΕΣ. Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο, ο εκζητούμενος έχει δικαίωμα πρόσβασης σε

¹⁹⁵ Βλ όμως και ΑΠ 851/2014, ΠοινΧρ2016 σελ 38 με αντίθετες παρατηρήσεις Βούλγαρη Δ, όπου έγινε δεκτό, ότι παρόλο που δεν χορηγήθηκε έγγραφο με τα δικαιώματα του εκζητούμενου, η παράλειψη αυτή καλύφθηκε από την μεταγενέστερη ενημέρωση του από τον Εισαγγελέα Εφετών

¹⁹⁶ Αναγνωστόπουλος Η., Δικαιώματα... ό.π.,σελ.136-138

¹⁹⁷ Με την ενσωμάτωση της οδηγίας αντικαταστάθηκε η δεύτερη παράγραφος του αρ. 15 του ν. 3251/2004 και προβλέπεται πλέον η δυνατότητα προσφυγής στις υπηρεσίες νομικού παραστάτη και διερμηνέα τόσο στο κράτος-μέλος εκτέλεσης όσο και στο κράτος-μέλος έκδοσης του ΕΕΣ καθώς και το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου και επικοινωνίας με τρίτο πρόσωπο και τις προξενικές αρχές του κράτους στο οποίο είναι υπήκοος.

δικηγόρο στο κράτος-μέλος εκτέλεσης μετά την σύλληψή του, που περιλαμβάνει, σύμφωνα με την παράγραφο 2, α) το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο εντός προθεσμίας και κατά τρόπο που να του επιτρέπει να ασκήσει τα δικαιώματά του αποτελεσματικά και σε κάθε περίπτωση χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση μετά την στέρηση της ελευθερίας του, β) το δικαίωμα συνάντησης και επικοινωνίας με τον δικηγόρο του και γ) το δικαίωμα να ζητά την παρουσία και τη συμμετοχή του δικηγόρου του κατά την εξέταση του από την εκτελεστική δικαστική αρχή, σύμφωνα με τις διαδικασίες του εθνικού δικαίου. Ωστόσο, καινοτόμος είναι η ρύθμιση της παρ. 4 σύμφωνα με την οποία, η δικαστική αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ ενημερώνει τον εκζητούμενο, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση μετά την στέρηση της ελευθερίας του, ότι έχει το δικαίωμα να ορίσει δικηγόρο στο κράτος-μέλος έκδοσης, προκειμένου να συνδράμει τον δικηγόρο στο κράτος-μέλος εκτέλεσης με την παροχή πληροφοριών και συμβουλών στον εν λόγω δικηγόρο, ώστε ο εκζητούμενος να ασκήσει αποτελεσματικά τα δικαιώματά που προβλέπονται στον απόφαση – πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ. Στην περίπτωση που ο εκζητούμενος δεν διαθέτει συνήγορο στο κράτος-μέλος έκδοσης του ΕΕΣ, το κράτος-μέλος εκτέλεσης, οφείλει να ενημερώσει το κράτος-μέλος έκδοσης και το τελευταίο, οφείλει, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση να δώσει στον εκζητούμενο πληροφορίες που θα τον διευκολύνουν να διορίσει δικηγόρο. Η διάταξη αυτή, συνάντησε αντιδράσεις, καθώς ο ταυτόχρονος διορισμός συνηγόρου τόσο στο κράτος έκδοσης του ΕΕΣ όσο στο κράτος εκτέλεσης, θα είχε δυσμενείς συνέπειες τόσο στον χρόνο για την ολοκλήρωση της διαδικασίας όσο και στο απαιτούμενο κόστος¹⁹⁸. Καίτοι, ο τίτλος του άρθρου 10 αναφέρεται μόνο στο δικαίωμα πρόσβασης στο δικηγόρο, στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου αναφέρεται ότι τα δικαιώματα των άρθρων 4 (απόρρητο της επικοινωνίας με τον συνήγορο του), 5 (δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας), 6

¹⁹⁸ Βλ. Περισσότερα, Cras, Steven/De Matteis, Luca, The Directive on the Right of Access to a Lawyer in Criminal Proceedings and in European Arrest Warrant Proceedings, eucrim 1/2014, σελ. 42-44

(δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα κατά την διάρκεια στέρησης της ελευθερίας), 7 (δικαίωμα επικοινωνίας με τις προξενικές αρχές) και 9 (παραίτηση από το δικαίωμα διορισμού δικαίωμα), ισχύουν αναλόγως και στα πρόσωπα αυτά.

Τέλος, δέον να αναφερθεί, η πολύ πρόσφατη οδηγία 1919/2016/ΕΕ, η οποία δεν έχει ακόμη ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη και η οποία αφορά τη δικαστική αρωγή για υπόπτους και κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητουμένους σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Σύμφωνα με το αρ. 5 της ως άνω οδηγίας, το κράτος-μέλος εκτέλεσης του ΕΕΣ διασφαλίζει ότι οι καταζητούμενοι έχουν δικαίωμα σε δικαστική αρωγή από τη στιγμή της σύλληψής τους έως ότου παραδοθούν ή έως την τελεσιδικία της απόφασης περί μη παράδοσής τους. Σε συνέχεια δε της προαναφερόμενης 2013/48/ΕΕ και του δικαιώματος διορισμού συνηγόρου στο κράτος έκδοσης του ΕΕΣ, παρέχεται πλέον το δικαίωμα σε δικαστική αρωγή και στο κράτος-μέλος έκδοσης του ΕΕΣ, εφόσον η δικαστική αρωγή είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη¹⁹⁹.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο ενωσιακός νομοθέτης, μέσω μιας διαρκούς νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας, θέτει τις βάσεις για την θωράκιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που απολαμβάνει ο εκζητούμενος, σε συνδυασμό με τα δικονομικά δικαιώματα που προβλέπονται στα εθνικά νομοθετικά συστήματα των κρατών-μελών, προκειμένου να ενισχυθεί η μεταξύ τους αμοιβαία εμπιστοσύνη και να εξασφαλιστεί ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα.

¹⁹⁹ Βλ περαιτ. Cras Steven, The Directive on the Right to Legal Aid in Criminal and EAW Proceedings, Genesis and Description of the Sixth Instrument of the 2009 Roadmap, eucrim 1/2017 σελ 41 επ

5. Η νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα στο πλαίσιο εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης

α. Εισαγωγικά

Ήδη από την απόφαση στην υπόθεση C-303/05 «Advocaten voor de Wereld VZW κατά Leden van de Ministerraad» του ΔΕΚ, διαφάνηκε έντονα η στήριξη του Δικαστηρίου στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, ως μορφή δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, όπως αυτή ενσαρκώθηκε μέσω του θεσμού του ΕΕΣ, ακόμη και αν αναγνωρίστηκε εμφατικά ότι είναι υποχρέωση του κάθε κράτους-μέλους να διασφαλίζει την επαρκή προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και επιβεβαιώθηκε η σημασία τους ως μέσον περιορισμού των πράξεων των κρατών-μελών. Στις προτάσεις του, στην ως άνω υπόθεση, ο Γενικός Εισαγγελέας Luiz-Zarabo Colomer αναφέρει ότι κατά την έκδοση της απόφασης-πλαίσιο για το ΕΕΣ, το Συμβούλιο στηρίχθηκε τόσο έντονα στις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας και έχοντας γνώμονα τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και το αρ. 6 της ΣΕΕ, σύμφωνα με την 7η και 12 σκέψη του προοιμίου και το αρ. 1 παρ. 3 της απόφασης, «ώστε να πρέπει να απορρίπτεται οποιαδήποτε αίτηση παραδόσεως προσώπου, εφόσον από αντικειμενικά στοιχεία συνάγεται ότι το ένταλμα συλλήψεως εκδόθηκε προς τον σκοπό της διώξεως ή τιμωρίας προσώπου λόγω του φύλου, της φυλής, της θρησκείας, της εθνοτικής καταγωγής, της ιθαγενείας, της γλώσσας, των πολιτικών φρονημάτων ή του γενετήσιου προσανατολισμού του ή εφόσον διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση». Ακολούθως, ο Γενικός Εισαγγελέας αναφέρει ότι ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών αποτελεί θεμέλιο λίθο της ΕΕ, και ως εκ τούτου, ακόμα και αν δεν υπήρχε η πανηγυρική διακήρυξη περί προστασίας τους στο αρ. 1 παρ. 3 της απόφασης-πλαίσιο, αυτή θα έπρεπε να θεωρείται ότι

συνάγεται, ειδικά, αν ληφθεί υπόψη και η διακήρυξη του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία δεν έχει μεν δεσμευτική ισχύ, αποτελεί ωστόσο ουσιώδες ερμηνευτικό εργαλείο, στο πλαίσιο της προασπίσεως των εγγυήσεων για τους πολίτες, οι οποίες αποτελούν μέρος της κληρονομιάς των κρατών μελών και σταθμό στην διαδικασία για την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ενωσιακό δίκαιο, διότι κωδικοποιεί και επιβεβαιώνει, όπως τόνισαν οι συντάκτες του στο προοίμιο του, ορισμένα δικαιώματα που απορρέουν από την κοινή κληρονομιά των κρατών μελών τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο²⁰⁰. Καταλήγοντας, διατύπωσε την πρόταση, ότι η πρόβλεψη στην απόφαση-πλαίσιο για την κατάργηση του ελέγχου της απαίτησης περί ύπαρξης διττού αξιοποίνου για τις εγκληματικές συμπεριφορές που απαριθμούνται σ' αυτή, δεν παραβιάζει την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» ούτε την αρχή της ισότητας και, ως εκ τούτου, είναι σύμφωνη προς το άρθρο 6, παρ. 2 της ΣΕΕ. Το ΔΕΕ, δεν ακολούθησε την ίδια πανηγυρική διατύπωση των προτάσεων του Γενικού Εισαγγελέα, για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Αναφέρθηκε περισσότερο στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, με τη σαφή, ωστόσο, μνεία, περί σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων²⁰¹. Κατέληξε, ωστόσο, στο ίδιο συμπέρασμα, περί μη προσβολής του αρ. 6 παρ. 2 της ΣΕΕ, από την απόφαση πλαίσιο και ειδικότερα από την πρόβλεψη περί κατάργησης του ελέγχου του διττού αξιοποίνου²⁰².

Στην συνέχεια, θα καταδειχθεί, μέσω της παρουσίας των κυριότερων αποφάσεων του ΔΕΕ, η στάση του Δικαστηρίου στον τομέα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μπροστά στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, στο πλαίσιο του ΕΕΣ, η οποία αρχικά, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, ιδιαιτέρως διστακτική, υπενθυμίζοντας, ότι τα εθνικά δικαστήρια, υποχρεούνται, να ερμηνεύουν το εθνικό δίκαιο με γνώμονα, κατά το μέτρο του

²⁰⁰ Σκ. 18, 72-80 των προτάσεων του Γενικού Εισαγγελέα Damaso Luiz-Zarabo Colomer στην υπόθεση ΔΕΚ C-303/05 της 12ης Σεπτεμβρίου 2006, διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο curia.europa.eu

²⁰¹ Περισσότερα για την εξεταζόμενη απόφαση βλ παραπάνω ενότητα Β.2 σελ 23

δυνατού, το γράμμα και τον σκοπό της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ²⁰³, προκειμένου να διασφαλίσουν την πλήρη αποτελεσματικότητα της²⁰⁴.

β. Η απόφαση Radu

Η πρώτη φορά²⁰⁵, μετά τη θέση σε εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας που κλήθηκε το ΔΕΕ να λάβει θέση για τη συμβατότητα του συστήματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης και των θεμελιωδών δικαιωμάτων ήταν στην υπόθεση Radu²⁰⁶.

Τα πραγματικά της υπόθεσης έχουν ως εξής: Σε βάρος του C. V. Radu, πολίτη ρουμανικής υπηκοότητας είχαν εκδοθεί τέσσερα ΕΕΣ, από διαφορετικές

²⁰² Σκ. 60 της απόφασης ΔΕΚ C-303/05, της 12ης Σεπτεμβρίου 2006

²⁰³ Για μια τελεολογική ερμηνεία της απόφασης πλαίσιο βλ επίσης και C-388/08, Leymann and Pustovarov, της 1ης Δεκεμβρίου 2008, σκ. 42, C-192/12 Melvin West, της 28ης Ιουνίου 2012, σκ. 56,

²⁰⁴ Διατακτικό της ΔΕΕ C-42/11, João Pedro Lopes Da Silva Jorge, της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, βλ όμως και προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα, σκ. 28, διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο curia.europa.eu

²⁰⁵ Στην υπόθεση I. B. με αριθμό C-306/09, της 21ης Οκτωβρίου 2010, τέθηκε πρώτη φορά το προδικαστικό ερώτημα αν έχουν τα άρθρα 3 και 4 της απόφασης-πλαίσιο την έννοια ότι αποκλείουν την εκ μέρους των δικαστικών αρχών κράτους μέλους άρνηση εκτέλεσης ΕΕΣ, όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να υποτεθεί ότι η εκτέλεσή του θα έθιγε θεμελιώδη δικαιώματα του προσώπου κατά του οποίου στρέφεται το ένταλμα αυτό, όπως τα κατοχυρώνει το άρθρο 6, παράγραφος 2, [ΕΕ]. Στην περίπτωση αυτή, το ΔΕΕ, απέφυγε να απαντήσει επί των σχετικών ερωτημάτων, με την αιτιολογία ότι ήταν τα τρίτο και τέταρτο στην σειρά ερωτήματα, και δεδομένης της απάντησης στα δύο πρώτα ερωτήματα, των οποίων η αναφορά δεν κρίνεται σκόπιμη στα πλαίσια της παρούσας ενότητας, παρήλκε η εξέταση τους. Σημαντική ωστόσο, είναι η θέση του Γενικού Εισαγγελέα, P. Vallalón, σε αυτή την υπόθεση, ο οποίος αναφέρει χαρακτηριστικά στις από 6.7.2010 προτάσεις του ότι ενώ η αμοιβαία αναγνώριση αποτελεί μέσο που ενισχύει τη συνοχή του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, είναι εξίσου βέβαιο ότι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών συνιστά προϋπόθεση που νομιμοποιεί την ύπαρξη και την ανάπτυξη του εν λόγω χώρου. Συνεχίζοντας υποστηρίζει ότι η ανάγκη να ερμηνευτεί η απόφαση-πλαίσιο υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατέστη επιτακτικότερη κατόπιν της θέσης σε ισχύ του ΧΘΔΕΕ, ενώ ενδεχόμενη νομοθετική πλημμέλεια επαρκούς διασφάλισης της προστασίας ενός θεμελιώδους δικαιώματος μπορεί και πρέπει να θεραπευτεί μέσω της ερμηνείας, χωρίς να απαιτείται η δημιουργία νέου λόγου που δικαιολογεί την μη εκτέλεση του ΕΕΣ (σκ. 43-46)

²⁰⁶ ΔΕΕ C- 396/11, Ciprian Vasile Radu, της 29ης Ιανουαρίου 2013

γερμανικές δικαστικές αρχές, για το ποινικό αδίκημα της ληστείας. Το αρμόδιο για την εκτέλεση τους Εφετείο της Κωνσταντίας διέταξε την εκτέλεση των τριών, ανέστειλε ωστόσο την εκτέλεση για το τέταρτο, μέχρι να περατωθεί η ποινική δίκη από το αρμόδιο Πλημμελειοδικείο του Μπακάου, η οποία είχε ήδη ξεκινήσει, διατηρώντας την προσωρινή κράτηση του Radu για 30 ημέρες. Το Ανώτατο Ακυρωτικό της Ρουμανίας αναίρεσε την ανωτέρω απόφαση, διέταξε την απόλυση του Radu, επιβάλλοντάς του περιοριστικά μέτρα, μεταξύ των οποίων και απαγόρευση μετακίνησης από το Δήμο του Μπακάου, όπου ο Radu είχε την κατοικία του και ανέπεμψε την υπόθεση στο Εφετείο της Κωνσταντίας. Ενώπιον του Εφετείου της Κωνσταντίας, ο Radu υποστήριξε ότι δεν μπορούσαν να εκτελεστούν τα σχετικά εντάλματα, γιατί παραβίαζαν τα θεμελιώδη δικαιώματά του, και ειδικότερα το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη, το δικαίωμά του στο τεκμήριο της αθωότητας και το δικαίωμά του στην ελευθερία, τα οποία αντλεί τόσο από τον Χάρτη όσο και από την ΕΣΔΑ, καθώς, τα επίμαχα ευρωπαϊκά εντάλματα σύλληψης εκδόθηκαν άνευ προηγούμενης κλήτευσής του και χωρίς να του εξασφαλιστεί η δυνατότητα να προσλάβει δικηγόρο ή να απολογηθεί. Περαιτέρω, υποστήριξε, ότι μολονότι ο Χάρτης και η ΕΣΔΑ δεν είχαν ενσωματωθεί στις ιδρυτικές Συνθήκες της ΕΕ, ωστόσο, δυνάμει του άρθρου 6 ΣΛΕΕ, οι ως άνω διατάξεις έχουν καταστεί διατάξεις του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης και επομένως η απόφαση-πλαίσιο 2002/584 πρέπει στο εξής να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται σύμφωνα με τον Χάρτη και με την ΕΣΔΑ. Ακόμη, υποστήριξε, ότι αφού το ανώτατο γερμανικό ακυρωτικό Δικαστήριο είχε κηρύξει αντισυνταγματικό το σχετικό νόμο που ενσωμάτωνε την απόφαση-πλαίσιο, δεν τηρούνταν η αρχή της αμοιβαιότητας. Το Εφετείο της Κωνσταντίας ανέστειλε την υπόθεση και υπέβαλλε στο ΔΕΕ προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με το αν το άρθρο 5, παρ. 1 και άρθρο 6, σε συνδυασμό με τα άρθρα 48 και 52 του Χάρτη αποτελούν πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, αν η εκτέλεση των ενταλμάτων συνιστά επέμβαση, από μέρους της δικαστικής αρχής εκτέλεσης, στην προσωπική ελευθερία, αν πρέπει η ως άνω επέμβαση να πληροί την

προϋπόθεση της αναγκαιότητας και να είναι ανάλογη προς τον σκοπό που συγκεκριμένα επιδιώκεται, αν δύναται η δικαστική αρχή του κράτους εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης να αρνηθεί την παράδοση, για τους ως άνω λόγους, χωρίς η άρνηση της να στοιχειοθετεί παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το ενωσιακό δίκαιο και αν μπορεί η δικαστική αρχή του κράτους εκτέλεσης ΕΕΣ να αρνηθεί την παράδοση στην περίπτωση παράλειψης μεταφοράς ή ελλιπούς μεταφοράς ή λόγω εσφαλμένης μεταφοράς (υπό την έννοια της μη τηρήσεως του όρου αμοιβαιότητας), χωρίς η άρνησή της να στοιχειοθετεί παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το ενωσιακό δίκαιο.

Το ΔΕΕ τονίζοντας για ακόμη μία φορά ότι σκοπός της απόφασης-πλαίσιο είναι να αντικατασταθεί το παραδοσιακό σύστημα έκδοσης μεταξύ των κρατών-μελών με ένα σύστημα το οποίο στηρίζεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, και αποβλέποντας στην επιτάχυνση και τη διευκόλυνση της δικαστικής συνεργασίας, δέχθηκε ότι, βάσει του αρ. 4α της απόφασης-πλαίσιο, ενδέχεται η προσβολή του δικαιώματος υπεράσπισης κατά την διάρκεια της ποινικής δίκης που κατέληξε στην ερήμην έκδοση καταδικαστικής απόφασης, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να συνιστά λόγο μη εκτέλεσης ΕΕΣ εκδοθέντος προς εκτέλεση ποινής. Ωστόσο, δεν μπορεί να καταγνωστεί τέτοια παραβίαση, από το γεγονός ότι εκδόθηκε ΕΕΣ για την άσκηση ποινικής δίωξης, χωρίς οι δικαστικές αρχές έκδοσης του ΕΕΣ να έχουν προηγουμένως παράσχει στον εκζητούμενο την ευχέρεια ακρόασης, καθώς, η περίπτωση αυτή δεν περιλαμβάνεται στους ρητά προβλεπόμενους στην απόφαση-πλαίσιο υποχρεωτικούς ή προαιρετικούς λόγους άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ. Έτι περαιτέρω, το Δικαστήριο έκρινε ότι τέτοια υποχρέωση ελέγχου δεν ιδρύεται για το κράτος εκτέλεσης από την τήρηση των αρ. 49 και 48 του Χάρτη, καθώς ένας τέτοιος έλεγχος *«θα υπονόμει αναπόφευκτα την ίδια την ουσία του συστήματος παράδοσης που θεσπίζει η απόφαση-πλαίσιο και, ως εκ τούτου, την πραγμάτωση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, δεδομένου ότι,*

ιδίως προκειμένου να αποτραπεί το ενδεχόμενο φυγής του ενδιαφερόμενου προσώπου, το ένταλμα σύλληψης πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένα στοιχείο αιφνιδιασμού». Τέλος, έκρινε ότι «ο Ευρωπαίος νομοθέτης μερίμνησε να εξασφαλίσει τον σεβασμό του δικαιώματος ακρόασης στο κράτος μέλος εκτέλεσης κατά τρόπον ώστε να μη διακυβεύεται η αποτελεσματικότητα του μηχανισμού του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης»²⁰⁷.

Έτσι, το ΔΕΕ, προκρίνοντας τους λόγους αποτελεσματικότητας του θεσμού του ΕΕΣ, έθεσε σε «δεύτερη μοίρα» την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, επιβεβαιώνοντας ουσιαστικά με την ως άνω απόφασή του, ότι τα δύο εμπλεκόμενα στην απόφαση κράτη-μέλη βρίσκονται σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ενώ τυχόν υπέρ του δέοντος προστασία τους θα υπονόμει την αποτελεσματικότητα του θεσμού του ΕΕΣ²⁰⁸. Στην κρινόμενη απόφαση, η στάση αυτή δεν είναι, ωστόσο, τόσο εμφανής, δεδομένου ότι τα ΕΕΣ είχαν εκδοθεί προς το σκοπό της άσκησης ποινικής δίωξης και όχι για την εκτέλεση της ποινής, οπότε ο εκζητούμενος, θα είχε στην διάθεσή του τόσο τα υπερασπιστικά δικαιώματα, όσο και το δικαίωμα ακρόασης στο κράτος έκδοσης του ΕΕΣ κατά την εκδίκαση της υπόθεσης.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε την άποψη που εξέφρασε η Γενική Εισαγγελέας Eleanor Sharpston στις σχετικές επί της υπόθεσης από 18.10.2012 προτάσεις της. Σύμφωνα με τη θέση της, δεχόμενη, κατ' αρχάς, ότι η παραβίαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του εκζητουμένου από το κράτος έκδοσης, μπορεί να αποτελέσει λόγο άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ²⁰⁹, πρότεινε την καθιέρωση ενός κριτηρίου για τον έλεγχο της παραβίασης, στηριζόμενο στη διαπίστωση αν το δικονομικό ελάττωμα ή τα δικονομικά ελαττώματα είναι τέτοιας σοβαρότητας, ώστε να καταργούν ουσιαστικά τον δίκαιο χαρακτήρα της όλης διαδικασίας, το οποίο θα εφαρμόζεται στην

²⁰⁷ Σκ. 40-41

²⁰⁸ Μιτσιλέγκας Β. Ο ελεγχος... ο.π. σελ 134-135, Τσόλκα Ο., Αμοιβαία... ο.π. ΠοινΧρ 2018 σελ 428

²⁰⁹ Σκέψη 70-73 των προτάσεων

περίπτωση ενδεχόμενης μελλοντικής παραβίασης. Για την δε περίπτωση της ήδη τελεσθείσας παραβίασης θεμελιώδους δικαιώματος η Γενική Εισαγγελέας έκανε την ακόλουθη διάκριση: προσβολές οι οποίες μπορούν να θεραπευτούν δεν δικαιολογούν άρνηση εκτέλεσης του ΕΕΣ, καθώς αυτές δεν μπορεί να υπερσχύουν του σκοπού της απόφασης-πλαίσιο, ενώ αντίθετα μόνον προσβολές που καταργούν ουσιαστικά τον δίκαιο χαρακτήρα της όλης διαδικασίας ασκούν επιρροή, σε αυτή δε την περίπτωση, πρέπει να αποδειχθεί ότι οι συνέπειές της παραβίασης, αν έχουν ήδη επέλθει, αρκούν για να αποκλειστεί κάθε ενδεχόμενο να ήταν η δίκη δίκαιη ή ότι οι συνέπειες που ήδη παρήγαγε, αν και γίνονται ακόμη αισθητές, οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα.

γ. Η απόφαση Melloni

Η αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης απασχόλησε εκ νέου το ΔΕΕ στην υπόθεση Melloni²¹⁰. Στην προκειμένη περίπτωση, την 1.10.1996 κρίθηκε νόμιμη από το Ισπανικό Ανώτατο Δικαστήριο, η παράδοση στην Ιταλία του S. Melloni, προκειμένου αυτός να δικαστεί για τις προβλεπόμενες στα δύο εντάλματα σύλληψης εγκλήματα. Ο εκζητούμενος, αφέθηκε ελεύθερος, και μετά την καταβολή εγγύησης διέφυγε και δεν εμφανίσθηκε, με αποτέλεσμα να μη καταστεί εφικτή η παράδοσή του στις ιταλικές δικαστικές αρχές. Το επόμενο έτος το αρμόδιο ιταλικό δικαστήριο, αφού αποφάσισε την επίδοση των αφορόντων τον κατηγορούμενο εγγράφων, στους δικηγόρους που ο ίδιος είχε διορίσει, δίκασε ερήμην και καταδίκασε τον Melloni σε κάθειρξη δέκα ετών για την πράξη της δόλιας πτώχευσης. Η απόφαση επικυρώθηκε από το Εφετείο, ενώ η σχετική αίτηση αναίρεσης που ασκήθηκε από τους δικηγόρους του Melloni απορρίφθηκε. Ακολούθως, εκδόθηκε το σχετικό ΕΕΣ προκειμένου να εκτελεστεί η ποινή. Ο Melloni αφού συνελήφθη εκ νέου από τις ισπανικές αρχές, εναντιώθηκε στην παράδοσή του

²¹⁰ ΔΕΕ, C- 399/11, Stefano Melloni, της 26ης Φεβρουαρίου 2013

ισχυριζόμενος, πρώτον, ότι, κατά το στάδιο της έφεσης, διόρισε άλλον δικηγόρο, εκτός των δύο συνηγόρων του οι οποίοι τον εκπροσώπησαν, ανακαλώντας την προς αυτούς δοθείσα εντολή, και ότι, παρά τη σχετική ανάκληση, οι αρμόδιες αρχές εξακολουθούσαν να απευθύνουν τις κοινοποιήσεις στους εν λόγω δύο συνηγόρους του. Δεύτερον, υποστήριξε ότι το ιταλικό δικονομικό δίκαιο δεν προβλέπει τη δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου κατά καταδικαστικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί ερήμην και ότι για τον λόγο αυτό το ΕΕΣ θα έπρεπε να εκτελεσθεί μόνο εφόσον η Ιταλία θα εγγυάτο τη δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου κατά της καταδικαστικής σε βάρος του απόφασης. Το Ανώτατο Δικαστήριο της Ισπανίας, απέρριψε τους ισχυρισμούς του και αποφάσισε την παράδοση του Melloni. Ακολούθως, ο Melloni άσκησε συνταγματική προσφυγή, επικαλούμενος παραβίαση του δικαιώματός του για δίκαιη δίκη, ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Ισπανίας, το οποίο ανέστειλε την παράδοση του Melloni και η υπόθεση παραπέμφθηκε να εκδικαστεί από την Ολομέλεια του ως άνω δικαστηρίου. Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Ισπανίας, σε Ολομέλεια, υπέβαλλε στο ΔΕΕ προδικαστικό ερώτημα αν το άρθρο 4α παρ. 1 της απόφασης-πλαίσιο έχει την έννοια ότι απαγορεύει στις εθνικές δικαστικές αρχές, στις περιπτώσεις που προσδιορίζονται στη διάταξη αυτή, να εξαρτούν την εκτέλεση ενός ΕΕΣ και παράδοσης από τον όρο ότι η σχετική καταδικαστική απόφαση υπόκειται σε αναθεώρηση, προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα υπερασπίσεως του εκζητουμένου, αν, σε καταφατική απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα, είναι το άρθρο 4α, παράγραφος 1, συμβατό με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το δικαίωμα στην αποτελεσματική δικαστική προστασία και σε δίκαιη δίκη και σε καταφατική απάντηση στο δεύτερο ερώτημα, αν παρέχει το άρθρο 53 του ΧΘΔΕΕ, ερμηνευόμενο συστηματικά σε συνάρτηση με τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται από τα άρθρα του 47 και 48, τη δυνατότητα σε κράτος μέλος να εξαρτήσει την παράδοση ερήμην καταδικασθέντος προσώπου από τον όρο ότι η καταδικαστική απόφαση υπόκειται σε αναθεώρηση στο κράτος που ζητεί την έκδοση, αναγνωρίζοντας

έτσι στα δικαιώματα αυτά υψηλότερο επίπεδο προστασίας από εκείνο που προβλέπει το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να αποφευχθεί μία ερμηνεία που θα περιόριζε ή θα έθιγε θεμελιώδες δικαίωμα αναγνωριζόμενο από το Σύνταγμα του οικείου κράτους μέλους.

Το ΔΕΕ, σύμφωνα και με την προηγούμενη νομολογία του στην υπόθεση *Radu*, υιοθέτησε μια τελεολογική ερμηνεία της απόφασης-πλαίσιο, οριοθέτησε το πεδίο εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης και τόνισε ότι τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα να εκτελούν τα ΕΕΣ. Ακολουθώντας δε, μια γραμματική ερμηνεία του αρ. 4α της απόφασης-πλαίσιο, επιβεβαίωσε ότι αυτό το άρθρο ουσιαστικά καταργεί τη διακριτική ευχέρεια της δικαστικής αρχής εκτέλεσης του ΕΕΣ, η οποία πρέπει να στηριχθεί στις πληροφορίες που περιέχονται σ' αυτό και υποχρεούται να το εκτελέσει όταν σ' αυτό αναφέρεται, κατ' ουσίαν, είτε ότι ο εκζητούμενος, αφού του επιδόθηκε η απόφαση και του γνωστοποιήθηκε ρητά το δικαίωμά του για νέα εξέταση της υπόθεσής του, δήλωσε ρητά ότι δεν αμφισβητεί την απόφαση ή δεν ζήτησε τη διεξαγωγή νέας δίκης εντός της ταχθείσας προθεσμίας, είτε ότι η απόφαση δεν του επεδόθη προσωπικά αλλά θα του επιδοθεί προσωπικά αμελλητί μετά την παράδοση, οπότε αυτός θα ενημερωθεί επίσης για το δικαίωμά του να δικαστεί εκ νέου καθώς και για την προθεσμία εντός της οποίας θα πρέπει να ζητήσει τη διεξαγωγή της νέας αυτής δίκης ή επανεξέτασης, οι δε υποθετικές περιπτώσεις, όπου η δικαστική αρχή εκτέλεσης μπορεί να αρνηθεί την εκτέλεση ΕΕΣ εκδοθέντος προς εκτέλεση αποφάσεως εκδοθείσας ερήμην προβλέπονται εξαντλητικώς²¹¹. Ακολούθως το ΔΕΕ δέχθηκε ότι, ναι μεν το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται αυτοπροσώπως στη δίκη συνιστά ουσιώδες στοιχείο του δικαιώματος για δίκαιη δίκη, εντούτοις το δικαίωμα αυτό δεν είναι απόλυτο, και δεν στοιχειοθετείται προσβολή του δικαιώματος όταν ο ίδιος ο κατηγορούμενος δεν παρέστη αυτοπροσώπως, αφ' ης στιγμής ενημερώθηκε σχετικά με τον χρόνο και τον τόπο της διεξαγωγής της ή την υπεράσπισή του

²¹¹ Σκ. 41-46 της απόφασης

ανέλαβε δικηγόρος στον οποίον ο ίδιος έδωσε σχετική εντολή²¹². Έτσι κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 4α, παράγραφος 1, της απόφασης-πλαίσιο 2002/584 δεν προσβάλλει το δικαίωμα για αποτελεσματική προσφυγή και δίκαιη δίκη, ούτε τα διασφαλιζόμενα αντιστοίχως από τα άρθρα 47 και 48, παράγραφος 2, του ΧΘΔΕΕ δικαιώματα άμυνας. Τέλος, στην εξεταζόμενη απόφαση, το ΔΕΕ, απαντώντας στο τρίτο ερώτημα, αρχικά ερμήνευσε το αρ. 53 του Χάρτη υπό το πρίσμα της αρχής της υπεροχής, της ενότητας και της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης. Ειδικότερα, έκρινε ότι μια ερμηνεία του αρ. 53 με την οποία θα παρεχόταν εν γένει σε κράτος μέλος η δυνατότητα να εφαρμόσει τον διασφαλιζόμενο από το Σύνταγμά του βαθμό προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, οσάκις είναι υψηλότερος από εκείνον του Χάρτη, και να τον αντιτάξει ενδεχομένως στην εφαρμογή διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, είναι ασύμβατη με την αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου²¹³, και ως εκ τούτου, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 4α, παράγραφος 1, της απόφασης-πλαίσιο 2002/584 δεν παρέχει στα κράτη μέλη την ευχέρεια να αρνούνται την εκτέλεση ΕΕΣ, οσάκις ο εκζητούμενος εμπίπτει σε μια από τις τέσσερις υποθετικές περιπτώσεις-εξαιρέσεις, οι οποίες προβλέπονται με την ανωτέρω διάταξη.

Η λύση αυτή που έδωσε το ΔΕΕ, διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα του ενωσιακού δικαίου, καθώς, οποιαδήποτε αντίθετη κρίση, θα διακινδύνευε την αποτελεσματικότητα του ίδιου του θεσμού του ΕΕΣ, ως του πρώτου νομικού εργαλείου, στα πλαίσια της αμοιβαίας αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις. Το ΔΕΕ, για μια ακόμη φορά, διακήρυξε την υπεροχή του ενωσιακού δικαίου, έναντι του εθνικού δικαίου των κρατών μελών, ακόμα και των συνταγματικών προβλέψεων, αναγνωρίζοντας ότι ακόμα και το δευτερογενές ενωσιακό δίκαιο, και στην προκειμένη περίπτωση, η απόφαση πλαίσιο για το ΕΕΣ παρέχει επαρκείς εγγυήσεις για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Περαιτέρω, αφαιρέθηκε από τα κράτη μέλη,

²¹² Σκ. 49-53

οποιαδήποτε δυνατότητα ελέγχου τυχόν παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου. Το πρόβλημα ανακύπτει, ωστόσο, από τη διατύπωση του αρ. 53 του ΧΘΔΕΕ, από το οποίο προκύπτει ότι το ενωσιακό δίκαιο παρέχει προστασία των δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, αλλά δεν μπορεί να ερμηνεύεται με τέτοιο τρόπο ώστε να περιορίζει ή να θίγει την προστασία που παρέχεται και, μεταξύ άλλων, από τα Συντάγματα των κρατών-μελών. Έτσι από το αρ. 53 προκύπτει ότι παρέχεται ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας²¹⁴, αναγνωρίζοντας ο ενωσιακός νομοθέτης, ότι μπορεί τα συντάγματα των κρατών-μελών, σε μερικές περιπτώσεις, να παρέχουν μεγαλύτερο βαθμό προστασίας. Αντίθετα, στην υπόθεση Melloni, η ως άνω διάταξη ερμηνεύεται από την αντίστροφη, και εσφαλμένη, πλευρά, ότι δηλαδή η ΕΕ παρέχει έναν υψηλό βαθμό προστασίας, η οποία δεν μπορεί να τίθεται υπό αμφισβήτηση από τα κράτη-μέλη, καθώς θέτει σε κίνδυνο την αμοιβαία αναγνώριση και αμοιβαία εμπιστοσύνη και την αποτελεσματικότητα του θεσμού του ΕΕΣ. Μια τέτοια απομείωση, ωστόσο, της παρεχόμενης από το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών προστασίας, μπορεί μόνο να οδηγήσει σε περαιτέρω συγκρούσεις των συνταγματικών προβλέψεων των κρατών μελών, με το ενωσιακό δίκαιο²¹⁵.

Περαιτέρω, στην κρινόμενη υπόθεση, ανέκυψε το ζήτημα της συμβατότητας του αρ. 4α της απόφασης πλαίσιο με τις διατάξεις περί δίκαιης δίκης, που προβλέπονται τόσο στην ΣΕΕ, στον ΧΘΔΕΕ και στην ΕΣΔΑ. Με την υιοθετηθείσα στάση, το ΔΕΕ κρίνοντας ότι το αρ. 4α της απόφασης πλαίσιο είναι σύμφωνο με τις διατάξεις των αρ. 47 και 48 του ΧΘΔΕΕ και ερμηνεύοντας τα θεμελιώδη δικαιώματα στενά, δεν αφήνει περιθώρια επίκλησης εθνικών

²¹³ Σκ 56-58

²¹⁴ Βλ και Τόγιας Στ., Η επίδραση της πρόσφατης νομολογίας του ΔΕΕ στο δικαίωμα υπερασπίσεως, (Με αφορμή τις υποθέσεις Radu, Melloni και Spasic), ΠοινΧρ 2017 σελ 328 επ.

²¹⁵ Leczykiewicz Dorota, Melloni and the future of constitutional conflict in the EU, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://eutopialaw.com/2013/05/23/melloni-and-the-future-of-constitutional-conflict-in-the-eu/>

διατάξεων που επιβάλλουν πρόσθετες προϋποθέσεις προστασίας που δεν προβλέπονται από την απόφαση-πλαίσιο.

δ. Οι συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Aranyosi και Căldăraru

Ακόμα μια σημαντική απόφαση του ΔΕΕ, αν όχι η σημαντικότερη, στο ζήτημα της συμβατότητας της αμοιβαίας εμπιστοσύνης με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι η απόφαση που εξέδωσε το τμήμα μείζονος σύνθεσης επί των συνεκδικασθεισών υποθέσεων Aranyosi και Căldăraru²¹⁶. Στην προκειμένη περίπτωση κατά του Ούγγρου πολίτη Aranyosi και κατοίκου Γερμανίας είχαν εκδοθεί δύο ευρωπαϊκά εντάλματα σύλληψης με σκοπό την άσκηση ποινικής δίωξης στην Ουγγαρία. Η αρμόδια γερμανική δικαστική αρχή, αναφερόμενη στις συνθήκες κράτησης σε ορισμένα ουγγρικά σωφρονιστικά καταστήματα οι οποίες δεν πληρούσαν τα ελάχιστα ευρωπαϊκά πρότυπα, λόγω του υπερπληθυσμού των εγκλείστων στις φυλακές της, ζήτησε πληροφορίες από την αντίστοιχη ουγγρική αρχή, και συγκεκριμένα να της γνωρίσει σε ποιο κατάστημα επρόκειτο να φυλακισθεί ο εκζητούμενος σε περίπτωση παράδοσής του. Η ουγγρική δικαστική αρχή απάντησε ότι το ουγγρικό δίκαιο προβλέπει για τα συγκεκριμένα αδικήματα ελαφρύτερες της στερητικής της ελευθερίας ποινές και επομένως δεν είναι σίγουρη η κράτηση του, τονίζοντας ότι το ουγγρικό δίκαιο αντίστοιχες εγγυήσεις οι οποίες στηρίζονται στις ευρωπαϊκές αξίες. Αντίστοιχα στην περίπτωση του Căldăraru, ο οποίος ήταν Ρουμάνος υπήκοος, κατόπιν αμετάκλητης απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου της Βαρσοβίας, με την οποία αυτός καταδικάστηκε σε, μεταξύ άλλων, στερητική της ελευθερίας ποινή ενός έτους εκδόθηκε ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης. Με δεδομένο μια σειρά καταδικαστικών αποφάσεων του ΕΔΔΑ σε βάρος της Ρουμανίας, για παραβίαση του αρ. 3 της ΕΣΔΑ, εξαιτίας του εγκλεισμού των προσφευγόντων σε κελιά υπερβολικά μικρά και συνωστισμένα, ρυπαρά, χωρίς

²¹⁶ ΔΕΕ, Pál Aranyosi (C- 404/15) και Robert Căldăraru (C- 659/15 PPU) της 5ης Απριλίου 2016

θέρμανση και ζεστό νερό, αλλά και της σχετικής έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, η αρμόδια δικαστική αρχή της Βρέμης, ανέστειλε τη διαδικασία παράδοσης, αφού και η αρμόδια δικαστική αρχή της Ρουμανίας, δεν μπορούσε να προσδιορίσει το σωφρονιστικό κατάστημα στο οποίο ο Căldărașu θα εξέτιε την ποινή του. Η δικαστική αρχή της Βρέμης, η οποία ήταν αρμόδια για την εκτέλεση των ως άνω ΕΕΣ απηύθυνε, και στις δύο περιπτώσεις, στο ΔΕΕ προδικαστικό ερώτημα για να διευκρινισθεί αν το άρθρο 1 παρ. 3, της απόφασης-πλαίσιο έχει την έννοια ότι, οσάκις υφίστανται σοβαρά στοιχεία τα οποία μαρτυρούν ότι οι συνθήκες κράτησης στο κράτος μέλος έκδοσης του ΕΕΣ, δεν συνάδουν προς τα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως προς το άρθρο 4 του ΧΘΔΕΕ, η δικαστική αρχή εκτέλεσης δύναται ή οφείλει να αρνηθεί την εκτέλεση ΕΕΣ, εκδοθέντος κατά προσώπου προς τον σκοπό της άσκησης ποινικών διώξεων ή προς εκτέλεση στερητικής της ελευθερίας ποινής, ή αν δύναται ή οφείλει να εξαρτήσει την παράδοση του προσώπου αυτού από τη λήψη από το κράτος μέλος έκδοσης πληροφοριών, δυνάμενων να παράσχουν εγγυήσεις ως προς τη συμμόρφωση των συνθηκών αυτών με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Περαιτέρω, ζητεί να διευκρινισθεί αν τα άρθρα 5 και 6 παρ. 1, της απόφασης-πλαίσιο έχουν την έννοια ότι τέτοιου είδους πληροφορίες μπορούν να παρέχονται από τη δικαστική αρχή του κράτους-μέλους έκδοσης ή αν η παροχή των πληροφοριών αυτών εμπίπτει στο σύστημα κατανομής αρμοδιοτήτων το οποίο ισχύει στο κράτος-μέλος αυτό.

Το ΔΕΕ, λόγω της συνάφειας μεταξύ των ως άνω υποθέσεων, αποφάσισε να τις συνεκδικάσει και κατέληξε στην κρίση ότι τα άρθρα 1§3, 5 και 6§ 1 της απόφασης-πλαίσιο έχουν την έννοια ότι, εφόσον υπάρχουν αντικειμενικά, αξιόπιστα, συγκεκριμένα και δεόντως ενημερωμένα στοιχεία τα οποία μαρτυρούν την ύπαρξη είτε συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών είτε πλημμελειών που επηρεάζουν ορισμένες ομάδες προσώπων ή ακόμη ορισμένα κέντρα κράτησης όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης στο κράτος-μέλος

έκδοσης, η δικαστική αρχή εκτέλεσης οφείλει να εκτιμήσει, συγκεκριμένα και με ακρίβεια, αν συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι το πρόσωπο εις βάρος του οποίου έχει εκδοθεί ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης με σκοπό την άσκηση ποινικών διώξεων ή την εκτέλεση στερητικής της ελευθερίας ποινής θα διατρέξει, λόγω των συνθηκών κράτησής του στο κράτος μέλος έκδοσης, πραγματικό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 4 του ΧΘΔΕΕ σε περίπτωση παράδοσής του στο εν λόγω κράτος-μέλος. Προς τον σκοπό αυτό, οφείλει να ζητήσει την προσκόμιση συμπληρωματικών πληροφοριών από την δικαστική αρχή έκδοσης, η οποία, αφού λάβει, εφόσον παραστεί ανάγκη, τη συνδρομή της κεντρικής αρχής ή μιας εκ των κεντρικών αρχών του κράτους-μέλους έκδοσης, κατά την έννοια του άρθρου 7 της απόφασης-πλαίσιο, οφείλει να διαβιβάσει τις πληροφορίες αυτές εντός της προθεσμίας που τάσσεται σε τέτοιο αίτημα. Η δικαστική αρχή εκτέλεσης οφείλει να αναβάλει την απόφασή της περί της παράδοσης του οικείου προσώπου έως ότου παραλάβει τις συμπληρωματικές πληροφορίες βάσει των οποίων μπορεί να αποκλείσει την ύπαρξη ενός τέτοιου κινδύνου. Εάν η ύπαρξη τέτοιου κινδύνου δεν μπορεί να αποκλειστεί εντός εύλογης προθεσμίας, η εν λόγω αρχή οφείλει να αποφασίσει εάν πρέπει να θέσει τέρμα στη διαδικασία παράδοσης²¹⁷.

Η απόφαση αυτή του ΔΕΕ αποτελεί σταθμό στην νομολογία του Δικαστηρίου για την στάθμιση της αμοιβαίας αναγνώρισης και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς για πρώτη φορά, εισάγεται περιορισμός στην πρώτη, όταν μέσω της εφαρμογής της, ελλοχεύει ο κίνδυνος προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων, και ειδικότερα υπό την μορφή της απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ενόψει των συνθηκών κράτησης ενός προσώπου, που θεμελιώνεται στο αρ. 4 του ΧΘΔΕΕ και αντίστοιχα στο αρ. 3 της ΕΣΔΑ. Ωστόσο, αν απομακρυνθεί κανείς από το συμπέρασμα της απόφασης, και παρακολουθήσει τον δικανικό συλλογισμό του Δικαστηρίου, μπορεί να

²¹⁷ Σκ. 104 της απόφασης

παρατηρήσει ότι το ΔΕΕ, μάλλον με διστακτικότητα, κατέληξε στο ως άνω συμπέρασμα²¹⁸. Ειδικότερα, το ΔΕΕ, αρχικά επανέφερε την σημασία της αμοιβαίας αναγνώρισης όπως είχε εμφατικά αναφερθεί στην προηγούμενη νομολογία του²¹⁹, αλλά και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών-μελών ότι τα εθνικά νομικά τους συστήματα μπορούν να παράσχουν την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων με ισοδύναμο και αποτελεσματικό τρόπο²²⁰. Τόνισε δε, για μια ακόμη φορά, ότι τα ΕΕΣ πρέπει να εκτελούνται²²¹, ενώ η άρνηση της δικαστικής αρχής εκτέλεσης πρέπει να περιορίζεται στις «εξαντλητικώς απαριθμούμενες περιπτώσεις» των αρ. 3 και 4 της απόφασης-πλαίσιο. Ακολουθώντας, αναφερόμενο στην γνωμοδότηση του περί προσχωρήσεως της ΕΕ στην ΕΣΔΑ²²², δέχθηκε ότι χωρούν περιορισμοί των αρχών της αμοιβαίας αναγνώρισης και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών «υπό εξαιρετικές περιστάσεις» και ότι τέτοιος περιορισμός μπορεί να προκύψει και στο πλαίσιο εφαρμογής του ΕΕΣ. Τόνισε δε, τον απόλυτο χαρακτήρα της απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, και ότι αυτή επιβάλλεται, όπως προκύπτει από το άρθρο 51§1 του ΧΘΔΕΕ, στα κράτη μέλη και, ως εκ τούτου, στα δικαιοδοτικά τους όργανα, όταν αυτά θέτουν σε εφαρμογή το δίκαιο της Ένωσης. Στη συνέχεια, έδωσε οδηγίες ως προς τη διαδικασία ελέγχου ενδεχόμενης παραβίασης του αρ. 4 του ΧΘΔΕΕ. Ειδικότερα, διέκρινε δύο στάδια ελέγχου: αρχικά, τη διενέργεια ενός γενικού έλεγχου, που αφορά τις συνθήκες κράτησης στο κράτος-μέλος έκδοσης του εντάλματος και στην συνέχεια ενός ειδικού, ώστε να διαπιστωθεί αν ο συγκεκριμένος εκζητούμενος θα διατρέξει πραγματικό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης. Έκρινε, δηλαδή, στα πλαίσια του γενικού ελέγχου, ότι τυχόν παραδοχή κινδύνου παραβίασης, θα πρέπει να στηρίζεται σε αντικειμενικά,

²¹⁸ Μιτσιλέγκας Β., Ο έλεγχος... ο.π. σελ 149, 151

²¹⁹ Σκ 75

²²⁰ Σκ.77

²²¹ Σκ. 80

²²² Γνωμοδότηση 2/13 της 18ης Δεκεμβρίου 2014, σκ. 191

αξιόπιστα, συγκεκριμένα και δεόντως ενημερωμένα στοιχεία²²³ που μπορεί να προκύπτουν, από διεθνείς δικαστικές αποφάσεις, όπως είναι οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ, από δικαστικές αποφάσεις του κράτους-μέλους έκδοσης του ΕΕΣ, καθώς και από αποφάσεις, εκθέσεις και λοιπά έγγραφα καταρτιζόμενα από όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης ή όργανα εντός του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, μη απαριθμούμενων, ωστόσο, των ως άνω πηγών περιοριστικά, παρέχοντας στην δικαστική αρχή εκτέλεσης ένα ευρύ φάσμα αποδεικτικών πηγών²²⁴. Εντούτοις, η διαπίστωση κινδύνου παραβίασης της απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, δεν αποτελεί άνευ ετέρου λόγο άρνησης της εκτέλεσης του ΕΕΣ, αλλά η εκτέλεσή του αναβάλλεται, ώστε να διενεργηθεί ο ειδικός έλεγχος, δηλαδή, να διερευνηθεί αν συντρέχουν *σοβαροί* και *αποδεδειγμένοι* λόγοι να θεωρηθεί ότι, κατόπιν της παράδοσής του εκζητουμένου στο κράτος-μέλος έκδοσης, αυτός θα διατρέξει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση²²⁵. Προκειμένου να επιτευχθεί ο ειδικός αυτός έλεγχος, πρέπει να αναπτυχθεί μια επικοινωνία μεταξύ του κράτους-μέλους έκδοσης και του κράτους-μέλους εκτέλεσης, για την παροχή απαραίτητων συμπληρωματικών πληροφοριών, κατ' άρθρο 15 της απόφασης-πλαίσιο, εντός των τιθέμενων χρονικών ορίων, και πάντα χωρίς η κράτηση να είναι «υπερβολική»²²⁶ και με σεβασμό στο τεκμήριο αθωότητας (αρ. 48 του ΧΘΔΕΕ)²²⁷, αλλά και της αρχής της αναλογικότητας (αρ. 52§1ΧΘΔΕΕ)²²⁸.

²²³ Σκ. 89

²²⁴ Μιτσιλέγκας Β., Ο έλεγχος... ο.π. σελ 150

²²⁵ Σκ. 94

²²⁶ Βλ σχετικά και ΔΕΕ, C-237/15 PPU, Francis Lanigan της 16ης Ιουλίου 2015, όπου κρίθηκε ότι «Το αρ. 12 της απόφασης-πλαίσιο, σε συνδυασμό με το αρ. 17 αυτής και υπό το πρίσμα του αρ. 6 του ΧΘΔΕΕ, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται, στην κατάσταση αυτή, στη συνέχιση της κρατήσεως του καταζητούμενου, σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους εκτέλεσης, ακόμα και αν η συνολική διάρκεια της περιόδου κράτησης υπερβαίνει τις προθεσμίες αυτές, καθόσον η διάρκεια αυτή δεν είναι υπερβολική λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών της διαδικασίας που διεξήχθη στο πλαίσιο της υπόθεσης της κύριας δίκης, όπερ απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει»

²²⁷ Σκ 100

²²⁸ Σκ 101

Τελικά, αν ο κίνδυνος παραβίασης δεν μπορεί να αποκλειστεί εντός εύλογης προθεσμίας η δικαστική αρχή του κράτους εκτέλεσης αποφασίζει αν θα θέσει τέρμα στη διαδικασία παράδοσης, ενώ μπορεί να συνδυάσει την προσωρινή απόλυση του εκζητουμένου, με κάθε μέτρο που κρίνει αναγκαίο, ώστε να αποφευχθεί η διαφυγή του και να διασφαλίσει ότι εξακολουθούν να συντρέχουν οι αναγκαίες ουσιαστικές προϋποθέσεις για την παράδοσή του, δεν έχει ληφθεί καμία οριστική απόφαση για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.

Η σημαντικότερη, όμως, καινοτομία που εισάγεται με την απόφαση αυτή συγκριτικά με την ήδη διαμορφωθείσα νομολογία του ΔΕΕ, η οποία ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την αποτελεσματική παράδοση των εκζητουμένων, είναι ότι καθίσταται πλέον σαφής η υποχώρηση της αρχής της εμπιστοσύνης έναντι των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η αμοιβαία εμπιστοσύνη, δεν ισχύει πλέον αφηρημένα, αλλά πρέπει να ελέγχεται δυνάμει εμπειρικών δεδομένων²²⁹, το οποία μπορεί να προέρχονται είτε από καταδικαστικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ, είτε από εκθέσεις των οργάνων της ΕΕ. Για πρώτη φορά αναγνωρίζεται ότι το τεκμήριο της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, το οποίο που βασίζεται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι όλα τα κράτη-μέλη είναι υψηλά συμβαλλόμενα μέρη της ΕΣΔΑ, δεν είναι αμάχητο. Με τον τρόπο αυτό επιτρέπεται στο κράτος-μέλος εκτέλεσης του ΕΕΣ, να αμφισβητήσει και να ελέγξει το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο κράτος-μέλος έκδοσης, παραμερίζοντας, έστω και σε εξαιρετικές περιπτώσεις, την αμοιβαία αναγνώριση και κυρίως την αμοιβαία εμπιστοσύνη για το ότι τα συμβαλλόμενα κράτη μέλη παρέχουν έναν αποτελεσματικό και ανάλογο βαθμό προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός της επικράτειας τους. Έτσι, πλέον, όριο στην αμοιβαία

²²⁹ Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ σε ποινικές υποθέσεις: Η προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ενωσιακό δίκαιο και η σημασία της για τον Έλληνα εφαρμοστή του δικαίου, ΠοινΧρ2017 σελ 564

αναγνώριση και αμοιβαία εμπιστοσύνη, αποτελεί η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων²³⁰.

Αξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι στην κρινόμενη υπόθεση το ΔΕΕ, δεν αποφάνθηκε για το ρόλο των διασφαλίσεων, εκ μέρους του κράτους-μέλους έκδοσης, στη διαδικασία παράδοσης, καθώς το ζήτημα αυτό τέθηκε ρητά ενώπιον του με το δεύτερο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε η γερμανική δικαστική αρχή²³¹. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό έχει μεγάλη πρακτική σημασία, καθώς από τα δικαστήρια ορισμένων κρατών-μελών, απαιτούνται διασφαλίσεις ως προς τις συνθήκες κράτησης που επικρατούν σε άλλα κράτη-μέλη και έχουν αρνηθεί την παράδοση του εκζητουμένου, όπου δεν κρίθηκαν οι παρασχεθείσες εγγυήσεις ικανοποιητικές²³².

Τέλος, αξίζει να αναφερθούμε και στις απόψεις του Γενικού Εισαγγελέα, ο οποίος αφήνει ανέπαφη την αμοιβαία εμπιστοσύνη, αναγνωρίζοντας στην δικαστική αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ, την υποχρέωση να διεξάγει έναν έλεγχο αναλογικότητας²³³. Περαιτέρω, διατήρησε την προηγούμενη θέση του ΔΕΕ, ότι το αρ. 1§3 της απόφασης πλαίσιο δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο άρνησης της εκτέλεσης του από την δικαστική αρχή εκτέλεσης, καθώς, σύμφωνα με την άποψή του θα διακυβεύονταν η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης. Πρότεινε, λοιπόν, τη λύση του ελέγχου της αναλογικότητας, όπως αυτή βρίσκει εφαρμογή κατά την εξειδίκευση της ποινής, τόσο στο στάδιο της στάδιο επιβολής της όσο

²³⁰ Bovend'Eerd, K., 2016. The Joined Cases Aranyosi and Căldăraru: A New Limit to the Mutual Trust Presumption in the Area of Freedom, Security, and Justice?. *Utrecht Journal of International and European Law*, 32(83), pp.112–121, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.utrechtjournal.org/articles/10.5334/ujel.337/>

²³¹ Το δεύτερο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος είχε αυτολεξεί ως εξής: «Πρέπει το άρθρο 5 και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως-πλαισίου, να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι η δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος είναι εξουσιοδοτημένη να παράσχει εγγυήσεις ως προς την εξασφάλιση συγκεκριμένων συνθηκών κράτησης ή πρέπει το ζήτημα της παροχής εγγυήσεων να ρυθμίζεται με βάση το σύστημα κατανομής αρμοδιοτήτων το οποίο ισχύει στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος;»

²³² Μιτσιλέγκας Β. Ο έλεγχος... ο.π. σελ 151 με παραπομπές στην υποσημείωση 123.

²³³ Αναγνωσταράς Γ., Θεμελιώδη Δικαιώματα και ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: ο έμμεσος διάλογος του Δικαστηρίου της ΕΕ με το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο, ΕφημΔΔ 5/2016 σελ 577

στο στάδιο εκτέλεσής της²³⁴, ο έλεγχος δε αυτός πρέπει να διενεργείται, σύμφωνα με τη θέση του Γενικού Εισαγγελέα, από το κράτος έκδοσης του ΕΕΣ, ενώ το κράτος-μέλος εκτέλεσης μπορεί και πρέπει να ζητήσει πληροφορίες που του παρέχουν τη δυνατότητα να εκτιμήσει, με βάση τις συγκεκριμένες περιστάσεις εκάστης υπόθεσης, αν η παράδοση του καταζητούμενου προσώπου ενδέχεται να το εκθέσει σε δυσανάλογες συνθήκες κράτησης, χωρίς ωστόσο να παίρνει θέση, για το ενδεχόμενο που το κράτος εκτέλεσης διαπιστώνει ενδεχόμενη παραβίαση του αρ. 4 του ΧΘΔΕΕ, έστω και υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας. Τέλος, ο Γενικός Εισαγγελέας, πρότεινε επί του θέματος των διαβεβαιώσεων, στο οποίο όπως προαναφέρθηκε το ΔΕΕ δεν πήρε θέση, ότι απόκειται στο κράτος μέλος έκδοσης του ΕΕΣ, «σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 6 ΣΕΕ και τα καθήκοντα που υπέχει βάσει των αρχών της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της καλόπιστης συνεργασίας, να λαμβάνει το σύνολο των αναγκαίων μέτρων, συμπεριλαμβανομένων των μεταρρυθμίσεων που επιβάλλονται από απόψεως ποινικής πολιτικής, ώστε το πρόσωπο το οποίο παραδίδεται να εκτίσει την ποινή του υπό συνθήκες σεβόμενες τα θεμελιώδη δικαιώματά του και να μπορεί να κάνει χρήση του συνόλου των μέσων ένδικης προστασίας για να υπερασπισθεί τις ατομικές του ελευθερίες»²³⁵

ε. Η απόφαση L.M (C-216/2018)

Την πρώτη διάρρηξη στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, που επήλθε με την απόφαση Aranyosi και Căldăraru, ακολούθησε η απόφαση L.M²³⁶. Στην προκειμένη περίπτωση, οι πολωνικές δικαστικές αρχές εξέδωσαν σε βάρος του L.M. τρία ΕΕΣ για την άσκηση ποινικής δίωξης για την πράξη της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών. Τον Μάιο του 2017, ο L.M.

²³⁴ Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Υ.Βοτ, επί των υποθέσεων C-404/15 και C-659/15 PPU, σκ.133-149

²³⁵ Βλ σκ. 183, των Προτάσεων του Γενικού Εισαγγελέα Υ.Βοτ, επί των υποθέσεων C-404/15 και C-659/15 PPU

²³⁶ ΔΕΕ, L.M., C-216/2018, της 25ης Ιουλίου 2018

συνελήφθη στην Ιρλανδία βάσει αυτών των ΕΕΣ και προσήχθη ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Ιρλανδίας. Ενημέρωσε το δικαστήριο ότι δεν συναινεί στην παράδοσή του στις πολωνικές δικαστικές αρχές και προβάλλοντας ότι αυτή θα τον εξέθετε σε πραγματικό κίνδυνο κατάφωρης στέρησης δικαστικής προστασίας, κατά παράβαση του αρ. 6 της ΕΣΔΑ, καθώς οι πρόσφατες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις του δικαστικού συστήματος στη Δημοκρατία της Πολωνίας²³⁷, οι οποίες, κατά τους ισχυρισμούς του υπονομεύουν ουσιωδώς την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και την αποτελεσματικότητα του θεσμού του ΕΕΣ, του στερούν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Στήριξε δε τον ισχυρισμό του ιδίως στην αιτιολογημένη πρόταση, που υποβλήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 20 Δεκεμβρίου 2017, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ.1 της ΣΕΕ.

Το Ανώτατο Δικαστήριο της Ιρλανδίας, ενόψει της προαναφερθείσας πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θεώρησε ότι αποδείχθηκε ότι οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Πολωνία συνιστούν παραβίαση του κράτους δικαίου, καθώς δεν διασφαλίζεται πλέον η ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας. Ζήτησε, συνεπώς, από το ΔΕΕ να διαπιστώσει εάν, το άρθρο 1§3, της απόφασης-πλαίσιο, έχει την έννοια ότι, εφόσον η δικαστική αρχή

²³⁷ Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αφορούσαν κυρίως: α) την τροποποίηση του συνταγματικώς κατοχυρωμένου ρόλου του Εθνικού Συμβουλίου Δικαιοσύνης να προασπίζεται την ανεξαρτησία των δικαστηρίων, σε συνδυασμό με τους παράνομους διορισμούς στο Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικό Δικαστήριο) από την Πολωνική Κυβέρνηση και με την άρνηση της τελευταίας να δημοσιεύσει ορισμένες αποφάσεις, β) το γεγονός ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης είναι πλέον ο γενικός εισαγγελέας, ότι έχει πλέον την εξουσία να ασκεί ενεργό ρόλο στις ποινικές διώξεις, και ότι ασκεί πειθαρχική εξουσία έναντι των προέδρων των δικαστηρίων, στοιχείο που λειτουργεί ενδεχομένως εκφοβιστικά για τους τελευταίους, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται σοβαρά η ορθή απονομή της δικαιοσύνης, γ) το γεγονός ότι το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο) επηρεάζεται από τις αναγκαστικές συνταξιοδοτήσεις και από τους διορισμούς που πρόκειται να γίνουν, και το γεγονός ότι θα κυριαρχήσουν στη νέα σύνθεση του Εθνικού Δικαστικού Συμβουλίου οι πολιτικοί διορισμοί, και δ) το γεγονός ότι η ακεραιότητα και η αποτελεσματικότητα του Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικού Δικαστηρίου) έχουν σοβαρά διαταραχθεί, καθώς δεν υπάρχει καμία εγγύηση ότι οι νόμοι στην Πολωνία θα συνάδουν προς το Πολωνικό Σύνταγμα, στοιχείο που αρκεί αφ' εαυτού για να επηρεάσει σημαντικά το σύνολο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης.

εκτέλεσης που καλείται να αποφασίσει για την παράδοση του εκζητουμένου για την άσκηση ποινικής δίωξης, έχει στη διάθεσή της στοιχεία, όπως αυτά που περιλαμβάνονται σε αιτιολογημένη πρόταση της Επιτροπής η οποία διατυπώθηκε κατ' εφαρμογήν του αρ. 7§ 1 ΣΕΕ, τα οποία συντείνουν στην ύπαρξη πραγματικού κινδύνου προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 εδ. β' του ΧΘΔΕΕ, λόγω συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών, όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας του κράτους-μέλους έκδοσης του ΕΕΣ, η εν λόγω δικαστική αρχή οφείλει να διερευνά, με συγκεκριμένο και ακριβή τρόπο, εάν συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι για να θεωρηθεί ότι ο εκζητούμενος θα διατρέξει τέτοιο κίνδυνο σε περίπτωση παράδοσής του στο κράτος μέλος έκδοσης. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ζητήθηκε από το Δικαστήριο να διευκρινίσει τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ένας τέτοιου είδους έλεγχος.

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι το αρ. 1§3 της απόφασης πλαίσιο πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, όταν η δικαστική αρχή εκτέλεσης έχει στοιχεία που δείχνουν ότι υπάρχει πραγματικός κίνδυνος παραβίασης του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, όπως αυτά που περιλαμβάνονται σε αιτιολογημένη πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία διατυπώθηκε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 7§1 της ΣΕΕ, τα οποία συντείνουν στην ύπαρξη πραγματικού κινδύνου προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, που κατοχυρώνεται στο αρ. 47 εδ. β' του ΧΘΔΕΕ, λόγω συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος, η εν λόγω δικαστική αρχή οφείλει να διερευνήσει, με συγκεκριμένο και ακριβή τρόπο, εάν, λαμβανομένης υπόψη της προσωπικής κατάστασης του προσώπου, της φύσης του αδικήματος για το οποίο διώκεται, του πραγματικού πλαισίου που αποτέλεσε τη βάση για την έκδοση του ΕΕΣ, καθώς και των πληροφοριών που προσκόμισε το κράτος μέλος έκδοσης, σύμφωνα με το αρ. 15§2 της απόφασης-πλαίσιο, συντρέχουν σοβαροί και

αποδεδειγμένοι λόγοι για να θεωρηθεί ότι ο εκζητούμενος θα διατρέξει τέτοιο κίνδυνο σε περίπτωση παραδόσεώς του στο επίμαχο κράτος μέλος.

Προκειμένου να καταλήξει στο ως άνω συμπέρασμα το ΔΕΕ ακολούθησε την ίδια συλλογιστική που είχε ακολουθήσει στην απόφαση *Aranyosi* και *Căldăraru*. Ειδικότερα, τόνισε κατ' αρχάς ότι η αμοιβαία αναγνώριση και η αμοιβαία εμπιστοσύνη αποτελούν τον κανόνα²³⁸ και ότι ένα ΕΕΣ πρέπει κατ' αρχήν να εκτελείται, εκτός αν συντρέχει ένας από τους λόγους άρνησης που προβλέπονται στα αρ. 3, 4 και 4α της απόφασης-πλαίσιο ή μία από τις εγγυήσεις του αρ. 5. Δέχθηκε, όμως, ότι μπορούν να επιβληθούν περιορισμοί στις αρχές της αμοιβαίας αναγνώρισης και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης σε εξαιρετικές περιστάσεις, κατ' εφαρμογή του αρ. 1§3 1 της απόφασης –πλαίσιο, αναφερόμενο στην προηγούμενη απόφαση του *Aranyosi* και *Căldăraru*²³⁹. Ακολούθως δέχθηκε ότι πραγματικός κίνδυνος παραβίασης του θεμελιώδους δικαιώματος σε ανεξάρτητο δικαστήριο και κατά συνέπεια του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (αρ. 47§2 του ΧΘΔΕΕ) μπορεί να επιτρέψει στην δικαστική αρχή εκτέλεσης να απέχει, κατ' εξαίρεση, από την εκτέλεση ενός ΕΕΣ²⁴⁰. Ακολούθως, δέχθηκε εκ νέου τον έλεγχο των δύο σταδίων που είχε δεχθεί και στην *Aranyosi* και *Căldăraru*: ήτοι στο πρώτο στάδιο ενός συστημικού ελέγχου, κατά τον οποίο, η δικαστική αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ, πρέπει να αξιολογήσει, με βάση αντικειμενικό, αξιόπιστο, συγκεκριμένο και ενημερωμένο υλικό σχετικά με τη λειτουργία του δικαστικού συστήματος στο κράτος μέλος έκδοσης, εάν υπάρχει πραγματικός κίνδυνος, που συνδέεται με την έλλειψη ανεξαρτησίας των δικαστηρίων του τελευταίου, λόγω συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών ή ελλείψεων, και παραβιάζει το θεμελιώδες δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, αναγνωρίζοντας ότι οι πληροφορίες που περιέχονται

²³⁸ Σκ. 36-42

²³⁹ Σκ. 43-45

²⁴⁰ Σκ. 48-50 με αναφορά στην υπόθεση C-64/16 *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, της 27ης Φεβρουαρίου 2018, όπου είχε γίνει δεκτό ότι οι ιδιώτες έχουν το δικαίωμα να αμφισβητήσουν δικαστικώς τη νομιμότητα κάθε απόφασης ή άλλης εθνικής ρύθμισης σχετικής με την έναντι τους εφαρμογή μιας πράξης της Ένωσης (σκ. 31)

σε αιτιολογημένη της Επιτροπής στο Συμβούλιο βάσει του άρθρου 7§ 1 της ΣΕΕ, έχουν ιδιαίτερη σημασία, στο πλαίσιο αυτό του συστημικού ελέγχου²⁴¹. Παρά την αναγνώριση της ιδιαίτερης σημασίας της ως άνω έκθεσης, το ΔΕΕ δέχθηκε ότι δεν υπάρχει αυτόματη αναστολή της εφαρμογής του ΕΕΣ, παρά μόνο μετά από απόφαση του Συμβουλίου κατά τη διαδικασία του αρ. 7§2 της ΣΕΕ, για την διαπίστωση ύπαρξης σοβαρής και διαρκούς παραβίασης από το κράτος μέλος έκδοσης του ΕΕΣ, σύμφωνα άλλωστε και με τα προβλεπόμενα στην υπ' αριθ 10 αιτιολογική σκέψη της απόφασης-πλαίσιο²⁴², οπότε η δικαστική αρχή εκτέλεσης θα υποχρεωθεί να αρνηθεί αυτόματα να εκτελέσει κάθε ΕΕΣ που εκδίδεται από αυτό, χωρίς να χρειάζεται να διενεργεί ειδική αξιολόγηση. Ως εκ τούτου, εφόσον στην προκειμένη περίπτωση δεν συντρέχουν οι ως άνω προϋποθέσεις, η δικαστική αρχή εκτέλεσης μπορεί να αρνηθεί, δυνάμει του αρ. 1§3 της απόφασης πλαίσιο, να εκτελέσει ΕΕΣ που έχει εκδοθεί από κράτος μέλος που αποτελεί το αντικείμενο αιτιολογημένης πρότασης, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και μετά από συγκεκριμένη και ακριβή εκτίμηση της συγκεκριμένης περίπτωσης²⁴³. Ακολουθώντας, μετά την διαπίστωση της παραβίασης στο πλαίσιο του συστημικού ελέγχου, ακολουθεί ένας «ειδικότερος» έλεγχος κατά τον οποίο η δικαστική αρχή εκτέλεσης πρέπει να εκτιμήσει συγκεκριμένα και με ακρίβεια κατά πόσον, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης, υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρείται ότι, μετά την παράδοσή του στο κράτος μέλος έκδοσης, ο εκζητούμενος θα διατρέξει τον κίνδυνο αυτό. Κατά το στάδιο αυτής της αξιολόγησης, η δικαστική αρχή εκτέλεσης πρέπει να εξετάζει ειδικότερα σε ποιον βαθμό οι συστημικές ή γενικευμένες πλημμέλειες, όσον αφορά την ανεξαρτησία των δικαστηρίων του κράτους μέλους που εξέδωσε το ένταλμα, τις οποίες πιστοποιούν τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή της, ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο στα δικαστήρια του εν λόγω κράτους μέλους που είναι αρμόδια για τις διαδικασίες στις οποίες θα

²⁴¹ Σκ 61

²⁴² Σκ 70-71

²⁴³ Σκ. 73

υποβληθεί το εκζητούμενο πρόσωπο. Αν από την αξιολόγηση αυτή προκύψει ότι οι εν λόγω πλημμέλειες είναι ικανές να επηρεάσουν τα δικαστήρια αυτά, η δικαστική αρχή εκτέλεσης πρέπει επίσης να εκτιμήσει, λαμβανομένων υπόψη των συγκεκριμένων προβληματισμών που εξέφρασε ο εκζητούμενος και των πληροφοριών που παρέχονται στη δικαστική αρχή εκτέλεσης, αν συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι ότι αυτός θα διατρέξει πραγματικό κίνδυνο παραβίασης του θεμελιώδους δικαιώματος του σε ανεξάρτητο δικαστήριο και, κατά συνέπεια, της ουσίας του θεμελιώδους δικαιώματός του για δίκαιη δίκη, λαμβανομένης υπόψη της προσωπικής του κατάστασης, καθώς και της φύσης του αδικήματος για το οποίο διώκεται και το πραγματικό πλαίσιο που αποτελεί τη βάση για την έκδοση του ΕΕΣ²⁴⁴.

Με την εξεταζόμενη απόφαση το ΔΕΕ μεταθέτει το σύστημα διπλού ελέγχου που ανέπτυξε στην υπόθεση στην υπόθεση Aranyosi και Căldăraru από το πεδίο της απόλυτης απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης του αρ. 4 του ΧΘΔΕΕ σε ενδεχόμενες παραβιάσεις, του -όχι απόλυτου, αλλά επιδεχόμενου περιορισμούς- δικαιώματος σε δίκαιη δίκη του αρ. 47 του ΧΘΔΕΕ. Με την απόφαση αυτή, αίρονται παλαιότερα διατυπωθείσες επιφυλάξεις για την δυνατότητα εφαρμογής των εγγυήσεων του αρ. 6 της ΕΣΔΑ, αντίστοιχα, στον παραδοσιακό θεσμό της έκδοσης, με το σκεπτικό ότι αυτή δεν αφορά την εκδίκαση «κατηγορίας ποινικής φύσεως», ο δε εκζητούμενος δεν είναι κατηγορούμενος²⁴⁵. Περαιτέρω, το ΔΕΕ εμμένει στην αναγκαιότητα μιας διπλής αξιολόγησης, δηλαδή της επιβεβαίωσης ενός πραγματικού κινδύνου συστημικών ελλείψεων στο δικαστικό σύστημα ενός κράτους μέλους της ΕΕ και της επιβεβαίωσης ενός πραγματικού κινδύνου στον οποίο είναι πράγματι εκτεθειμένος ο συγκεκριμένος εκζητούμενος στην συγκεκριμένη περίπτωση. Ωστόσο, στην περίπτωση L.M. το ΔΕΕ εξηγεί με μεγαλύτερη ακρίβεια τις παραμέτρους που πρέπει να λαμβάνει υπόψη η δικαστική αρχή εκτέλεσης σχετικά με τις παραβάσεις δίκαιης δίκης στο πλαίσιο της ανεξαρτησίας και της

²⁴⁴ Σκ. 74-75

αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Διευκρινίζει, επίσης, ποιες πληροφορίες πρέπει να λάβει η αρχή εκτέλεσης από την εκδούσα δικαστική αρχή, προκειμένου να αποκλείσει έναν πραγματικό κίνδυνο²⁴⁶.

Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και η αμοιβαία εμπιστοσύνη, φαίνονται πια να υποχωρούν μπροστά στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς με την εξεταζόμενη απόφαση, παραχωρείται μεγαλύτερη διακριτική ευχέρεια στην δικαστική αρχή του κράτους μέλους εκτέλεσης του ΕΕΣ, όσον αφορά τον έλεγχο της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων από το κράτος έκδοσης του ΕΕΣ²⁴⁷. Με την απόφαση αυτή ουσιαστικά αναγνωρίζεται ότι η έλλειψη δικαστικής ανεξαρτησίας μπορεί να αποτελέσει έναν ακόμη λόγο άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ. Με τον τρόπο αυτό το ΔΕΕ προσανατολίζεται προς την διαφύλαξη της αρχής του κράτους δικαίου και των αρχών που απορρέουν από αυτή, όπως της δίκαιης δίκης, εντός της Ένωσης²⁴⁸.

Τέλος, αξίζει στο σημείο αυτό να αναφέρουμε επιγραμματικά την αντίθετη άποψη που διατύπωσε στις προτάσεις του ο Γενικός Εισαγγελέας *Evgeni Tanchev* ως προς την δικαστική ανεξαρτησία, σχετικά με το δικαίωμα της δίκαιης δίκης. Ειδικότερα, διατύπωσε την άποψη ότι η έλλειψη ανεξαρτησίας και αμεροληψίας του δικαστηρίου μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά κατάφωρη αρνησιδικία μόνο όταν είναι τόσο σοβαρή ώστε να καταργεί τον δίκαιο χαρακτήρα της δίκης²⁴⁹. Αντίθετα, το ΔΕΕ διατύπωσε τη θέση, ότι «η απαίτηση

²⁴⁵ Λίβος Ν. ο.π. σελ 63, Μουζάκης Δ, 2009, ο.π. σελ 377 επ.

²⁴⁶ Wahl Thomas, CJEU: Refusal of EAW in Case of Fair Trial Infringements Possible as Exception, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://eucrim.eu/news/cjeu-refusal-eaw-case-fair-trial-infringements-possible-exception/>

²⁴⁷ Bonelli, Matteo: The Deficiencies Judgment: Postponing the Constitutional Moment, VerfBlog, 2018/7/27 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://verfassungsblog.de/the-deficiencies-judgment-postponing-the-constitutional-moment/>

²⁴⁸ Ballegooij, Wouter; Bárd, Petra: The CJEU in the Celmer case: One Step Forward, Two Steps Back for Upholding the Rule of Law Within the EU, VerfBlog, 2018/7/29, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://verfassungsblog.de/the-cjeu-in-the-celmer-case-one-step-forward-two-steps-back-for-upholding-the-rule-of-law-within-the-eu/>

²⁴⁹ Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Evgeni Tanchev της 28ης Ιουνίου 2018, σκ. 93

περί ανεξαρτησίας των δικαστών αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, το οποίο είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τη διασφάλιση της προστασίας του συνόλου των δικαιωμάτων που οι πολίτες απολαμβάνουν βάσει του δικαίου της Ένωσης και για την προάσπιση των κοινών αξιών των κρατών μελών που μνημονεύονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, ιδίως δε της αξίας του κράτους δικαίου»²⁵⁰. Με την θέση του αυτή το ΔΕΕ «απογύμνωσε» την απαίτηση για την ανεξαρτησία των δικαστών, από άλλη προϋπόθεση, όπως του βαθμού εντάσεως αυτής ή αυτή της «σοβαρότητας» που υιοθέτησε ο Γενικός Εισαγγελέας στις προτάσεις του.

στ. Η απόφαση M.L. (C-220/18)

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η πρόσφατη απόφαση M.L.²⁵¹, η οποία εκδόθηκε την ίδια ημέρα με την ως άνω εξεταζόμενη L.M (C-216/2018), ήτοι την 25η Ιουλίου 2018. Η υπόθεση αυτή αφορά ΕΕΣ εκδοθέν από το Περιφερειακό Δικαστήριο της Ουγγαρίας, σε βάρος υπηκόου της Ουγγαρίας, προκειμένου για την άσκηση ποινικής δίωξης για τα αδικήματα σωματικής βλάβης, της φθοράς περιουσίας, της απάτης ελάσσονος αξίας και της κλοπής με διάρρηξη. Με απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2017, ο ML καταδικάστηκε ερήμην σε στερητική της ελευθερίας ποινή ενός έτους και οκτώ μηνών. Με επιστολή της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, το υπουργείο Δικαιοσύνης της Ουγγαρίας, απαντώντας σε αίτημα της Εισαγγελίας της Βρέμης, την ενημέρωσε ότι, σε περίπτωση παράδοσης, ο ML επρόκειτο, αρχικώς, να κρατηθεί, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας παράδοσης, στο κατάστημα κράτησης της Βουδαπέστης (Ουγγαρία) και, στη συνέχεια, στο κατάστημα κράτησης του Szombathely (Ουγγαρία). Το υπουργείο παρείχε τη διαβεβαίωση ότι ο ML δεν πρόκειται να υποστεί καμία απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του άρθρου 4 του ΧΘΔΕΕ, λόγω της προβλεπόμενης κράτησης του στην Ουγγαρία.

²⁵⁰ Σκ. 48 της απόφασης ΔΕΕ, L.M., C-216/2018, της 25ης Ιουλίου 2018

Το εν λόγω υπουργείο πρόσθεσε ότι η ίδια διαβεβαίωση μπορεί να δοθεί και σε σχέση με το ενδεχόμενο μεταγωγής του ML σε άλλο κατάστημα κράτησης. Στις 31 Οκτωβρίου 2017, το Επαρχιακό Δικαστήριο εξέδωσε νέο ΕΕΣ για τον ML, αυτή τη φορά για την εκτέλεση της στερητικής της ελευθερίας ποινής που του επιβλήθηκε από το δικαστήριο. Ο ML δεν συναίνεσε στην παράδοση του. Η δικαστική αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ, προκειμένου να εκτιμήσει τη νομιμότητα της παράδοσης υπό το πρίσμα των συνθηκών κρατήσεως εντός των ουγγρικών σωφρονιστικών καταστημάτων, έκρινε ότι ήταν αναγκαίο να συγκεντρώσει συμπληρωματικές πληροφορίες, δεδομένου ότι το ουγγρικό Υπουργείο Δικαιοσύνης είχε κάνει λόγο, στο από 20 Σεπτεμβρίου 2017 έγγραφό του, για ενδεχόμενο μεταγωγής σε άλλα καταστήματα κράτησης, διαβιβάζοντας στο εν λόγω Υπουργείο αίτημα παροχής πληροφοριών με κατάλογο 78 ερωτημάτων σχετικά με τις υφιστάμενες συνθήκες κρατήσεως στο κατάστημα κρατήσεως της Βουδαπέστης και σε άλλα καταστήματα κρατήσεως στα οποία θα μπορούσε ενδεχομένως να μεταχθεί ο ML. Η δικαστική αρχή εκτέλεσης απηύθυνε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ σχετικά με το αν α αρ. 1§3, 5 και 6§1, της απόφασης-πλαίσιο έχουν την έννοια ότι, όταν η δικαστική αρχή εκτέλεσης διαθέτει στοιχεία από τα οποία προκύπτει η ύπαρξη συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων του κράτους-μέλους έκδοσης του εντάλματος, η αρχή αυτή δύναται να αποκλείσει την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου να υποστεί ο εκζητούμενος με σκοπό την έκτιση στερητικής της ελευθερίας ποινής απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του αρ. 4 του ΧΘΔΕΕ, βάσει και μόνο του σκεπτικού ότι το πρόσωπο αυτό διαθέτει, στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος, ένδικο βοήθημα που του παρέχει τη δυνατότητα να αμφισβητήσει τη νομιμότητα των συνθηκών κράτησής του και, επί αρνητικής απάντησης, αν η εν λόγω αρχή υποχρεούται, σε μια τέτοια περίπτωση, να εξετάσει τις υφιστάμενες συνθήκες κράτησης εντός του συνόλου των

²⁵¹ ΔΕΕ, M.L., C-220/18, της 25ης Ιουλίου 2018

σωφρονιστικών καταστημάτων στα οποία το πρόσωπο αυτό θα μπορούσε ενδεχομένως να κρατηθεί, ακόμη και για περιορισμένη ή μεταβατική περίοδο, ή αποκλειστικώς και μόνο τις υφιστάμενες συνθήκες κράτησης εντός του καταστήματος εκείνου στο οποίο είναι πιθανό, βάσει των πληροφοριών που η ως άνω αρχή διαθέτει, να κρατηθεί κατά κύριο λόγο το εν λόγω πρόσωπο. Και ακόμα, αν οι ίδιες αυτές διατάξεις έχουν την έννοια ότι η δικαστική αρχή εκτέλεσης οφείλει να εξετάσει το σύνολο των συνθηκών κράτησης και αν, στο πλαίσιο της εξέτασης αυτής, η αρχή αυτή δύναται να λάβει υπόψη πληροφορίες που έχουν παράσχει άλλες αρχές του κράτους μέλους εκδόσεως του εντάλματος πλην της δικαστικής αρχής έκδοσης του εντάλματος, όπως, ειδικότερα, τη διαβεβαίωση ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν πρόκειται να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του άρθρου 4 του ΧΘΔΕΕ.

Ακολουθώντας το ίδιο σκεπτικό που ακολούθησε και στην απόφαση LM²⁵², το Δικαστήριο επέκτεινε αρχικά τις πηγές των πληροφοριών που μπορεί να έχει η δικαστική αρχή εκτέλεσης, για να διενεργήσει τον έλεγχο ενδεχόμενης παραβίασης, στο δεύτερο στάδιο αυτού, ήτοι του εξειδικευμένου ελέγχου, και σε οποιαδήποτε άλλη πληροφορία που έχει στη διάθεσή της, αναγνωρίζοντας με τον τρόπο αυτό, μία ακόμη φορά, ότι οι αναφερόμενες αρχικά στην απόφαση Aranyosi και Căldăraru πηγές, δεν απαριθμούνται εξαντλητικά²⁵³. Στη συνέχεια, επέκτεινε έτι περαιτέρω την υποχρέωση ελέγχου ενδεχόμενης παραβίασης της απόλυτης απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, ακόμα και στην περίπτωση που από την εσωτερική νομοθεσία του κράτους-μέλους έκδοσης του ΕΕΣ προβλέπονται ένδικα βοηθήματα για τον έλεγχο της νομιμότητας των συνθηκών κράτησης. Η παραδοχή αυτή είναι πολύ σημαντική, καθώς φαίνεται το ΔΕΕ να δέχεται έναν ουσιαστικό έλεγχο πραγματικού κινδύνου και ενδεχόμενης παραβίασης του αρ. 4 ΧΘΔΕΕ, ο οποίος μπορεί να υφίσταται παρά την ύπαρξη αντίστοιχων εσωτερικών ένδικων βοηθημάτων, τα

²⁵² ΔΕΕ, C-216/2018, LM της 25ης Ιουλίου 2018

οποία δεν μπορεί αφ' εαυτού να αποκλείσουν την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου. Ωστόσο, από την άλλη πλευρά το ΔΕΕ, έκρινε ότι ο έλεγχος των συνθηκών κράτησης στο κράτος-μέλος έκδοσης, δεν μπορεί να εκτίνεται σε όλα τα σωφρονιστικά ιδρύματα στα οποία θα μπορούσε δυνητικά ο εκζητούμενος να μεταχθεί, καθώς, σύμφωνα με το ΔΕΕ, θα αποτελούσε έλεγχο όλων των σωφρονιστικών καταστημάτων που υπάρχουν στην επικράτεια του κράτους-μέλους έκδοσης και καταλήγει να είναι υπερβολικός²⁵⁴. Προς υποστήριξη της άνω θέσης το ΔΕΕ άντλησε περαιτέρω επιχείρημα τόσο από την αμοιβαία εμπιστοσύνη που πρέπει να υφίσταται μεταξύ των κρατών-μελών²⁵⁵ όσο και από το αρ. 17 της απόφασης-πλαίσιο, ήτοι από τον χρόνο που θα απαιτούνταν προκειμένου να διενεργηθεί ένας τέτοιος ευρύς έλεγχος, ο οποίος θα υπερέβαινε τα όρια που τάσσονται από το ως άνω άρθρο μεταθέτοντας το χρόνο παράδοσης σε μεταγενέστερο χρόνο καθιστώντας έτσι άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας τη λειτουργία του συστήματος ΕΕΣ. Με τον τρόπο αυτό το ΔΕΕ, για μια ακόμη φορά τάχθηκε υπέρ της αποτελεσματικότητας του θεσμού του ΕΕΣ, το οποίο στηρίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Περαιτέρω, το ΔΕΕ, στην ίδια απόφαση εξετάζει για πρώτη φορά, ενδελεχώς τις συνθήκες κράτησης, ως προς ειδικότερα θέματα αυτής, ήτοι ως προς την επιφάνεια του προσωπικού χώρου που διατίθεται σε κάθε κρατούμενο, υιοθετώντας τον αντίστοιχο προβλεπόμενο χώρο των τριών τετραγωνικών μέτρων που έχει δεχθεί το ΕΔΔΑ²⁵⁶ για έκαστο κρατούμενο, διατυπώνοντας ένα τεκμήριο, μαχητό μεν, με το οποίο, ωστόσο, καθιερώνεται, ένα minimum προστασίας ως προς το ζήτημα του υπερπληθυσμού των φυλακών. Ως προς το ζήτημα των διαβεβαιώσεων περί μη προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου, που παρέχονται από το κράτος έκδοσης του ΕΕΣ, για το οποίο όπως προελέχθη, το ΔΕΕ δεν απάντησε στην

²⁵³ Σκ 65

²⁵⁴ Σκ 81, 84

²⁵⁵ Σκ 87

απόφαση Aranyosi και Căldărău, στην εξεταζόμενη απόφαση, έκρινε, ότι η διαβεβαίωση που έχει παρασχεθεί ή, τουλάχιστον, εγκριθεί από τη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος, εν ανάγκη, κατόπιν της ζητηθείσας συνδρομής της κεντρικής αρχής ή μιας εκ των κεντρικών αρχών του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος, κατά την έννοια του άρθρου 7 της απόφασης πλαίσιο, αποτελεί στοιχείο το οποίο δεν επιτρέπεται να μην λάβει υπόψη η δικαστική αρχή εκτέλεσης, και ακόμη ότι, με βάση την αμοιβαία εμπιστοσύνη που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των δικαστικών αρχών των κρατών μελών, πρέπει να μπορεί να στηριχθεί στη διαβεβαίωση αυτή, τουλάχιστον όταν δεν υφίσταται οποιοδήποτε συγκεκριμένο στοιχείο βάσει του οποίου θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι οι υφιστάμενες συνθήκες κράτησης εντός ορισμένου καταστήματος είναι αντίθετες προς το άρθρο 4 του ΧΘΔΕΕ²⁵⁷. Τελικά το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι, η δικαστική αρχή εκτέλεσης α) δεν δύναται να αποκλείσει την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου να υποστεί ο εκζητούμενος απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, βάσει και μόνο του σκεπτικού ότι το πρόσωπο αυτό διαθέτει, στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος, ένδικο βοήθημα που του παρέχει τη δυνατότητα να αμφισβητήσει τη νομιμότητα των συνθηκών κράτησής του, έστω και αν η ύπαρξη τέτοιου ένδικου βοηθήματος μπορεί να ληφθεί υπόψη από την εν λόγω αρχή για την έκδοση της απόφασης της σχετικά με την παράδοση του ενδιαφερόμενου προσώπου, β) υποχρεούται να εξετάζει τις συνθήκες κράτησης μόνον εντός εκείνων των σωφρονιστικών καταστημάτων στα οποία είναι πιθανόν, να κρατηθεί ο εκζητούμενος, ακόμη και για περιορισμένη ή μεταβατική περίοδο, γ) οφείλει να εξετάζει, μόνον εκείνες τις συγκεκριμένες και ακριβείς συνθήκες κρατήσεως του εκζητουμένου που είναι κρίσιμες προκειμένου να διαπιστωθεί αν το πρόσωπο αυτό θα διατρέξει πραγματικό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, και δ) δύναται να λαμβάνει υπόψη πληροφορίες παρασχεθείσες από άλλες αρχές του κράτους

²⁵⁶ ΕΔΔΑ Muršić κατά Κροατίας, της 20ής.10.2016, ΕΔΔΑ, Melnik κατά Ουκρανίας, της 28ης.3.2006,

²⁵⁷ Σκ. 111-112

μέλους εκδόσεως του εντάλματος πλην της δικαστικής αρχής εκδόσεως του εντάλματος, όπως, ειδικότερα, τη διαβεβαίωση ότι ο εκζητούμενος δεν θα υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του αρ. 4 του ΧΘΔΕΕ.

ζ. Συμπεράσματα από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συνοψίζοντας, την ως άνω παρατεθείσα νομολογία του ΔΕΕ, μπορούμε να πούμε ότι σ' αυτή αποτυπώνονται οι κύριες επιπτώσεις που μπορεί να έχει η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης στο πλαίσιο εφαρμογής της απόφασης-πλαίσιο για το ΕΕΣ. Στις πρώτες του αποφάσεις το ΔΕΕ αποφάνθηκε σχετικά με το δικαίωμα ακρόασης (Radu), το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (Melloni) και το δικαίωμα στην ελευθερία (ΔΕΕ, C-237/15 PPU, Francis Lanigan, της 16ης Ιουλίου 2015). Στις μεταγενέστερες αποφάσεις το ΔΕΕ έκρινε ρητά ότι η δικαστική αρχή εκτέλεσης πρέπει να απέχει από την εφαρμογή ενός ΕΕΣ, σύμφωνα με το αρ. 1§3 της απόφασης-πλαίσιο, εάν διαπιστωθεί από την αρχή εκτέλεσης ότι υπάρχει, για τον εκζητούμενο, πραγματικός κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης (Aranyosi και Căldărău, M.L.) ή πραγματικός κίνδυνος παραβίασης του θεμελιώδους δικαιώματος σε ανεξάρτητο δικαστήριο και, ως εκ τούτου, στην ουσία του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (L.M.). Με τις ως άνω αποφάσεις, το ΔΕΕ διάρθρωσε τον έλεγχο της παραβίασης σε δύο στάδια, μια γενική αξιολόγηση και μία συγκεκριμένη αξιολόγηση, τον οποίο η δικαστική αρχή εκτέλεσης υποχρεούται να διενεργήσει πριν από τη λήψη απόφασης σχετικά με την εκτέλεση του ΕΕΣ. Στην απόφαση ML, το ΔΕΕ διευκρίνισε, έτι περαιτέρω κατά πόσο απαιτείται από μια δικαστική αρχή εκτέλεσης αξιολόγηση των συνθηκών κράτησης στο κράτος μέλος έκδοσης καθώς και το πεδίο που μπορεί να επεκταθεί αυτή η αξιολόγηση. Αποφάνθηκε,

πιο συγκεκριμένα, ότι η δικαστική αρχή εκτέλεσης υποχρεούται αποκλειστικά να αξιολογεί τις συνθήκες κράτησης στις φυλακές στις οποίες, στην πραγματικότητα, προβλέπεται ότι ο ενδιαφερόμενος θα κρατηθεί, ακόμη και προσωρινά ή μεταβατικά. Αναφέρθηκε, επίσης, στην αξία των διαβεβαιώσεων που δίδονται από τις αρχές του κράτος μέλος έκδοσης και, τέλος, υπενθύμισε ότι υπάρχει η δυνατότητα (και τα όρια) να ζητηθούν απαραίτητες συμπληρωματικές πληροφορίες σύμφωνα με το άρθρο 15 του ΕΕΣ, υπογραμμίζοντας ότι αυτό πρέπει να γίνει εντός των χρονικών ορίων του άρθρου 17 ΕΕΣ²⁵⁸.

Μετά τις αποφάσεις Radu και Melloni, κατέστη απολύτως σαφές, ότι πρόθεση του ΔΕΕ, ήταν να προφυλάξει τόσο την υπεροχή του δικαίου της ΕΕ αλλά και την αποτελεσματικότητα του θεσμού του ΕΕΣ, η οποία μέσω της αμοιβαίας εμπιστοσύνης θα οδηγούσε ουσιαστικά σε μια αυτοματοποιημένη αμοιβαία αναγνώριση στις ποινικές υποθέσεις, έτσι ώστε να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών. Η σπουδαιότητα της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, εμφανίζεται και από την Γνωμοδότηση 2/13 της 18ης Δεκεμβρίου 2014, σχετικά με την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ, στην οποία τονίστηκε emphaticά και μάλιστα από τεκμήριο αναγορεύτηκε σε αρχή της ΕΕ²⁵⁹. Έκρινε δε,

²⁵⁸ EUROJUST, Case Law by the Court of Justice of the European Union on the European Arrest Warrant, Brussels, 30 November 2018 (OR. en) 14746/18

²⁵⁹ «[...] υπενθυμίζεται ότι η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών έχει, στο δίκαιο της Ένωσης, θεμελιώδη σημασία, δεδομένου ότι καθιστά δυνατή τη δημιουργία και τη διατήρηση ενός χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα. Πάντως, η αρχή αυτή, ιδίως όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, επιβάλλει σε καθένα από τα κράτη μέλη να δέχονται, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, ότι όλα τα λοιπά κράτη μέλη τηρούν το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, ότι σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα που είναι αναγνωρισμένα από το δίκαιο αυτό [...] Ειδικότερα, τα κράτη μέλη, όταν θέτουν σε εφαρμογή το δίκαιο της Ένωσης, είναι δυνατό να υποχρεωθούν, δυνάμει του δικαίου αυτού, να εκλάβουν ως δεδομένο τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων από τα λοιπά κράτη μέλη, με αποτέλεσμα να μην έχουν τη δυνατότητα όχι μόνο να απαιτήσουν από κάποιο άλλο κράτος μέλος να εφαρμόσει εθνικό επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων υψηλότερο από το επίπεδο προστασίας που εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης, αλλά επίσης, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, να ελέγχουν αν το άλλο κράτος μέλος έχει πράγματι σεβαστεί, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνει η Ένωση [...] σκ. 191-192 της Γνωμοδότησης. Βλ. κ. Τσόλκα Ο. Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών

ότι δεδομένης της δυνατότητας να μπορεί ένα κράτος-μέλος, ως συμβαλλόμενο μέρος στην ΕΣΔΑ, να ελέγξει ένα άλλο κράτος-μέλος ως προς την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η οποία είναι αντίθετη με την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, η προσχώρηση (εν. της ΕΕ στην ΕΣΔΑ) «είναι ικανή να διακυβεύσει την ισορροπία στην οποία στηρίζεται η Ένωση καθώς και την αυτονομία του δικαίου της Ένωσης»²⁶⁰.

Στις μεταγενέστερες αποφάσεις του όμως το ΔΕΕ²⁶¹, αναγνώρισε, εμμέσως, την ανάγκη περαιτέρω προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, που «απειλούνταν» από την αμοιβαία εμπιστοσύνη, και την σχετική έλλειψη ρητού λόγου άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ, για το ενδεχόμενο παραβίασής τους. Για το λόγο αυτό, μετά την αναγνώριση ως λόγου άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ της ενδεχόμενης παραβίασης της απόλυτης απαγόρευσης απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, επέκτεινε την δυνατότητα άρνησης, και στο δεκτικό περιορισμών δικαίωμα της δίκαιης δίκης.

δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ο «διάλογος» μεταξύ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΠοινΧρ 2018 σελ 425 επ

²⁶⁰ Σκ. 194 της Γνωμοδότησης 2/13

²⁶¹ Aranyosi και Căldăraru, M.L.

Ε. Επίλογος

Μέσω της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης, επιτεύχθηκε η διακρατική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, με πιο γρήγορο και συνεκτικό τρόπο. Αν και η ιδέα είναι αξιοθαύμαστη, ο μηχανισμός δημιουργεί προβλήματα που εντοπίζονται κυρίως στο χώρο της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όταν διακυβεύεται η αποτελεσματικότητα του συστήματος. Πρόκληση, ωστόσο, αποτελεί η εξισορρόπηση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς η τελευταία ενδέχεται να απειλείται από τα νομικά εργαλεία της πρώτης, όπως για παράδειγμα από την εφαρμογή του θεσμού του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.

Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, προϋποθέτει την ύπαρξη της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών, ως προς την αποτελεσματικότητα των νομικών τους συστημάτων, μεταξύ άλλων και στον τομέα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η οποία αποτελεί κοινή συνταγματική αρχή των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, η αμοιβαία εμπιστοσύνη όχι μόνο δεν αποτελεί ένα αμάχητο τεκμήριο και μια δεδομένη κατάσταση, αλλά κλονίζεται συνεχώς. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται τόσο από τις πλείστες αποφάσεις του ΕΔΔΑ, για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλα σχεδόν τα κράτη-μέλη της ΕΕ, όσο και από την πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ, με την οποία αμφισβητήθηκε ακόμα και η ενσάρκωση της αρχής του κράτους δικαίου στο δικαίωμα της δίκαιης δίκης, σε κράτος-μέλος της ΕΕ.

Προκειμένου, λοιπόν, να οδηγηθούμε στην αμοιβαία αναγνώριση, υπό την επιθυμητή μορφή, αυτή της αυτοματοποιημένης αναγνώρισης, μάλλον θα πρέπει τα πράγματα να ειδωθούν με την αντίστροφη φορά. Πρώτο και κυρίαρχο μέλημα της ΕΕ θα πρέπει να αποτελέσει η θωράκιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τόσο στο επίπεδο ενωσιακού δικαίου, πρωτογενούς και δευτερογενούς, όσο και στην εθνική νομοθεσία των κρατών-μελών της Ένωσης.

Ακολούθως, η ενδυνάμωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναπόδραστα θα οδηγήσει στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, καθώς όλα τα κράτη μέλη, θα σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, αποτελεσματικά και ανάλογα. Η εγκαθίδρυση όμως της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, μπορεί να διαπιστωθεί μόνο εμπειρικά. Όταν η εμπιστοσύνη, μεταξύ των κρατών-μελών, για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών της Ένωσης, αντικατασταθεί από την βεβαιότητα, όταν πλέον δεν θα μιλάμε πια για αμοιβαία εμπιστοσύνη, τότε και μόνο τότε, μπορούμε να μιλάμε πλέον και για αμοιβαία αναγνώριση.

Ελληνική Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία

- Αναγνωσταράς Γιώργος, Θεμελιώδη Δικαιώματα και ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: ο έμμεσος διάλογος του Δικαστηρίου της ΕΕ με το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο, ΕφημΔΔ 5/2016 σελ 570-582
- Αναγνωστόπουλος Ηλίας, «Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση», εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2017
- Αναγνωστόπουλος Ηλίας. Η έννοια της «δίωξης» στα άρθρα 11 εδ. η' και 12 εδ α' του Ν. 3251/2004, ΠοινΧρΝΕ/2005, σελ 855-857
- Αρβανίτης Δομίνικος, Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ, ΠοινΔικ7/2013 σελ.640 επ.
- Βασιλακάκης Ευάγγελος, 9+1 σκέψεις για το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως, ΠοινΔικ 2/2006 σελ. 204
- Βγόντζας Αντώνιος, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Μια δικαιοπολιτική αποτίμηση, σε Πρωτοδικείο Αθηνών / Υπουργείο Δικαιοσύνης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Ένα μέσο υψηλής προστασίας στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (επιμ. Δ. Περδίκη), Ευρασία, Αθήνα, 2003, σ. 13-24
- Βούλγαρης Δημήτριος, Ε.Ε.Σ. Ι - Εισαγωγικές παρατηρήσεις και άρθρα 1-10 Ν.3251/2004, 3η ενημέρωση –Νοέμβριος 2013, σε Παύλου/Σάμιου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι - Ερμηνεία κατ'άρθρον – Τόμος Ι, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλα, 2012
- Βούλγαρης Δημήτριος, παρατηρήσεις στην ΑΠ 851/2014, ΠοινΧρ2016 σελ 38
- Βουρλιώτης Χαράλαμπος, Ο θεσμός της εκδόσεως κατά το ελληνικό δίκαιο. Αίτηση εκδόσεως και εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, ΠοινΧρΝΖ/2007 σελ 197-201

- Bonn Marjorie, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και τα όρια του ελέγχου εκ μέρους της εκτελεστικής δικαστικής αρχής, σε Πρωτοδικείο Αθηνών / Υπουργείο Δικαιοσύνης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Ένα μέσο υψηλής προστασίας στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (επιμ. Δ. Περδίκης), Ευρασία, Αθήνα, 2003, σ. 33-50
- Δαγτόγλου Πρόδρομος, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα Α', Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991
- Δαγτόγλου Πρόδρομος, Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο II, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998
- Ζημιανίτης Δημήτριος, Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης υπό το πρίσμα της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων, ΔτΑ24/2004 σελ 1195-1211
- Καϊάφα-Γκμπάντι Μαρία, Στοιχεία ενωσιακού ποινικού δικαίου και της ενσωμάτωσής του στην ελληνική έννομη τάξη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2016
- Καϊάφα-Γκμπάντι Μαρία, «Ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο και Συνθήκη της Λισσαβώνας», Σάκκουλας, 2011,
- Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ σε ποινικές υποθέσεις: Η προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ενωσιακό δίκαιο και η σημασία της για τον Έλληνα εφαρμοστή του δικαίου, ΠοινΧρ2017 σελ 561 επ.
- Καϊάφα-Γκμπάντι Μαρία, Παρατηρήσεις στην απόφαση του ΔΕΚ Της 3.5.2007 επί της Υποθέσεως C-303/2005, ΠοινΔικ 2007, σελ. 578
- Καϊάφα - Γκμπάντι Μαρία., Ευρωπαϊκή σύγκλιση και ποινικό δίκαιο - Σύγχρονες εξελίξεις, ΠοινΔικ 12/2001 σελ 1284
- Καλφέλης Γρηγόρης, Έκδοση Ελλήνων πολιτών, ΠοινΔικ10/2007, σελ. 1188-1191
- Καλφέλης Γρηγόρης, Το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης* (Μονοδιάστατη ενοποίηση των ευρωπαϊκών κατασταλτικών μηχανισμών;), ΠοινΔικ 2/2006, σελ 199

- Καρανικόλας Σπύρος, Η επίδραση του Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου στην Ελληνική Έννομη Τάξη, Νομική Βιβλιοθήκη 2012
- Καργόπουλος Αλεξανδρος-Ιωάννης, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και νομολογία ΔΕΕ (ΜΕΡΟΣ Α'), ΠοινΔικ8-9/2018 σελ 900
- Κιούπης Δημήτρης. Ο Ν. 3251/2004-Μια σύντομη παρουσίαση των βασικών του σημείων, ΠοινΛογ2/2004 σελ 972-976
- Κυριτσάκη Ιωάννα. Η πρακτική εφαρμογή της αρχής αμοιβαίας αναγνώρισης στο πεδίο της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ΠοινΔικ6-7/2009, σελ 759 επ.
- Κυριτσάκη Ιωάννα, Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και η αρχή του διττού αξιοποιήνους, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009
- Λίβος Νικόλαος, Τα δικαιώματα του εκζητουμένου με το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, σε σε Πρωτοδικείο Αθηνών / Υπουργείο Δικαιοσύνης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Ένα μέσο υψηλής προστασίας στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (επιμ. Δ. Περδίκη), Ευρασία, Αθήνα, 2003, σελ 61-68
- Μανωλεδάκης Ιωάννης, Καϊάφα - Γκμπάντι Μαρία, Παρατηρήσεις στην πρόταση της Επιτροπής για έκδοση απόφασης πλαισίου από το Συμβούλιο σχετικά με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης*ΠοινΔικ11/2001, σελ 1106
- Μαργαρίτης Μιχαήλ, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Θεωρία-Νομολογία) Π.Ν. Σάκκουλας 2008
- Μιτσιλέγκας Βαλσαμής, Ο έλεγχος περί εφαρμογής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ: ο ρόλος των θεμελιωδών δικαιωμάτων (μτφρ από την αγγλική Δερμιτζάκης Κ.), σε Μυλωνόπουλος Χ. (επιμ), Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Σύγχρονη Πραγματικότητα: προκλήσεις και προοπτικές, 2017, σελ 123-158
- Μουζάκης Διονύσιος, Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009

- Μουζάκης Διονύσιος, Παρατηρήσεις στις αποφάσεις του Πολωνικού Δικαστηρίου (Απόφαση της 27ης Απριλίου 2005) και Βελγικού Συνταγματικού Δικαστηρίου (Απόφαση υπ' αριθ. 124/2005 της 13ης Ιουλίου 2005), ΠοινΛογ 3/2005, σελ 1053-1069
- Μουκίου Χρυσούλα, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Μια ενδυνάμωση της αντοχής των εθνικών συνταγματικών εννόμων τάξεων απέναντι στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενόψει της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ΕφΔημΔικ Ι/2006, σελ 81-112
- Μπέκας Γιάννης, Πολιτικές επιλογές και Δίκαιο. Η έκδοση-προσαγωγή-παράδοση εκζητουμένου και το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, ΠοινΛογ 3/2007 σελ 549-557
- Μυλωνόπουλος Χρίστος, Το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας, ΠοινΧρ 2011, σελ 81 επ
- Μυλωνόπουλος Χρίστος, Η κατάργηση του διπλού αξιοποιίνου ως κατάχρηση δικαιώματος και η νομολογία του ΔΕΚ για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, ΠοινΛογ2007, σελ 1
- Μυλωνόπουλος Χρίστος, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, ΠοινΛογ2003 σελ 2259
- Μυλωνόπουλος Χρίστος, Έκδοση ημεδαπού και εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης κατά ημεδαπού, ΠοινΛογ3/2005 σελ 751-757
- Μυλωνόπουλος Χρίστος, στην εισήγηση του στην Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής για τον Ν 3251/2004 , ΠοινΧρ 2004 σελ. 1049
- Νικολούδης Παναγιώτης, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Πότε και πως είναι δυνατή η «παράδοση» (προσαγωγή) ημεδαπού σύμφωνα με το ν. 3251/2004, ΠοινΧρ 2005 σελ 385
- Παπαδόπουλος Αλέξανδρος, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 591/2005, ΠοινΔικ5/2005 σελ 550 επ

- Παπαχααραλάμπους Χάρης, Το Ποινικό δίκαιο του «εχθρού»: Το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τρομοκρατία και έκτακτη αντιτρομοκρατική νομοθεσία στις ΗΠΑ, ΠοινΔικ 2002, σελ. 189-195
- Παραράς Πέτρος, Το Σύνταγμα και το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ της 13ης.1.2003, σελ Α 12
- Περιστεράκη Αναστασία, Ζητήματα σχετικά με την καταχώριση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν, ΠοινΧρον 2005 σελ 82
- Σπινέλλης Διονύσιος, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και η αντικατάσταση της διαδικασίας έκδοσης (ελπίδες και φόβοι), σε Τιμητικό Τόμο για την Α. Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου (επιμ Α. Μαγγανάς) τόμος Β΄ Νομική Βιβλιοθήκη, 2003 σελ 1273-1296,
- Συμεωνίδης Δημήτριος, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και έκδοση ελλήνων πολιτών. Προβληματισμοί για κρίσιμες όψεις της ερμηνείας και της εφαρμογής του ν. 3251/2004, σε ΤιμΤομ για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη ΙΙ, Μελέτες Ποινικού Δικαίου-Εγκληματολογίας-Ιστορίας του Εγκλήματος, σελ 963-988
- Συμεωνίδης Δημήτριος/Παύλου Στέφανος, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης (ν. 3251/2004) και έκδοση ελλήνων πολιτών. Νομολογιακές τάσεις-συνταγματικές ενστάσεις, σελ 193
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, Εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης των γερμανικών αρχών σε βάρος ημεδαπού (γνωμ), ΠοινΔικ11/2005 σελ 1312
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, Ο νόμος για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ΠοινΔικ 7/2004 σελ 773
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και παράδοση ημεδαπών με σκοπό δίωξης, ΠοινΔικ5/2005, σελ 587-590

- Τζαννετής Αριστομένης, Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ με το ν. 4489/2017), ΠοινΧρ ΞΗ/2018, σελ 81-92
- Τόγιας Σταύρος, Η επίδραση της πρόσφατης νομολογίας του ΔΕΕ στο δικαίωμα υπερασπίσεως, (Με αφορμή τις υποθέσεις Radu, Melloni και Spasic), ΠοινΧρ 2017 σελ 328 επ
- Τσιρίδης Πολυχρόνης, Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ 2004 σελ 89 επ
- Τσόλκα Όλγα, Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ο «διάλογος» μεταξύ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΠοινΧρ 2018 σελ 425 επ
- Τσόλκα Όλγα, Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, Ένα 'φιλόδοξο' μέσο για την προώθηση της δικαστικής συνεργασίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ 2002, σελ 103
- Τριανταφύλλου Γιώργος, Η παραγραφή του εγκλήματος ως κώλυμα της έκδοσης ή της εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, σε ΤιμΤόμο Αργυρίου Καρρά, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2010,1107-1137
- Φράγκος Κωνσταντίνος, Έκδοση Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Εκδόσεις Σάκκουλα 2015,
- Φραγκάκης Νίκος, Ανθρώπινα δικαιώματα και ευρωπαϊκή ενοποίηση, ΝοΒ (50) 2002, σελ 1413-1425
- Φυτράκης Ευτύχης, Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης σε εφαρμογή: Νέες εξελίξεις, νέες ανησυχίες, ΠοινΔικ 2/2006, σελ. 210-220
- Χαμηλοθώρης Ιωάννης, Άρνηση εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης εκ μέρους της δικαστικής αρχής εκτελέσεως, σε Πρωτοδικείο Αθηνών / Υπουργείο Δικαιοσύνης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης:

- Ένα μέσο υψηλής προστασίας στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (επιμ. Δ. Περδίκης), Ευρασία, Αθήνα, 2003, σ. 25-32
- Χαραλαμπίκης Αριστοτέλης /Τσιακουμάκη Νικολέττα, Προβλήματα αναφορικά με την ορθή ερμηνεία και εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, ΠοινΛογ2/2005 σελ 759-772
 - Χρυσικός Δημοσθένης, Η έκδοση ως θεσμός του ποινικού δικαίου, Π.Ν. Σάκκουλας, 2003

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία

- Ballegooij, Wouter; Bárd, Petra: The CJEU in the Celmer case: One Step Forward, Two Steps Back for Upholding the Rule of Law Within the EU, VerfBlog, 2018/7/29, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://verfassungsblog.de/the-cjeu-in-the-celmer-case-one-step-forward-two-steps-back-for-upholding-the-rule-of-law-within-the-eu/>
- Bonelli, Matteo: The Deficiencies Judgment: Postponing the Constitutional Moment, VerfBlog, 2018/7/27 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://verfassungsblog.de/the-deficiencies-judgment-postponing-the-constitutional-moment/>
- Bovend'Eerdt, Koen, 2016. The Joined Cases Aranyosi and Căldăraru: A New Limit to the Mutual Trust Presumption in the Area of Freedom, Security, and Justice?. Utrecht Journal of International and European Law, 32(83), σελ.112-121, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.utrechtjournal.org/articles/10.5334/ujiel.337/>
- Cras, Steven/De Matteis, Luca, The Directive on the Right of Access to a Lawyer in Criminal Proceedings and in European Arrest Warrant Proceedings, eucrim 1/2014, σελ.32-44
- Cras Steven, The Directive on the Right to Legal Aid in Criminal and EAW Proceedings, Genesis and Description of the Sixth Instrument of the 2009 Roadmap, eucrim 1/2017 σελ 34-44
- Haggenmüller Sarah, The Principle of Proportionality and the European Arrest Warrant, 2013, Oñati Socio-legal Series [online], 3 (1) 95-106, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://opo.iisj.net/index.php/osls/article/viewFile/194/102>
- Katschinka Liese, "The impact of Directive 2010/64/EU on the right to interpretation and translation in criminal proceedings", in: Caterina Falbo, Maurizio Viezzi (a cura di), "Traduzione e interpretazione per la società e

- le istituzioni", Trieste, EUT Edizioni Università di Trieste, 2014, pp. 105-114, διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: https://www.openstarts.units.it/bitstream/10077/9841/1/9_Katschinka.pdf
- Klimek Libor, European Arrest Warrant, DOI 10.1007/978-3-319-07338-5_1, © Springer International Publishing Switzerland 2015
 - Konstadinides Theodore., "The Europeanisation of Extradition: How Many Light Years Away to Mutual Confidence?" in C. Eckes and T. Konstadinides (eds), Crime Within the Area of Freedom, Security and Justice: A European Public Order (2011)
 - Lagodny, Otto. "Extradition" without a granting procedure: the concept of "surrender", in Rob Bleckxtoon, Wouter Ballegooij (eds), Handbook on the European Arrest Warrant (Asser Press 2005), σελ 41-42
 - Leczykiewicz Dorota, Melloni and the future of constitutional conflict in the EU, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://eutopialaw.com/2013/05/23/melloni-and-the-future-of-constitutional-conflict-in-the-eu/>
 - Mitsilegas Valsamis, The Limits of Mutual Trust in Europe's Area of Freedom, Security and Justice. From Automatic Inter-state Cooperation to the Slow Emergence of the Individual, 31 Yearbook of European Law 2012
 - Mitsilegas Valsamis, The Constitutional Implications of Mutual Recognition in Criminal Matters in the EU, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.biicl.org/files/3190_cmlr_mutual_recognition_article.pdf
 - Mitsilegas Valsamis, EU Criminal Law, Oxford: Hart 2009
 - Miguel Poiaras Maduro (2007), So close and yet so far: the paradoxes of mutual recognition, Journal of European Public Policy, 14:5, 814-825 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση

<http://dot.dirittopubblico.uniroma2.it/files/2014/05/MPMaduro.SoCloseAndYetSoFar.2007.pdf>

- Nicolaïdis, Kalypso, (2007) 'Trusting the Poles? Constructing Europe through mutual recognition', *Journal of European Public Policy*, 14:5, 682-698, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://kalypsonicolaidis.com/wp-content/uploads/2015/02/2007_TrustingthePoles1.pdf
- Oldrich Bures, *EU Counterterrorism Policy: A Paper Tiger?*, Ashgate Publishing, 2013, 151-152, στην ιστοσελίδα books.google.gr
- Nicola Padfield (2007). *The European Arrest Warrant: Between Trust, Democracy and the Rule of Law: The Implementation of the European Arrest Warrant in England and Wales*. *European Constitutional Law Review*, 3, pp 253-268 doi:10.1017/S1574019607002532, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.asser.nl/upload/eurowarrant-webroot/documents/cms_eaw_id1435_1_Padfield%20article%20EuConst.pdf
- Panzavolta Michele, *Humanitarian Concerns within the EAW System*, *The European Arrest Warrant in Practice* (edited by N. Keijzer & E. V. Sliedrecht), TMC Asser Press, The Hague, 2009, σ. 179-212.
- Payne Diane (with G. Andreou/J. Kinnunen/ J O' Mahony), *Political Collaboration under Pressure: Some lessons from the European Arrest Warrant*, EUSA 2005, Austin Texas, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική σελίδα <http://aei.pitt.edu/3300/>
- Paul Roberts, *From Extradition to Surrender: EU Criminal Law and Comparative Legal Method*, *The Howard Journal* Vol 53 No 5. December 2014 ISSN 0265-5527, σελ. 545-551
- Selma De Groot, «Mutual Trust in European Extradition Law» in Rob Bleckxtoon, Wouter Ballegooij (eds), *Handbook on the European Arrest Warrant* (Asser Press 2005)

- Sievers Julia, Managing diversity: The European Arrest Warrant and the potential of mutual recognition as a mode of governance in EU Justice and Home Affairs, Paper to be presented at the EUSA Tenth Biennial International Conference Montréal, Canada, 17 – 19 May 2007, διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://aei.pitt.edu/8036/1/sievers-j-08i.pdf>
- Tinsley Alex, Issues arising from mutual recognition of judicial decisions in Europe, „Fair Trials International, 2013, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.era-comm.eu/detention/pdf/Tinsley_Presentation_Outline.pdf
- Vennemann Nicola, The European Arrest Warrant and its Human Rights Implications», 63 ZaöRV, 2003, σελ 103-121, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.zaoerv.de/63_2003/63_2003_1_a_103_122.pdf
- Wahl Thomas, CJEU: Refusal of EAW in Case of Fair Trial Infringements Possible as Exception, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://eucrim.eu/news/cjeu-refusal-eaw-case-fair-trial-infringements-possible-exception/>
- Willems, Auke, Mutual trust as a term of art in EU criminal law : revealing its hybrid character, European journal of legal studies, 2016, Vol. 9, No. 1, σελ. 211-249
- Xanthopoulou Ermioni. The Quest for Proportionality for the European Arrest Warrant and Fundamental Rights Protection in Mutual Recognition Environment, New Journal of European Criminal Law. 2015 ; Vol. 6, No. 1. σελ.. 32 - 52

Νομολογία

Ελληνικά Δικαστήρια

- ΑΠ 851/2014, ΠοινΧρ2016 σελ 38
- ΑΠ 814/2011, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών NOMOS
- ΑΠ 2252/2008, ιστοσελίδα Αρείου Πάγου
- ΑΠ 558/2007, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών NOMOS
- ΑΠ 109/2006, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών NOMOS
- ΑΠ 2149/2005, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών NOMOS
- ΑΠ 2135/2005, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών NOMOS
- ΑΠ 591/2005, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών NOMOS
- ΑΠ 1735/2005, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών NOMOS
- ΣυμβΕφΑθ 1/2016, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ
- ΣυμβΕφΑθ 2/2016, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ
- ΣυμβΕφΑθ 4/2016, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ
- ΣυμβΕφΑθ 5/2016 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών NOMOS
- ΣυμβΕφΑθ 6/2016 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ
- ΣυμΕφΠειρ 8/2011 (αδημ)
- ΣυμβΕφΑθ 25/2007, ΝοΒ 55 (2007), 1883
- ΣυμβΕφΑθ 32/2005, ΠΛογ 2005, σελ 695

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

(οι αποφάσεις είναι διαθέσιμες στο διαδικτυακό τόπο <http://curia.europa.eu>)

- ΔΕΕ, M.L., C-220/18, της 25ης Ιουλίου 2018
- ΔΕΕ, L.M., C-216/2018, της 25ης Ιουλίου 2018
- υπόθεση C-64/16 Associação Sindical dos Juízes Portugueses, της 27ης Φεβρουαρίου 2018

- ΔΕΕ C- 452/16 Krzysztof Marek Poltorak, της 10ης Νοεμβρίου 2016
- ΔΕΕ C-477/16 Ruslanas Kovalkovas της 10ης Νοεμβρίου 2016
- ΔΕΕ C-404/15 Aranyosi της 5ης Απριλίου 2016
- ΔΕΕ C- 659/15 PPU Căldăraru της 5ης Απριλίου 2016
- ΔΕΕ, C-419/14, WebMindLicenses Kft., 17ης Δεκεμβρίου 2015
- ΔΕΕ, C 237/15 PPU, Francis Lanigan της 16ης Ιουλίου 2015
- ΔΕΕ, C- 399/11, Stefano Melloni, της 26ης Φεβρουαρίου 2013
- ΔΕΕ C-617/10, Åkerberg Fransson, της 26ης Φεβρουαρίου 2013
- ΔΕΕ C- 396/11, Ciprian Vasile Radu, της 29ης Ιανουαρίου 2013
- ΔΕΕ C-42/11, João Pedro Lopes Da Silva Jorge, της 5ης Σεπτεμβρίου 2012
- ΔΕΕ C-306/09, I. B., της 21ης Οκτωβρίου 2010
- ΔΕΚ C-303/05 Advocaten voor de Wereld VZW κατά Leden van de Ministerraad, της 3ης Μαΐου 2007
- ΔΕΚ 120/78, Απόφαση του της 20ης.2.1979, Rewe-Zentral AG κατά Bundesmonopolverwaltung für Branntwein
- ΔΕΚ Απόφαση της 11ης.7.1974

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

(οι αποφάσεις είναι διαθέσιμες στον διαδικτυακό τόπο <https://hudoc.echr.coe.int/>)

- Muršić κατά Κροατίας, της 20.10.2016,
- Isenc κατά Γαλλίας, 4.2.2016
- Shumkova κατά Ρωσίας, 14.2.2012
- Peker κατά Τουρκίας, 12.4.2011
- Jasinskis κατά Λετονίας, 21.10.2010
- Paladi κατά Μολδαβίας, (Ευρεία Σύμβαση), 10.3.2009
- Renolde κατά Γαλλίας, 16.10.2008
- Babouchkine κατά Ρωσίας, 18.10.2007

- Yevgeniy Alekseyenko κατά Ρωσίας, 27.1.2007
- Baybasin κατά Ολλανδίας, 6.7.2006
- Kadikis κατά Λετονίας, 4.5.2006
- Melnik κατά Ουκρανίας, 28.3.2006
- Alver κατά Εσθονίας, 8.11.2005
- Karalevicius κατά Λιθουανίας, 7.4.2005
- Kehayon κατά Βουλγαρίας, 18.1.2005
- Van der Ven και Lorsé and others κατά Ολλανδίας, 4.3.2003
- Peers κατά Ελλάδας, 19.4.2001
- Dougoz κατά Ελλάδας, 6.3.2001
- Selmouni κατά Γαλλίας, (Ευρεία Σύνθεση), 28.7.1999
- Petra κατά Ρουμανίας, της 23ης.9.1998
- Drozd και Janousek κατά Γαλλίας και Ισπανίας της 26ης.6.1992
- Campbell κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 25ης.3.1992
- Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 7ης.7.1989